РЕСПУБЛИКАДИН ОБЩЕСТВЕННО–ПОЛИТИЧЕСКИЙ ГАЗЕТ

ЛезГи Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр, дидед чIал хуьх!

Малумат

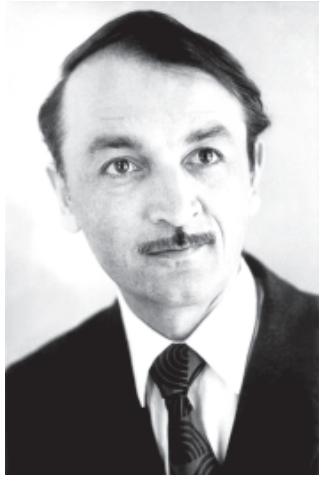

26-апрелдиз йикъан сятдин 4-даз Расул Гьамзатован тIварунихъ галай милли ктабханада лезгийрин бажарагълу шаир Алирза Саидован 85 йисан юбилейдиз талукьарнавай ширатдин чIехи мярекат кьиле фида.

Иниз шаирдин яратмишунрал рикI алай гьар са ватанэгьлидивай къвез жеда.

"Кьиблепатан Дагъустандин Жегьилрин союз"

1920–йисалай акъатзава **N 15** (10764) **хемис 13–апрель,** 2017–йис **WWW.LEZGIGAZET.RU** Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - **16 манат**

Халкь сад хьайила

Махачкъалада "Дагъустан терроризмдиз акси я" лишандик кваз митинг кьиле фена.

И серенжемда 17 агъзурдалай гзаф ксари иштиракна. Митингдин иштиракчийрин арада неинки Махачкъаладин, гьакI республикадин маса шегьеррин ва районрин агьалиярни авай.

Мярекатда Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатипова, РД-дин Халкьдин Собранидин Председатель Хизри Шихсаидова, РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин Руководитель Исмаил Эфендиева, Кеферпатан Кавказдин федеральный округда РФ-дин Президентдин патай тамам ихтиярар ганвай векилдин аппаратдин РД-да авай кьилин федеральный инспектор Василий Колесникова, РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместителрини иштиракна.

Митингдиз атанвайбурун чIехи пай жегьилар - юкьван ва высший учебный заведенийрин студентар тир.

Митинг Дагъустандин театррин деятелрин Союздин председатель, РФ-дин халкьдин артист Айгум Айгумова ачухна. "Анжах сад хьайила, чавай терроризмдин къурхулувал алудиз жеда, чи къуват садвиликай ибарат я. И къуват ва садвал дагъустанвийри 1999-йисуз Россиядин армиядин аскеррихъ ва къанун-къайда хуьдай органрин къуллугъчийрихъ галаз санал международный террористрин гьужум алуддай чIавуз керчекдаказ къалурна. Абуру республикадин ва уьлкведин территориядин садвал, конституционный къурулуш хвена, Дагъустандин ва Россиядин халкьари терроризмдин инсан акуна такIанвилин идеология кьабул тийидайди, адан вилик пад кьун патал чпелай аслу вири крар ийидайди вири дуьньдиз ван къведайвал малумарна", - лагьана ада.

Митингдал Вирироссиядин "Россиядин дидеяр" общественный гьерекатдин региональный отделенидин председатель Таиса Мегьамедовади авур рахунар жегьилрихъ элкъуьрнавайбур тир.

Дагъустандин муфтийдин заместитель Идрис Асадулаева диндин гьакъикъи ивирринни террориствилин гьерекатрин арада гьич са жуьредин алакъани авачирди рикIел хкана: "Инсанрин ивияр экъичун, дявейрик, чуьруькрик цIай кутун - им акьалтIай еке гунагь я. Чна гуж гъалиб авунин ва инсафсузвилин вири жуьрейрин гьерекатар пислемишзава, чун ислягьвал хуьн, чи Ватан абад хьун патал экъечIзава".

Махачкъаладин ва Грозныйдин епископ Варлааман тIварунихъай, митингда авайбурухъ элкъвена, гьуьрметлу Иоан рахана: "Чпин инсансуз гьерекатар кьиле тухуналди террористриз обществодик кичI кутаз, уьлкведа къарма-къаришвилин гьалар арадал гъиз кIанзава. Чна, РФ-дин халкьди, чаз абурухъай кичIе туширдан гьакъиндай малумарзава. ГьикI лагьайтIа, санал алай чIавуз чалай гьар гьихьтин завалдин хьайитIани хура акъвазиз жеда".

Дагъустандин чувудрин общинадин председатель Валерий Дибияеван фикирдалди, терроризмди гьар са кас патал къурхулувал арадал гъизва. Ада къейд авурвал, террористрин вагьшивилериз жаваб яз, дуьньдин уьлквейрин регьберри ва вири диндин векилри къуватар сад авун лазим я.

Митингдиз кIватI хьанвайбурухъ элкъвена, ялавлу келимаяр Дагъустандин халкьдин шаир, РД-дин писателрин Союздин председателдин заместитель Марина Агьмедова, РФ-дин спортдин лайихлу мастер, Олимпиададин къугъунрин гимишдин призер, азаддиз кьуршахар кьунай Россиядин ва Азиядин чемпион Мегьамед Ибрагьимовни рахана.

Къуллугъдал тайинарнава

Дагъустан Республикадин Кьилин 2017-йисан 10-апрелдин 75-нумрадин Указдалди РД-дин Кьиблепатан территориальный округда Дагъустан Республикадин Кьилин патай тамам ихтиярар ганвай векилвиле **Энрик МУСЛИМОВ** тайинарнава.

Къейд. МУСЛИМОВ Энрик Селимович 1968-йисан 1-мартдиз Сулейман-Стальский райондин Агъа СтIал-Къазмайрин хуьре дидедиз хьана. 1986-1988-йисара ада Украинада стратегиядин метлеб авай ракетайрин кьушунра аскервиле къуллугъна. 1991-йисуз Дагъустандин госуниверситетдин экономический факультет лап хъсан къиметар аваз куьтягьна, 1995-йисуз лагьайтIа, гьа и вузда "Юриспруденция" пешедай кьилин кьвед лагьай образование къачуна. 1996-йисуз Э.С. Муслимов Россиядин Федерациядин налогрин полициядин федеральный къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управленида силисчидин къуллугъдал акъвазна. Налогрин полициядин къурулуш дегишарайдалай гуьгъуьниз 2003-йисан июлдиз Э.С.Муслимов наркоконтролдин органра силисдин къуллугъдин начальникдин заместителвиле, 2006-йисан апрелдиз лагьайтIа, гьа и къуллугъдин начальниквиле тайинарна. 2008-йисуз адакай Управленидин начальникдин заместитель - Россиядин Федерациядин ФСКН-дин Дагъустан Республикада авай Управленидин силисдин къуллугъдин начальник хьана.

Къуллугъдив гьакъисагъвилелди эгечIунай, хиве авай везифаяр лайихлудаказ кьилиз акъудунай 2005-йисуз Э.С.Муслимоваз рикIел хуьдай "Лайихлувилерай" знак, "Наркоконтролдин органра къуллугъдал тафаватлу хьунай" вири пуд дережадинни медаль, 2011-йисуз хурудал гьалддай "Наркоконтролдин органрин гьуьрметлу къуллугъчи" знак гана. Ам Дагъустан Республикадин лайихлу юристни я. ЦIийи къуллугъдал тайинардалди ада РФ-дин наркотикар кардик кутунал гуьзчивал авунин рекьяй Федеральный къуллугъдин РД-да авай Управленидин начальниквилин везифаяр тамамарна.

Эвленмиш хьанва. Кьве хва тербияламишзава.

Мад сеферда хкя хъувуна

Идрис ОРУЖЕВ,
ДГТУ-дин профессор

Алай йисан 5-декабрдиз кьиле фейи Дагъустандин гостехуниверситетдин работникрин ва кIелзавайбурун конференциядал вуздин ректор хкяна.

Ректорвилин къуллугъ патал майдандиз ДГТУ-дин ректор, РФ-дин илимрин лайихлу деятель, технический илимрин доктор, профессор **Тагьир ИСМАИЛОВ**, экономикадин рекьяй гьа и вуздин проректор, экономикадин илимрин кандидат, доцент Нурмегьамед Суракатов ва заочный факультетдин декан, технический илимрин кандидат, доцент Надир Санаев экъечIнавай.

Конференцияда виликамаз факультетрин собранийрал хкянавай 91 делегатди иштиракна. Абуру ректордин къуллугъдал кандидатрин рахунрихъ, программайрихъ яб акална.

Конференциядал рахай хейлин делегатри ДГТУ-дин тIвар неинки республикада, гьакI Россияда, дуьньядани вини дережадиз акъудун патал Тагьир Исмаилова ийизвай бегьерлу кIвалахдикай лагьана.

Конференцияда иштиракай Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Председателдин 1-заместитель Анатолий Къарибова гостехуниверситет Россиядин Кьиблепата илимдинни образованидин рекьяй кьилин вузрикай садаз элкъвенвайди къейдна. Хейлин йисара университетдин кьиле акъвазнавай Тагьир Исмаилован алахъунар себеб яз вуз Россиядин топ-рейтингдин жергейра гьатнава ва ада инанмишвилелди виликдини камар къачузва. Гьа са вахтунда Тагьир Исмаилов РД-дин вузрин ректорин Советдин председатель, РД-дин Халкьдин Собранидин депутат я. Ада республикадин вузрин, школайра ЕГЭ-дин кIвалах вилик тухуникни вичин пай кутазва.

Рахайбуру муькуь кандидатрин лайихлувилерни, вуздин агалкьунрик абуру кутазвай пайни къейдна. Сечкийрин нетижаяр ихьтинбур хьана: 91 делегатдикай 89 касди Тагьир Исмаиловаз сес гана ва ам мад сеферда ДГТУ-дин ректорвиле хкя хъувуна. Мубаракрай!

ОБЩЕСТВО

Чна Санкт-Петербургдин агьалийрихъ галаз санал гъам чIугвазва, телеф хьайибурун хизанриз башсагълугъвал гузва. Россия чIехи ва гзаф гужлу уьлкве я. Чи душманривай ам метIерал акъвазариз жедач.

▸ 2

ХАБАРАР

Конференциядал жегьилар наркотикрикай авай зияндикай гъавурда тунин, регионда наркотикриз акси кIвалах хъсанарунин, начагъбур сагъарунин ва маса месэлаяр веревирдна.

▸ 7

Чун квехъ гала

Къагъриман ИБРАГЬИМОВ

8-апрелдиз Белижда ва Мамедкъалада Санкт-Петербургдин метрода кьиле фейи терроривилин гьерекатдин нетижада телеф хьайибур рикIел хуьниз талукьарнавай митингар кьиле фена. Мярекатра саки кьве агъзур касди иштиракна.

Белиж поселокдин гимназиядин гьаятда кьиле фейи митингда Дербент райондин кьилин заместитель Садир Эмиргьамзаева, поселокдин кьил Рамиз Гьабибулаева, Дербент, Дагъустандин Огни шегьеррин ва Дербент райондин военный комиссар Адил Къулиева, райондин ва поселокдин общественный тешкилатрин векилри, школайрин руководителри, муаллимри ва аялри иштиракна.

- Чна терроризмдиз ваъ лугьузва! - гафаралди митинг Садир Эмиргьамзаева ачухна. - Къе инал кIватI хьунин себеб Санкт-Петербургдин метрода кьиле фейи терроривилин гьерекатдив чун гьикI эгечIзаватIа къалурун, къенепатанни къецепатан душманриз нифрет гъун я. Дагъустанвийриз терроризмдин гьерекатри гьихьтин мусибатар арадал гъизвайди ятIа, лап хъсандиз чизва. ГьакI хьайила, чна Санкт-Петербургдин агьалийрихъ галаз санал гъам чIугвазва, телеф хьайибурун хизанриз башсагълугъвал гузва. Россия чIехи ва гзаф гужлу уьлкве я. Чи душманривай ам метIерал акъвазариз жедач.

Адил Къулиева къейд авурвал, терактдин нетижада неинки са петербургвияр, гьакIни Россиядин са шумуд региондин агьалияр телеф хьана, хейлинбуруз хасаратвал гана. Ана дагъустанвийрини кIелзава. Малум хьайивал, Мамедкъаладин гимназиядин муаллим Аида Ражабовадин гадани гьа юкъуз станциядал мусибатдик акатзавай. Ам Аллагьди хвена. Терактрин нетижада са тахсирни квачирбур телеф жезва. Мукъаят хьана, чна чун хвена кIанда. Чна терроризм негьзава.

Телеф ва хасаратвал хьанвайбурун хизанриз башсагълугъвилин ва гуьгьуьл къачудай гафар анал райондин образованидин управленидин начальник Суфиян Надирова, Белиж поселокдин администрациядин кьилин заместитель Абдулгьамид Ражабова, райондин ветеранрин советдин председатель Гьуьсейн Яхшибаева, гимназиядин директор Нариман Шихмегьамедава ва масабуру лагьана.

Мярекат гимназиядин аялри гьазурнавай "Терроризмдиз - ваъ!" композиция къалуруналди ва цавуз лацу шарар ахъаюналди акьалтIна.

Истемишунрив кьунвач

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Ахцегь райондин активдин нубатдин совещание хьана. Ам муниципалитетдин кьилин заместитель Мегьамед-Рауф Гъаниева ачухна ва кьиле тухвана.

Муниципалитетдин экономикадин отделдин начальник Радик Эфендиева налогар кIватIунин ва чилерни капитальный эцигунар актуализироватунин жигьетдай алай йисан 1-кварталдин планар ацIуруниз талукь гьахъ-гьисаб авуна. 1-апрелдин делилралди, райондин пландин тапшуругъар эменнидин налогдай-75, чилин налогдай - 97 ва налогринбур тушир доходрай 60 процентдин тамамарнава. Капитальный эцигунрин (ОКС) ва чилер актуализироватунин жигьетдай кварталдин планар, талукь тирвал, 11 ва 29 процентдин ацIурнава. Куьчейриз тIварар ва кIвалериз нумрияр (адресар) гунин жигьетдай Ахцегьрин, Луткунрин ва Чеперин хуьрерин администрацийрин кIвалах тафаватлу я. Вири хуьрера куьчейрал тIварар къалурнавай кьулар ва кIвалерал нумрияр эцигунин месэла райондин руководстводин кьетIен гуьзчивилик ква.

Муниципалитетда Роспотребнадзордин отделдин начальникдин везифаяр тамамарзавайди тир Фиридин Магьмудова къейд авурвал, районда санитариядинни эпидемиологиядин жигьетдай гьалар пис туш. Кими-эксиквилерикай рахайтIа, эвелимжи нубатда, хъвадай яд санитарный къайдайрин истемишунрив кьунвач. Цин са чешмедизни санитарный махсус зонаяр ва яд ишлемишунал гуьзчивалдай программаяр авач, ам дезинфекция ийизвач. ГьакIани бес тежезвай яд машинар чуьхуьниз, салар дигуниз харжзава.

Фиридин Жабраилович гьакI туьквенра вахт алатнавай ерисуз суьрсет, ихтияр авачиз ички маса гун (ички маса гуниз Ахцегь, Докъузпара ва Рутул - пуд районда анжах са Калукрин туьквендиз лицензия-ихтияр аватIани, чинебадаказ вири туьквенрай маса гузва), куьчейра гьинал хьайитIани алверун, цин къаналар чиркинарун хьтин татугайвилерални акъвазна.

Къуватар сад авуна

Къагъриман ИБРАГЬИМОВ

Белиж поселокда агьалияр Сирияда авай террористрин жергейриз финин вилик пад кьуниз талукьарнавай элкъвей стол кьиле фена.

Ана иштиракна ва рахана: Белиж поселокдин кьил Рамиз Гьабибулаев, терроризмдиз аксивал авунин отделдин начальник Нежмутдин Алиев, Белиждин ПП-дин начальник, полициядин майор Ромик Надиров, ЛукIарин администрациядин кьил Арсен Шихалиев, Белиж поселокдин депутатрин Собранидин председатель Абдулазиз Сефербегов, Дербент райондин имамрин Советдин председатель Адил Къаибов, АТК-дин махсус дестедин кьилин пешекарар Шагьбаз Гьажиалиев ва Мевлан Султанагьмедов.

- Дербент районда кардик квай АТК-дин махсус дестеди къанун-къайда хуьдай органрихъ галаз санал экстремизмдизни терроризмдиз акси яз хейлин кIвалах кьиле тухузва, - лагьана Нежмутдин Алиева. - Чна райондин хуьрера и кIвалах гужлу авунин, чи жегьилрин зигьиндани терроризм негьламишунин гьисс мягькемарзава.

- Къе чна къатIана кIанда хьи, терроризмдихъ галаз тухузвай женг акъвазарна виже къведач. Чи жегьилар Сирияда авай международный террористрин тешкилатра иштиракиз финин дуьшуьшар давам жезва. - къейдна Шагьбаз Гьажиалиева. - Терроризмдин месэла алай вахтунда хциди я. Чна экстремизмдинни терроризмдин аксина, вири къуватар сад авуна, женг тухун лазим я.

ЧIал хуьнин ниятралди…

20-мартдиз, лезги чIалаз ва медениятдиз талукьарна, ДГПУ-да кьиле тухвай форумдин оргкомитетди лезги чIала авай месэлаяр гьялунал машгъул жедай комиссия арадал гъидай къарар кьабулнавайдакай чна газетдин вилик квай нумрайра хабар ганай. Вичин нубатда цIийиз арадал гъанвай комиссияди лезгийрин милли гимндин чIалар ва гьава арадал гъуниз, лезги алфавит дуьзгуьнаруниз ва лезги чIалан орфографиядин гафарган цIийикIа туьхкIуьр хъувуниз, лезги чIалан лексикадинни грамматикадин месэлайриз, лезги чIалан стилистикадин месэлайриз, милли культурадиз талукь яз кIвалахдайбурун дестеяр арадал гъида.

Агъадихъ чна комиссиядин состав чапзава. Къейд ийин хьи, и сиягь тамамди туш ва ам ачухди яз тазва. Яни лезги чIал, культура еримлу авунин кардик жуван пай кутаз, и рекьяй теклифар гуз кIанзавай гьар са касдиз комиссиядин составдик экечIдай мумкинвал ава.

КОМИССИЯДИН СОСТАВ:

1. АБДУЛМУТАЛИБОВ Нариман - филологиядин илимрин кандидат, ДГУ-дин доцент;
2. АГЬМЕДОВ Муса - "Лезги газетдин" кьилин редактордин заместитель, "Къурушрин сес" газетдин кьилин редактор;
3. АЗИЗ АЛЕМ - шаир;
4. АКИМОВ Къурбан - филологиядин илимрин доктор;
5. Арбен КЪАРДАШ - Дагъустандин халкьдин шаир;
6. АСЛАНХАНОВА Гуьлбес - филологиядин илимрин кандидат;
7. АШУРАГЬАЕВ Абдул - Хив райондин ЦIийи Фригърин юкьван мектебдин лезги чIалан муаллим;
8. БАБАХАНОВ Майрудин - шаир, Сулейман-Стальский райондин культурадин управленидин начальник;
9. ГЬАЖИМУРАДОВ Абдулашим - Мегьарамдхуьруьн райондин Муьгъверганрин юкьван мектебдин лезги чIалан муаллим;
10. ГЬАНИЕВА Фаида - филологиядин илимрин доктор;
11. ИБРАГЬИМОВ Мегьамед - "Лезги газетдин" кьилин редактор;
12. ИСМАИЛОВ Абдуселим - Дагъустандин халкьдин писатель;
13. КЪАДИМОВ Мариф - физикадинни математикадин илимрин кандидат;
14. КЪАДИМОВ Руслан - филологиядин илимрин доктор;
15. КЕРИМОВА Седакъет - "Самур" газетдин кьилин редактор;
16. КЪАЗИЕВ Гьажи - Хасавюрт райондин Къурушрин хуьруьн юкьван мектебдин лезги чIалан муаллим;
17. КЪУРБАНАЛИЕВ Камран - "Алам" журналдин кьилин редактор;
18. МАГЬАМДАРОВ Шамсудин - Сулейман-Стальский райондин Герейхановн хуьруьн юкьван мектебдин лезги чIалан муаллим;
19. МЕГЬАМЕДОВ Гьамидуллагь - филологиядин илимрин доктор;
20. МЕЙЛАНОВА Жаклина - филологиядин илимрин кандидат;
21. МЕЛИКМАМЕДОВ Муьзеффер - филологиядин илимрин кандидат;
22. МИРЗАБЕГОВ Азиз - филологиядин илимрин кандидат;
23. МИРЗОЕВ Шайдабег - педагогикадин илимрин кандидат;
24. НАГЬИЕВ Фейзудин - филологиядин илимрин доктор;
25. НАСРЕДИНОВ Фахрудин - Мегьарамдхуьруьн М.Гьажиеван тIварунихъ галай юкьван мектебдин лезги чIалан муаллим;
26. РАШИДОВ Агъаверди - филологиядин илимрин кандидат;
27. РАМАЗАНОВА Наира - "Дагъустан" ГТРК-да лезги чIалал эфирдиз акъатзавай передачайрин старший редактор;
28. САМЕДОВ Абдула - Кьурагьрин хуьруьн юкьван мектебдин лезги чIалан муаллим;
29. ФЕРЗАЛИЕВ Куругъли - Докъузпара райондин Къалажухрин хуьруьн юкьван мектебдин лезги чIалан муаллим;
30. ЭФЕНДИЕВ Исрафил - филологиядин илимрин доктор;
31. ЮЗБЕГОВА Саимат - филологиядин илимрин кандидат;
32. ЯРАЛИЕВ Ярали - химиядин илимрин доктор, тарихчи.

Гьуьрметдивди, профессор Руслан КЪАДИМОВ
(телефондин нумра - 8928 569 93 31)

РикIелай тефидай баркалладин йикъар

Александр Невскийдин гъалибвал

Хийир ЭМИРОВ

Асирар къвез, физва, амма уьлквеяр, халкьар патал кьиле фейи важиблу вакъиайрикай, тарихдин маракьлу чинрикай малуматар несилрилай несилрал агакьзава. Абуру акьалтзавай несил тербияламишунин, жегьилриз Ватан кIанарунин карда куьмек гузва. "Лезги газетдини" рикIелай тефидай баркаллу йикъарикай, тарихдин метлеблу вакъиайрикай ара-ара макъалаяр гьазурзава. Къенин чи ихтилат 775 йис идалай вилик Урусатдин чилел кьиле фейи женгериз талукьди жеда.

Тарихдин чешмейра къейд авунвайвал, 1237-йисан декабрдиз Римдин папа IX Григория Финляндиядиз фин патал хашар гвайбурун кьвед лагьай гьерекатдикай малумарна. 1238-йисан июндиз Даниядин пачагь (король) II Вальдемар ва сад авунвай ордендин магистр Герман Балк Эстония пайи-паяр авунин икьрардал атана. Гьа са вахтунда шведрин куьмекни галаз Урусатдиз Прибалтика вичин гуьзчивилик кутунвай акси гьужумни авун фикирдиз къачунвай. Абуруз чизвай, монголрин чапхунчивилин гьерекатрин нетижада урусар зайиф хьанвайди.

Тарихдин гьакъикъат ихьтинди тир. Эстонвияр ва ливонар яшамиш жезвай РагъэкъечIдай патан Прибалтикада немсерин рыцарри Ливондин орден тешкилнавай. Ада яваш-яваш сергьятдин къваларив гвай чкаярни кьазвай. Урусрин чилерални къвезвай. 1240-йисан юлдиз Александр Невскийди Нева вацIун къваларив шведар кукIварнай. Ида ажугъ кутур ва чапхунунин иштягьар ачух хьайи ордендин кьушунар Псковдин мулкариз гьахьна. Са куьруь вахтунда абуру Изборск шегьер элкъуьрна кьуна ва ахпа чпиз муьтIуьгъарна. Шегьерэгьлийриз куьмекдиз рекье тур Псковдин ополченини рыцарри кукIварна. Идалай гуьгъуьниз немсер, Великая вацIалай элячIна, Псковдин кремлдин (къеле) къваларив алачухар яна, акъвазна. Абуру шегьердин патарив гвай чкаяр тарашиз, чапхуниз гатIунна. Немсерин терефдал алай боярри (хаинри) чинеба шегьеррин варар ачухна ва душмандиз Псковдиз гьахьдай мумкинвал гана. Ливондин орденди шегьерда чпин гарнизон туна ва хейлин залукарни кьуна, немсер хъфена.

Аквазвайвал, къенепатан хаинар гьамиша авай, ахьтинбуру гилани чи уьлкведин къенепата государстводиз, халкьдиз акси кIвалах тухузва.

Са акьван вахт алатнач, Ливондин ордендин кьушун Новгороддин чилерал фена. Чапхунчийри чпин вилик акатзавай гьар са чкада тарашчивилиз кьил язавай. Копорье шегьерни, волжанрин чилерни кьунвай немсер Новгороддив агакьдалди 30 километрдилай гзаф амай. Шегьердин чIехибуру Владимирдин князь Ярослававай куьмек тIалабна. Адани немсерин къаршидиз вичин рухваяр Андрей Ярославич ва князь Александр Невский кьиле авай дестеяр рекье туна. Им 1241-йис тир. Новгороддин вилик-кьилик квайбуру кьушунриз регьбервал гун Александран хиве туна. Амни, гежел вегьин тавуна, вичин везифайрив эгечIна.

Сифте нубатда Александра вичин кьушун Копорье шегьер-къеле галай патахъ тухвана ва душмандиз аксивал ийидай са мумкинвални ганач. Ана тунвай ордендин гарнизон кукIварна, рыцарар ва абурун чкадин агьалийрикай чпин жергейриз желбнавай аскерар есирда кьуна. Хаинар вужар ятIа чирна, тарагъаждиз акъудна, муькуьбур ахъайна.

1242-йисан мартдиз Александр, Андреян дружинани галаз, Псков азад хъувун патал женгиник экIечна. Шегьер абуру дирибашвилелди гьужум авуналди къачуна. Шегьерда авай Ордендин сердерар, кIвачериз бухавар яна, Новгороддиз рекье хтуна. Гъалибвили урусрин темягьар ачухна ва абур душмандиз мадни еке ягъунар кьун, зиянар гун патал виликди фена. Александран кьушунар Ордендин мулкариз гьахьна ва эстонрин, ливонрин, хашар гвайбурун хуьрер тарашунив эгечIна.

И вахтунда чпин везифаяр тамамарзавай ксари Александрав рыцаррин са десте Изборск ва кьилин къуватарни Псков къачуз физвайдакай хабар агакьарна. Амни кьушунар галаз гьа патахъ фена. Кьве терефдин кьушунарни Чудский вирин къваларив садсадан къаршида акъвазна. 1242-йисан 12-апрелдиз гьа и чкадал тарихда гьатай "Ледовое побоище" тIвар акьалтай зурба женг кьиле фена.

Немсерин кьушунрин жергейра 12 агъзурдалай виниз аскерар авай. Александр Невскийдин гъилик 17 агъзурдав агакьна кьегьалар квай. Экуьнин сегьер алукьнамазди кIуназ (клин) ухшар жуьреда акъвазарнавай рыцарри вирин гатфарин кьелечI мур-кIадилай урусрал гьужумна. Александра вичин аскерар дабандин (пятка) жуьреда акъвазарнавай. Далу пад вирин кьвал квай тик къерехдал ацалтзавай. Кьушундин къерехар атлуйрин дестейри кIевирнавай. Кьушундин вилик жергейра жидаяр ва чIемерукар гвайбур акъвазанвай. Са десте душмандиз таквадай кьвалак чуьнуьх хьанвай.

Чудский вирел къизгъин женг

Женгинив гатIунайла, урусри тум-кьил авачиз хьелер ахъаяйла, немсерикай гзафбур хкатна, вири санал кIватI хьана. Гьужумни акъвазарнач. Душмандилай сенгеррай пад акъудиз алакьна ва бязи урусар кьулухъ катна. Рыцарривай виликди гьужум хъийиз хьанач, абур гуьзлемиш тавур Чуд вирин тик кьвала акъвазарна. И чIавуз урусрин къерехра акъвазнавай атлуйрин дестейри немсер гьалкъада туна. Александрани далу патахъай абурал гьужумна. Урусри, кIирер галкIуриз, балкIанрал алай рыцарар чилел акI гадарзавай ва рекьизвай хьи, са арадилай абур катиз башламишна. Александр Невскийдин дестеяр ирид километрдиз кьван душмандихъ калтугна, хурук акатайбур къирмишна. Залан пурар алукIнавай балкIанрал алай атлуйрикай гзафбур, мурк хаз, вире батмиш хьана. Хейлин немсер есирда кьуна.

Ихьтин гъалибвилин нетижада Ливондин орден ислягьвилин икьрар кутIунуниз, урус чилерикай ва Латгалиядикай отказ авуниз мажбур хьана. Немсерал гъалибвал къазанмишай и женгни Урусатдин аскервилин баркаллу йикъарик акатзава ва ам къейдни ийизва.

Ветеранрин тIварунихъай

ЧIехи сувар - лайихлудаказ!..

Ватандин ЧIехи дяведин азиз тир ветеранар! Играми ватанэгьлияр! Гъилевай йисуз чна инсаниятдин тарихда лап зурба вакъиа - ЧIехи Гъалибвилин 72 йис тамам хьун къейдзава. Им чи виридалайни экуь ва шад сувар я!

ЧIехи Гъалибвал - им инсафсуз чапхунчийрихъ галаз чIугур залан женгера сагъ амукьайбур, далупата, чпин вири къуватар эцигна, зегьметдин кьегьалвилер къалурайбур патални чIехи награда (шабагь), телеф хьайибуруз гъилеривай эцигиз тежедай памятник я.

Дяведай тахтай вирибур рикIел хуьнин лишан яз, чи вири хуьрера обелискар хкажнава. Абуру, чпин чанар пучна, душман терг авур несилрин игитвал, гьакъикъи уьтквемвал, къаст ва къуват хъсандиз лишанламишзава.

Абурун экуь къаматар эбеди яз чи рикIера амукьда!

Чи рикIелай садни алатнавач: командирарни, жергедин аскерарни, жегьиларни, рушарни, жаванарни, яшлубурни - а залум цIаяра багъри Ватан хуьн патал чанар эцигайбур.

Игитриз эбеди баркалла!

Чна а женгерай игитвилелди экъечIна хтай вирибурал рикIин сидкьидай дамахзава! Фронтовик лагьай чIехи тIварцIиз икрамзава. Агъур имтигьанрай экъечIай, дяведилай гуьгъуьнин йисара чи экономикани яшайиш гуьнгуьна хтур, бипIинринни харапIайрин чкадал шегьерарни хуьрер, карханаяр хкаж хъувур несилри чпин вири тежрибадалди чеб гъалибчияр тирди субутна.

Далупата гьакъисагъвилелди зегьмет чIугур, фронт датIана герек тир вири суьрсетралди таъминарай несилрин игитвал рикIелай ракъуриз жедайди яни мегер!

Къе чи несилри абурун рехъ, ирс хуьн ва давамарун патал алакьдай вири хъсан крарик кьил кутун лазим я. А йисарин (1941-1945) аялрикай гила ветеранар хьанва. Чна чи бубайрини дидейри, чIехи стхайрини вахари а йисара къалурай игитвилер къадирлувилелди рикIел хуьзва.

Шак алачиз, цIини ЧIехи Гъалибвилин сувар лайихлудаказ къейдда. Рагьметдиз фейибурун сурарихъ гелкъведа, чан аламайбурун хизанрал кьил чIугвада, кIеве авайбуруз куьмекар гуда.

Бубайрин игитвилин ирс ва тарих хуьн ва къвезмай несилрив агакьарун чи пак тир буржи я. И кардик гьар сада вичин пай кутун лазим я. Чи рикIелай гьич са касни, гьич са затIни алат тавунвайди чирин!

Къалсын АБДУРАГЬМАНОВ, пенсионер, зегьметдин ветеран, РФ-дин журналистрин Союздин член, "1941-1945-йисарин дяведин аялар" тешкилатдин Дагъустандин региондин отделенидин директор

Гьунарлу командир

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

МАГЬАМЕДОВ Магьамедрасул Ханмагьамедович 1925-йисуз Куьре округдин Кьулан ЗахитIрин хуьре лежбердин хизанда дидедиз хьана. Адан аял вахтар, диде-бубадиз куьмекар гуз, хайи хуьре фена.

Ватандал фашистри вегьейла, Магьамедрасула Дербентдин педучилищеда чирвилер къачузвай. 1943-йисуз ам вичин хушуналди фронтдиз фена. Хъсан чирвилер авай жегьил Баку шегьердин военный училищедиз рекье туна.

1944-йисуз жегьил лейтенант пулеметчикрин взводдин командирвиле тайинарна. Магьамедрасула Украинадин 3-фронтдин 57-армиядин 242-полкунин жергейра аваз душмандихъ галаз дяве тухвана, Европадин уьлквеяр азад авунин женгерани иштиракна. ВикIегь командирди ЧIехи Гъалибвилин югъ Австрияда къейдна.

Яру Армиядин жергейрай Магьамедрасул 1946-йисан ноябрдин вацра хайи хуьруьз хтана. Сагъ, зирек, гьунарлу командирдиз Яру Гъед орлен, "Германиядал гъалиб хьунай", "ВикIегьвиляй" ва цIудалай виниз юбилейрин медалар, грамотаяр гана.

Дяведин йисарилай гуьгъуьниз ада гьукуматдин жавабдар хейлин къуллугъар авуна.

1947-1948-йисара ада ВКП(б)-дин Хив райкомда завотдел, 1948-1949-йисара ВЛКСМ-дин Хив райкомдин сад лагьай секретарь яз, 1949-1950-йисара мадни райкомда кIвалахна.

Гуьгъуьнлай М.Магьамедова пенсиядиз фидалди райисполкомдин секретарвиле къуллугъна.

Адахъ еке, хушбахтлу хизан хьана. Адан веледри Ватандин гьар са пипIе кIвалахзава.

Тереф хуьзва

Рамазан КЪАЙИБОВ, РФ-дин умуми образованидин гьуьрметлу работник

Эхиримжи варцара уьлкведин, республикадин хейлин газетриз саки кьве йис идалай вилик Кьурагь райондин КIирийрин хуьряй тир мешебеги Зейнудин Батманова авур игитвиликай макъалаяр акъатна. И жигьетдай "Лезги газетни" кьулухъ акъвазнач. Багъри газетдин чинрал жуьрэтлу хцин кьегьалвиликай Мегьамед Ибрагьимова, Гьажи Къазиева, Вадим Жамалдинова, Шагьабудин Шабатова ва масабуру кхьенвай макъалаяр пайда хьана. И темадай кхьей саки вири авторри рагьметлу Зейнудин Батманова къалурнавай викIегьвал Игитдин тIвар гуниз лайихлу тирди къейднава. ФЛНКА-дин руководстводи и месэладин патахъай РФ-дин Президент Владимир Путинан тIварцIел чар ракъурнай. Уьлкведин Президентдин Администрациядай чарчиз хтай жаваб чна "Лезги газетдай" кIелна. Адалай инихъ вацралайни пара вахт алатнава, амма гьелелиг нетижа авач.

Рагьметлу З.Батманова кIелай КIирийрин хуьруьн мектебдин муаллимрин коллективди Лезгистандин кьегьал хцин къагьриманвилиз лайихлу къимет гудайдак умудар кутазва ва адаз Россиядин Игитдин тIвар гунин тереф хуьзва.

Лагьана кIанда, масабур къутармишун патал хсуси уьмуьрар къурбандзавай рухваярни рушар дидейри гьар юкъуз хазвач. Гьавиляй ахьтинбурун экуь къамат эбеди авун чи пак буржийрикай я. Са акьван секин тушир алай девирда акьалтзавай несилриз дуьзгуьн тербия гунин кардани абурун игитвилерихъ еке важиблувал ава. Жегьилриз абур, дуьз рекьелай алатна, чIуру ниятар авайбурун таъсирдик акат тавун патал Зейнудин Батманов хьтин кьегьалар чешне яз къалурна кIанда. И жигьетдай неинки са Кьурагь, гьакIни амай лезги районрин мектебрани игитвилелди телеф хьайи баркаллу хцин - Зейнудин Батмановн уьмуьрдиз талукьарнавай ачух тарсар кьиле тухванайтIа, хъсан кар жедай.

Терроризмдиз - ваъ!

“Куьчери къушар”

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

Аламатдин крар я. Къушар гьар гатфариз ва зулуз санай масаниз вучиз куьч жезвайди ятIа чаз чида. Къулай чка жагъурзава. Кьил хуьдай, асайиш тухудай. Хизан кухтун патал мад элкъвена чпин бинейрал хквезва...

Къушарин алемдин гъавурда чун акьазва. Бес инсанар, чебни лап еке пулар, мумкинвилер авайбур санай масаниз “куьч” хьунихъ вуч себебар аватIа? Хайи маканра мекьивал, кьитвал, гьахъсузвал агакьиз, къулай чкайрихъди катзавай “кьегьалар” - лувар квачир “къушар” вужар ятIа? ГьикI абурун гьерекатрин гъавурда акьада?..

И йикъара ТВЦ каналдай “PS” (“Пост скриптум”) тIвар алаз уьлкведиз машгьур журналист, политолог, РФ-дин Госдумадин депутат Алексей Пушкова тешкилзавай программа къалурзавай. А касди телетамашачияр къенин аямдин урус писатель-сатирик Юрий Полякован “Перелетная элита” тIвар алаз кхьенвай публицистикадин ктабдихъ галаз танишарна. Сатирик писателди ва гьакI тIвар-ван авай журналистдини къейдзавайвал, эхиримжи 20-25 йисан девирда чи вилик-кьилик квай ксари - чиновникри, депутатри, банкирри, масабуру, куьрелди, - олигархри 2,5 триллион доллардив агакьна пулар Россиядай къецепатаз акъудна, анра, чаз такдадай чкайра, чпин бизнес кардик кутуна, кьил хуьзва. Пул тIимил хьунни, мад иниз - “хайи ватандиз” хтана, чпин хазинаяр - банкар ахцIурзавай...

“Куьчери элита-олигархар?” - суал фена зи хиялдай. Ахпа жуваз ван хьана, чидай, чи экранрилай мукьвал-мукьвал, девирдин игитар хьиз къалурзавай бязи ксарин тIварар рикIел хтана: Березовский, Абрамович, Ходорковский, Лужков, Касьянов, Васильева... пагь, авай кьван вуч я?!

Вирибурни - масакIа ваъ, Россия чаз пара кIан я лугьуз, ам тарашиз, къецепатаз катнавайбур ва я, лап вини кьиляй ихтияр гана, аниз - чпин “ватандиз” хъфенвайбур...

Зи бейни элкъвез башламишна. Писателди акьван хъсандиз къимет ганва хьи, ина нез, а патаз девлетар акъудзавайбур “куьчери” къушарив гекъигнава. Акьван девлетар - триллион (ихьтин рекъем чарчел гьикI кхьидатIа заз чидач) чуьнуьхна, а патаз хъфизвай “ватандашар” гьихьтин шартIари туьретмишайбур (арадал гъайибур), гьикI арадал атайбур ятIа ни кьил акъудда?

Писатель Ю.Поляковани, журналист А.Пушковани, санал нефес къачузвайбуру хьиз, ихьтин “къушар” чина амай кьван Россиядин государствадин къурулушдин хатасузвал датIана хаталувилик жедайди, адан къадакьар гьа ихьтин ксари, эхирни, садавайни хкьаз тежедайвал бушардайдини раижзавай.

Бес Ватандин хатасузвилин къаравулда ава лугьузвай къурулушриз и чаз аквазвай ва ван къвезвай “аламатрикай” хабар кьванни авайди туш жал?

Олигарх Ходорковский хейлин вахтунда “дустагъра” хвена, адан “дидедин тIалабуналди” Германиядиз рахкурна. Гила анай а “патриотди”, Россия гьикI “цIийи” хъийидатIа, “тарсар” гузва. Вичини “Ельцин - центр” хьтин къурулушдин куьмекдалди. 26-мартдиз Россиядин меркезда, хейлин маса чIехи шегьеррани кьиле фейи вакъиайриз къуват ва пулдин такьатар жагъурайбур гьа къецез катнавай (“рахкурнавай” дуьз жедай) “патриотар” ва ина, къенепата амай 5-колоннадин гъилибанар тушни? Майданрал акъуднавайбурун асул пай чеб са куьнинни гъавурда авачир школьникарни студентар я. Гьич са жуьрединни идеологиядикай хабар авачирбур. Мектеб ва я вуз течизвайбур... Тарихдай садрани са тарсни чир тахьайбур... Ихьтин крарин гуьгъуьналлаз Санкт-Петербургда (Ватандин ЧIехи дяведин акьван залан хирер къени сагъ тахьанвай чкада) са гьихьтин ятIа, чпин диде-бубадикайни хабар авачир муртадри метрода вагъун хъиткьинарзава. ЦIудалай виниз са тахсирни квачир инсанар телеф хьана, цIудралди маса ксарал хирер хьана. Дуьнья ихьтин вагьшивили къарсатмишнава. Амма чеб “патриотар” я лугьузвайбур киснава.

Ни, гьикI, вучиз ихьтин мусибатар къуватда твазвайди ятIа? За фикирзава, анжах гьа “куьчери” къушари-олигархри, сакIани инин девлетар тарашуналдини тух тежезвайбуру, “коррупциядиз” акси экъечIзавайди я лугьуз, тапан лозунгарни гьарай-вургьай цава твазвайбуру. Чи гьукум, государство, 90-йисара хьиз, кIудна, кIурарик вегьин паталди, чпиз регьят хьун паталди ийизвай крар туш ни лугьуда?

“Куьчери” олигархрин - элитадин гьакъиндай уьлкведин Президент В.Путина гьеле 2014-йисуз РФ-дин Федеральный Собранидиз рекье тунвай вичин Чарче лагьанва: “За элкъвена Россиядиз хквезвай капиталриз тамамвилелди менефис авун теклифзава. Эхь, тамам менефис авун. Ша чна и кар исятда ийин, анжах са сеферда. Россиядиз хквез кIанзавай вирибуру идакай менфят къачун герек я...”

Идалай къени, дуьз теклиф кIандани? Амма чи “куьчерияр” ихьтин теклифдал гилани рази тирди аквазвач. Россия “цIийикIа туькIуьр хъувунин” меслятар къалурзава. Путиназ акси сиясат, крар кьиле тухун теклифзава. Эхиримжи хьанвай вири гьерекатри гьа кардин шагьидвалзава. Амма гьакъикъатдин гъавурда дуьз акьазвай садани уьлкведин Президентдиз, ада тухузвай дуьз рекьиз аксивал-асивал къалурдач!

Бес Питерда хъиткьинардайбур гьинай къвезвайди я? А вагьши гъилибандин тIвар, вич гьинай ятIа, чир хьанва. Адан яшари, ам акъатнавай чкади, савадлувили ам вуж ятIа субутзава -чарадан пулдихъ кьунвай якIун (мурдар якIун) тике! Вичин ери-бине, я инаг, я анаг, я дуст, я душман чин тийир абдал!... Гьайиф, чи къенин аямдин шартIари ахьтин абдалрин кьадарар тIимиларзавач. Идакай чи вири душманри (гьам къенепатан, гьам къецепатан) менфят къачузва. И карди чи дикъет, садвал, уяхвал, савадлувал са шумуд къат артухарун истемишзавачни бес! ИкI хьун лазим я! Маса дуьз рехъ чахъ авайди туш...

Кар алай месэла

Игьтияж яни, тахьайтIа, вердишвал?

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Эхиримжи йисара чи уьмуьрдин майдандиз акъатай “терроризм”, “экстремизм” гафари “алкоголизм”, “ичкибазвал”, “наркомания” гафар кьулухъ вегьена. Амма им чи агьалийри эрекь, чехир, пиво, анаша ишлемиш хъийизмач лагьайдай туш.

ИЧКИ. НАРКОТИКАР. Абур себеб яз арадал къвезвай барбатIвилер, бедбахтвилин дуьшуьшар, абуру гузвай зиянар екебур ва садавайни арадал хкиз тежедайбур я. КIела ва фикир це. Россиядин здравоохраненидин ва яшайишдин рекьяй вилик финин министерстводин делилралди, уьлкведа учетдиз къачунвай 2,5 миллион алкоголик ва 4 миллион наркоман ава. Учетда гьат тавуна датIана ички, анаша ишлемишзавай ва абурун таъсирдикай хкат тийизвай инсанар мадни гзаф я.

Виридуьньядин здравоохраненидин организацияди тайинарнавайвал, йиса 8 литр ички ишлемишун сагъламвал патал хаталу я. Идалай артух яз са литр ишлемиш хъувуртIа, инсандин уьмуьр 11 вацран куьруь жезва. Россиядин Федерацияда лагьайтIа, лап бицIекарни кваз, гьар са агьалидал йиса 18 литр ички гьалтзава. Туькьуьл нетижани дуьздал ала. Гьар йисуз ички себеб яз (аварияр, зегьерламиш хьун, пиян яз чпи-чпин чандиз къаст авун, яшайишдин тахсиркарвилериз рехъ ачухун) Россияда 600-700 агъзур кас рекьизва. Ихьтин делилрин шагьид хьайи уьлкведин Президентди ички ишлемишун милли бедбахтвилиз, завалдиз элкъвезвайди яз малумарна ва ичкибазвилихъ галаз женг чIугуниз эвернава.

Коррупциядиз акси милли комитетдин (НАК) ва МВД-дин делилралди, эхиримжи цIуд йисуз уьлкведа наркоманрин кьадар - 8, анашадик акатнавай жаванрин - 18, аялрин - 24,3 сеферда гзаф хьанва. Регистрация авунвай наркоманрин кьадар 4 миллиондилай алатнава. Наркотикрихъ галаз алакъалу тахсиркарвилин крарик акатнавайбурун 65,7 процент 18-30 йисан яшда авай жегьилар я. Школайра, вузра кIелзавай 5 миллиондив агакьна жаванри наркотикрин дад акунва. Наркотикрихъ галаз алакъалу тахсиркарвилерин кьадар 1407 процентдин виниз акъатнава.

И рекъемар кIелайла, чIарар цаз-цаз жезва, бедендиз цак акъатзава. Ахьтин фикирдал къвезва хьи, им мафиядин къурулушри, ички акъудзавай олигархри ва обществодиз акси маса къуватри уьлкведин сагълам несил барбатIун патал ийизвай алахъунар я.

Президентдин истемишунар бинедиз къачуна, аялри кIелзавай чкайрин патарив, вокзалрик, автостанцийрик ички маса гун, гьакIни йифен сятдин цIудалай экуьнин сятдин цIудалди туьквенрайни ам маса гун къадагъа авунва. Талукь лицензия гвачиз недай-хъвадай шейэр авай туьквенрайни,18 йис тамам тахьанвайбурузни ички квай шейэр маса гудай ихтияр авач. Амма чи уьлкведа законрал мус амал авурди я? Мусурманрин республика ятIани сив хуьнин вацрани Дагъустандин шегьеррин, районрин бязи туьквенрай худда ички маса гузвай, кафейра, ресторанра ички теклифзавай дуьшуьшар тIимил туш. Хуьрерин туьквенрай (чIехи пай чпин кIвалера ава) лагьайтIа, йифен кьуларизни ички маса къачуз жеда. Де лагь, ихьтин гьалара ичкибазвилихъ галаз женг гьикI чIугвадайди я?

Эхь, ички ишлемишунал гьалтайла дагъвияр ни са акьван гуьгъуьна акъваззавач. Республикадин наркологиядин центрадай къачур делилралди, чина учетдиз къачунвай 20433 алкоголик ава. Абурун 60 процентни жаванар, жегьилар я. Гьикьван бейни элкъуьрдай делил ятIани, кIеви ийиз кIанзавач, алкоголикрин арада са агъзурдалай алатна дишегьлиярни ава. Россиядин майданда аваз къачуртIа, 33 процент гадайри ва 20 процент рушари гьар юкъуз ички ва я пиво ишлемишзава. Дугъриданни, им уьлкве, халкь патал еке бедбахтвал я. И завалдин вилик падни гьикI авуртIани кьун лазим я. ТахьайтIа, Россиядин Федерация тIвар алай государстводин эхир хъсанди жедач. Идакай алимрини, политологрини, халкьдин векилар тир депутатрини, журналистрини лугьузва, амма кар алай гьакимдарри вак акваз геле къекъведай амаларзава. Генани эрекьдин къиметар авайдалай мадни хкажиз кIанзава. Имни лагьай чIал я хьи, инсанри ида-ада гьазурзавай ужуз эрекьар-зегьерар ишлемишда ва чпин сагъламвал къурхулувилик кутада.

Ички, наркотикар себеб яз чIур хьайи хизанрин, кIвалахдикай, къуллугърикай хкатай итимрин, дустагъдиз аватай ксарин сан екеди я. И чIуру вердишвилер чи инсанрикай михьиз хкудиз жедачтIани, а зегьерар ишлемишун кьванни тIимиларна, акьалтзавай несил виридан куьмекдалди абурукай яргъаз авуна кIанда. Обществодилай алакьдани и кар?

За фикирзавайвал, и алай макъамда бажагьат. Вучиз? Идахъни себебар ава. Сад лагьайди, чи кIвалерай ички тIвар алай затI кими жезвач. Мугьман атайлани, хайи, шад йикъар, суварар къейд ийидайлани, ичкидикай суфрадин шагь жезва. Авайвал лагьайтIа, чи мехъеррик ичкидин булахар ачухзава. Мугьманрини хъвазва, бязи дишегьлиярни кьулухъ акъваззавач. Абуруни рюмкайриз, бокалриз цайи-цайиди ичIирзава. И “шадвилер” мехъеррик гъизвай аялризни аквазва. Абуруз амукьзавайди чпин диде-бубайрилай чешне къачун я. Куьрелди,гъвечIи чIавалай аялриз ичкидикай хабар жезва. Ара-бир абуруни чIехибурухъай чинеба пиво-чехирдал гъил яргъи ийизва эхир.

Кьвед лагьайди, чаз телевизордай вуч къалурзава? Вири кинойра итимрини, дишегьлийрини, жегьилрини эрекь, чехир хъвазва. Бязи вахтара бутылкаяр кьилел акьалжна. Гьатта акьалтзавай несил дуьз рекьел хкизвай, жаванриз тербия гузвай педагогар, полицейскияр игитар тир кинойрани абуру датIана ички ишлемишзаваз къалурзава. Гьамиша ихьтин кинойриз, передачайриз тамашзавай аялрин, жаванрин бейнида ички тарифдин миже, вири тIалрин, дердийрин дарман хьиз гьатзава.

Чун ичкидив, ам алай мехъеррив акьван вердиш хьанва хьи, гьатта чна мавлуддиз ухшар мехъерарзавайбуруз тикъетар язава. Вучиз? Мегер им ичкибазвилин вилик пад кьунин са рехъ тушни? Я, амма чаз адетар чIурзавайбур хуш къвезвач. Са вахтара шабаш алачир мехъерар авун патал газетри, телевидениди гьарай-эвер акъуднай. Къе гзафбурун мехъеррал шабаш хгузмач. Гьа и къайдада ша чна ички алачир мехъерар тухунизни эвер гун. Им чи къвезмай несилар патал ийизвай хъсан кар жедай. Лагь, вичин хцикай, рушакай ичкибаз хьана кIанзавай диде-буба авани? Заз чиз, ахьтинбур жедач. ГьакI хьайила, чна кIвалени, къецени ички негьна кIанда. Ам ишлемишдай мярекатрикайни кьил къакъудун герек я.

Кьуд лагьайди, ички квай затIар маса гузвай туьквенриз тамаш. Аламатдин жуьредин бутылкаяр, пара мешреблу этикеткаяр... Вилер гьакI инихъ-анихъ катзава. Абур гьазурун, акъудун патал низ чида гьикьван инсанри зегьмет чIугунватIа. Девирдин “завалрикай” дагъвияр ва къвезмай несил хуьн патал талукь серенжемар кьабулун лазим я.

Недай суьрсетдин хатасузвал ни хуьда?

Жасмина САИДОВА

И йикъара республикадин "Дагъустандин правда" газетдин редакцияда базаррин ва туьквенрин дезгейрал инсандин сагъламвилиз хаталу къалп суьрсет къвердавай гзаф пайда хьунин месэладиз талукь "элкъвей стол" кьиле фена. Мярекатда Роспотребнадзордин РД-да авай Управленидин государстводин регистрациядин ва лицензированидин отделдин начальник Наида Капиевади, республикадин промышленностдин ва алишверишдин министерстводин алишверишдин ва муьштерийрин базардин управленидин начальник Алимпаша Гьажиева, журналистри иштиракна.

"Зун и месэладал машгъул яз гзаф йисар я, - башламишна суьгьбет "Дагъустандин правда" газетдин журналист Абдурагьман Мегьамедова. - Сифтедай зи фикир варцаралди гьич тІвехни акат тавуна амукьзавай, чІур тежезвай емишри желбна. Зун и кардин сир чириз эгечІна. Гьа икІ, зун *дифенилдихъ* (яргъал рекьериз тухудайла, чІур тахьурай лугьуз, недай шейэриз винелай язавай ва инсан патал хаталу консервант - Е230 - ***ред.***) галаз таниш хьана. Нетижада за жуван багърийриз патай гъизвай емишар тІуьниз ишлемишун къадагъа авуна. Ахпа заз чна гьар юкъуз булвилелди ишлемишзавай набататрин ягълу гьазурзавай жуьредикай чир хьана. Емиш туьтуьртІани жеда, амма гъери, дуьдгъвер суфрадин бинелу продуктар я. Абурукни зегьерламишдай шейэр кваз хьайила, инсанри вуч авурай? Вучиз ихьтин суьрсет ачухдаказ маса гузва дезгейрал? Вучиз инсандин хатасузвал хуьнин къаравулда хьана кІанзавай къуллугъри рехъ гузва и кардиз? Бес Роспотребнадзордин пеше агьалияр хаталу продуктрикай хуьн тушни?"

- Эвелдай за къейд ийида: дифенил чи уьлкведа хаталу шей яз гьисабзавач, гьаниз килигна, чаз ам квай суьрсетдиз манийвалдай ихтияр авач. Эхь, гьахълу я, са жерге маса уьлквейра ам къадагъа авунва, амма чи уьлкведа неинки ам хаталуди яз гьисабзавач, гьатта адан кьадарни сергьятламишнавач. Чаз, Роспотребнадзордиз, лагьайтІа, дифенил квай шейэр элкъуьрдай, абурун геле гьатдай ихтияр авач, вучиз лагьайтІа, чи асул везифа продуктдик квай шейэр уьлкведа кьабулнавай стандартриз жаваб гузвайбур яни, тушни ахтармишун я. Чаз я карханадин кІвалах акъвазардай, я къалп суьрсет вахчудай ихтияр авач, анжах винел акъудиз, ахтармишиз ва суддиз арза ракъуриз жезва. И карни чна датІана ийизва, - жаваб гана Наида Капиевади.

Ада гъавурда турвал, 2016-йисуз идаради тухвай ахтармишунрин нетижада 4,4 процент продуктар - микробиологиядин рекьяй хаталубур, 12,6 процент - ерисузбур, 1,7 процент чпикай къапарал кхьенвай малуматриз жаваб тагузвайбур, яни къалпбур тирди малум хьанва. Алатай йисуз 234 тонн недай суьрсет Дагъустан Республикадин мулкунал маса гудай ихтияр ганач, санлай къачурла 342,6 кг продукция тергна.

- ЯтІани республикадин туьквенрин ва базаррин дезгейрал къалп продуктар гзаф ала, абур ерисузбур тирди гьатта вил вегьенмазди, махсус лабораторийра ахтармиш тавунмаз чир жезва. Бес куьне вучиз рехъ гузва и кардиз, вучиз хаталу суьрсет ачухдаказ маса гунин вилик пад кьазвач? - хабар кьуна чна.

- Чаз кІан хьанамазди физ, са-са туьквен ахтармишдай ихтияр авач. Эхиримжи йисара ахтармишунар, карчивилиз манийвал тахьурай лугьуз, мадни тІимил хьанва. И ва я маса суьрсетдин гьакъиндай шак физватІа, агьалийри, кьилдин ксари чпин кьилел атай дуьшуьшдиз, яни зегьерламиш хьунин себебдиз (ва икІ мад) талукь, и суьрсет маса къачур туьквендиз арза авуна кІанда, ахпа идалай кьулухъ - Роспотребнадзордиз. Идакай чаз и ва я маса суьрсет ахтармишдай, адан гьакъиндай суддиз арза гьазурдай делил жезва.

- Гъавурда гьатзавайвал, мисал яз, дуьдгъвер тІебииди туширдан, ам инсан патал хаталу ягълуяр ишлемишна гьазурнавайдан гьакъиндай арза авун патал зун сифтедай зегьерламиш хьун лазим я, я тахьайтІа, са шумуд йисуз ам тІуьна, залан диз азарлу хьана кІанзава, ахпа за субутарна кІанда и кар ва анжах идалай кьулухъ Роспотребнадзордивай серенжемар кьабулиз жеда, яни? - суал гузва журналистди.

- Санлай къачурла, гьакІ жезва, вучиз лагьайтІа, чун илимдин ахтармишунардай идара туш, чна кьабулнавай стандартриз жаваб гунин тереф я фикирда кьазвайди. ЯтІани чна и рекье кІвалах тухузвач лагьана фикирмир. Месела, алатай йисуз чна республикадин мулкунал маса гузвай тахминан 10 процент дуьдгъвер - 233 тонн - ягълувилин дережа дуьздаказ къалур тавунвайди яз винел акъуднава. Кьилди къачуртІа, ягълувилин дережа себеб яз, республикадин "Гормолзаводдин" аксина арза гьазурна, суддизни рекье туна. Инал заз къейд ийиз кІанзава, судри, ихьтин месэлаяр хьайила, карханаяр 10-20 агъзур манатдин жерме авунин къарар я акъудзавайди. Куьн гъавурда гьатзавайвал, еке карханаяр патал им лап тІимил кьадар я.

Мад са месэла. Эгер чи ахтармишунрин нетижада республикадин мулкунал маса гузвай суьрсет къалпди, хаталуди тирди тестикь хьанватІа, адан гьакъиндай арза и продукт гьина акъудзватІа (регион), гьаниз рекье твазва. Чи республикадин мулкунал маса гузвай асул суьрсет лагьайтІа, маса регионрай, уьлквейрай гъизвайди я. И суьрсет лабораторийра ахтармишнавай документарни гала. Амма лабораторияр чеб гзаф дуьшуьшра лицензияр гудай ихтияр авачирбур жезва. Са гафуналди, закондин бязи кьетІенвилер себеб яз, чи ихтиярар сергьятламишнава. И кардини, къазанжийрин гуьгъуьна гьатна, намус рикІелай ракъурнавай ксариз еке мумкинвилер ачухарзава.

- АкІ хьайила, чун гъавурда гьатзавайвал, гьар са касди вичин хатасузвал вичи таъминарна кІанзава, тушни? - суал гузва мад.

- Гьелбетда, инсанри маса гузвай кьван продуктрихъ ихтибар авун дуьз туш. Ерисуз продуктрин кьадар уьлкведа лап гзаф хьун, и месэла эхиримжи йисара иллаки хциз акъвазун себеб яз, Роспотребнадзорди недай къалп суьрсет гьазурунай ва маса гунай жавабдарвал артухарзавай законопроект гьазурнава ва РФ-дин Гьукуматдиз рекье тунва. Идалайни гъейри, къуллугъди закондик кухтадай дегишвилер гьазурнава. Абурун бинедаллаз къалп продуктар гьазурунай уголовный жавабдарвилиз чІугвадайвал я. РФ-дин Уголовный кодексдик цІийи статья - 238.2 - "Къалп недай суьрсет маса гун патал гьазурун, РФ-дин мулкунал маса гун патал гъун ва маса гун" - алава хъувун теклифнава.

Алимпаша Гьажиева РД-дин Минпромторгдиз и ва я маса суьрсетдин гьакъиндай Роспотребнадзордин тапшуругъар къвезвайдакай ва бязи вахтара абуру муниципалитетар чпин мулкарал маса гузвай суьрсет вахчун патал тагькимарзавайдакай, гьа са вахтунда абуруз и кар ийидай законлу ихтияр авачирдакай лагьана. "Суддин къарар галачиз чаз продукт вахчудай ихтияр авач", - малумарна ада.

- Вучиз лагьайтІа, абурув лабораторийра ва я сертификациядин центрайра ахтармишнавайдан гьакъиндай документар жезва. Гьа са вахтунда талукь, яни законди истемишзавай къайдада аккредитация тавунвай лабораторийра кьиле тухванвай ахтармишунрин нетижаяр гьахълубур яз гьисабиз жедач, - алава хъувуна Наида Капиевади. Ада къейд авурвал, недай суьрсет акъудунин кардал машгъул жедайла, хатасузвилин патахъай истемишунрин бинедаллаз, ам акъудзавай, гьасилзавай кас (кархана), ХАССП-дин принципрал амал авуна, яни недай суьрсет гьазурунин вири дережайра, - мисал яз, каликай ацай некІедилай башламишна, суфрадал гъизвай дуьдгъвердал агакьдалди - адал датІана ам акъудай касдин гуьзчивал хьана кІанда.

Малум жезвайвал, чна гьар юкъуз маса къачузвай, тІуьниз ишлемишзавай, бязи вахтара гьатта духтуррини кваз чаз меслятзавай суьрсет гзаф вахтара гьатта хаталуди жезва. Кьилди къачуртІа, винидихъни къейднавай дуьдгъвердикай ва набататрин ягълуйрикай рахан.

Михьи дуьдгъвер 82,5 процентдин ягълувал авайди хьун лазим я. Эгер ягълувал тІимил ятІа, адак къалп, яни малдин ваъ, набататрин (ужуз) ягълуяр кутунва лагьай чІал жезва. Набататрин ягълуйрикай кьилди рахана кІанзава. ИкІ, туьквенрин дезгейрал пластикдин бутылкайра аваз булвилелди алай "олейнаяр", "златаяр" - санлай къачурла, абурун къене авайди гьа са шей - инсан патал хийирлу са затІни кумачир, гьатта хаталу ягълу я. И жигьетдай **Upakovano.ru** сайтди кхьизвай малуматдиз килигин.

"ИкІ, ягълу михьи авунвайди (рафинированное) ва тавунвайди ава. Кьвед лагьай жуьре мичІиди ва атирлуди жеда. Михьи авунвайди - им химиядин куьмекдалди хкуднавай ягълу я. Ягълудик квай чиркин шейэр хкудун патал авиацияда ишлемишзавай нафтІадиз ухшар къаришмаяр ишлемишзава. Абуру чпик ягълу кужумзава. Идалай кьулухъ къаришма кьурурзава, ягълу абурукай михьи хъийизва - и кардин нетижада адак квай вири менфятлу шейэрни терг жезва. Ахпа адакай ни галудун патал "дезодорация" ийизва ва муркІада твазва. И кардин себебни ам я хьи, ягълудихъ галаз ийизвай вири и серенжемра яд ишлемишзава, ада лагьайтІа, продукт цуру ийида. Гьаниз килигна, муркІади кьурла, адакай яд хкудиз жезва. Гьелбетда, вири и уюнрилай гуьгъуьниз ягълудик менфятлу са шейни кумукьзавач".

Ихьтин ягълу чими авурла, адак инсандин хуквадиз, дамарриз пис таъсирдай, зегьерламишдай шейэр арадал къвезва.

Ихьтин продуктар тІуьн хъсан яни, туьтІуьн? И суалдиз жаваб гьелелиг гьар са касди вичи-вичиз гайитІа, хъсан я.

Михьивилер авуна

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Ахцегь райадминистрациядин къарардин бинедаллаз ва Экологиядин йисан серенжемрин сергьятра аваз 8-апрелдиз райондин умуми субботник кьиле фена. Райцентрадинни хуьрерин чкаяр михьунин, аваданламишунин ва тарарни кул-кусар цунин макьсаддалди тешкилай и мярекат сятдин 8-даз башламишна. Школайрин ва райондин вири идарайринни карханайрин коллективар кьиле руководителар аваз чпиз къалурнавай чкай-

рал михьивал таъминарунин мелерик экечІна. Дишегьлиярни аялар кабинетарни классар хъсандиз михьунив, гьаятра цуьквер цунив, зирзибил кІватІунив эгечІна. Итимри тарар цана, цин къаналар туькІуьрна, куьчейра къайда туна. И карда чпин гьаятдин, куьчедин, хуьруьн михьивилин гьалдикай фикирзавай агьалийрини иштиракна. И юкъуз кІватІай зирзибил вири (ТБО) пар чІугвадай машинриз ягъиз, махсус полигондал тухвана. И карда райондин культурадин, образованидин, больницадин, УСЗН-дин, райцентрадин 1, 2 ва 3-школайрин, "Солнышко", "Космонавт", "Рассвет" аялрин бахчайрин ва маса коллективар тафаватлу хьана.

- Аквазва хьи, къе чна, Ахцегьрин сергьятдилай башламишна, "Мегьарамдхуьр-Рутул" шегьредин кьве патани къелемар цазва. 1200 къелем Мегьарамдхуьруьн лесхоздай гъана. Гьелбетда, гъилелди икьван фурар эгъуьнун четин тирвиляй чна экскаватор ишлемишзава. Метлеб къелемар цана къекъечІун туш, абур виликрайни са шумудра цанай, гьайиф хьи, къе садни амач. Кьилиндди, и надир къелемрикай еке тарар хьун патал абурухъ гелкъуьн - вахт-вахтунда яд гун, маларикай хуьн я. Важиблу и месэладал гила чна кьетІивилелди гуьзчивалда,- лугьузва райондин УСХ-дин начальник Арген Гьажиева.

Нисиналди давам хьайи субботник вичин мурад-метлебдив агакьна. Райцентрадинни хуьрерин акунар ва михьивилин дережа хъсан хьана. Амма "михьивал ийизвай чкада ваъ, михьивал хуьзвай чкада къайда жеда" гьавайда лугьузвач. Гьайиф хьи, чи жемят гьелелиг михьивал хуьз вердиш туш, гъиле гьатай гьинал хьайитІани зирзибилар гадарзава.

Икьрар хьанва

ЧИ КОРР.

Ирандин Исламдин Республикади Россиядин, гьа жергедай яз Дагъустандин, таъминчийриз маларин ва лапагрин къурнавай як гъун патал вичин базарар ачухнава. Вичин нубатдай яз, Россияди чи уьлкведиз Ирандай некІедин суьрсет гъидай ихтияр гун мумкин я, хабар гузва РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводин пресс-къуллугъди.

Алай вахтунда Россиядин як Ирандиз ракъурунин гьакъиндай протоколрал къулар чІугунва. Са вацран вахтунда Россельхознадзорди ветеринариядин жигьетдай хъсан гьалар авай ва чпин суьрсет къецепатан уьлкведиз ракъуриз кІанзавай карханайрин сиягьар туькІуьрда.

Идалайни гъейри, хабар гузвайвал, алай вацра Ирандиз къушарин къурнавай як маса гунин гьакъиндай икьраррал къулар чІугун планламишнава. Къейд ийин, Иранди гьар йисуз 950 агъзур тонн яру (малдин) ва 1,75 миллион тонн къушарин як гьасилзава.

Кардик кухтунин лазимвал ава

Нариман КЪАРИБОВ

Фадлай инихъ кардик кумачиз амай заводар ва фабрикаяр, масанра хьиз, Дербент шегьердани са шумуд ава. И макъалада зун абурукай анжах кьезил ва чкадин промышленностдин хилерик акатзавайбурал акъвазда.

И хилерин карханайри вилик вахтара Дербентдин экономикада еке чка кьазвай. Месела, гамарин, сар кьабулдай ва гьялдай "Дагюн" фабрикайрин, гъалар рангарал вегьедай ва гьа са вахтунда гамар, гуьлуьтар ва сун гъаларин элжекар храдай комбинатдин продукция неинки са чи республикада, гьакI вири уьлкведа машгьур тир.

Чпин еридал ва нехишринни рангарин къешенгвилел, магьирвилел гьалтайла Дербентдин гамарин фабрикадин халичайри дуьньядин са жерге уьлквейра кьиле тухвай выставкайра къизилдин ва гимишдин медалар, дипломар къазанмишайдини рикIел хъсандиз алама. И карханадин коллективдин агалкьунрикай, гамар храдай машгьур устIаррикай "Правда", "Советская Россия" ва центральный маса газетризни макъалаяр акъатнай.

Гъалар рангарал вегьедай ва сун шейэр храдай комбинатдихъ Дербентдилай къерехрани цехар авай, яни Кьиблепатан Дагъустандин са жерге хуьрерани дишегьлияр и кеспидал машгъул тир.

"Дагюн" фабрикади чи республикадай хьиз, Ставропольский крайдай ва Калмыкиядай лапагрин сар кьабулзавай ва гьялзавай.

Кьезил промышленностдин карханайрин - Ш.Алиеван тIварунихъ галай ва спортдин парталар цвадай "Динамо" фабрикайрин - продукция Дагъустандилай къерехрани муьштерийри разивилелди кьабулзавай, анра вишералди дишегьлийри зегьмет чIугвазвай, хъсан мажибарни къачузвай.

"Базардин экономика" лугьудайдал элячIайла винидихъ тIварар кьунвай карханаяр сад-садан гуьгъуьналлаз агал хьана ("Динамо" фабрика квачиз), инсанар кIвалах авачиз амукьна.

"Приватизациядин лувараллаз" са бязи карханаяр кьилдин ксарин гъиле гьатна. Анра продукция гьасил хъувунач, халкьдин умуми эменни яз хьайи дараматар кIандайвал, анжах са чпин нефс патал ишлемишзава.

За винидихъ "Динамо" фабрика квачиз лагьанва. ГьикI хьи, анин директор, бажарагълу тешкилатчи ва кар алакьдай руководитель Кьасум Абдуллаева экономикадин рекьяй четин вахтарани, лап эхиримжи йисаралдини, фабрика акъваз хьуниз рехъ ганач. Продукциядин цIийи жуьреяр - аскервилин, къайда хуьдай органрин къуллугъчийри алукIдай махсус парталар (формаяр), мектебра кIелзвай аялрин парталар цун ва и барадай заказар кьабулун кардик кутуна. Фабрикадин кадрийрин асул диб хвена, гьатта фабрикадин къвалав вич алай вахтундани кардик квай дерзичияр гьазурдай курсарни ачухна.

Гьайиф хьи, карханадин кIвалахдиз кьецI гузвайбурни кими хьанач. Цвазвай парталрин еридин ва абурун къиметрин барадай наразивал авачиртIани, фабрикадихъ кар алай муьштерияр амукьнач, абуру республикадилай къерехра заказар ийизва. ЯтIани "Динамо" фабрика тамамвилелди акъваз хьанвач, вири цехра парталар цвадай машинар ва маса тадаракар вара-зара тавуна хуьзва, кьериз-цIаруз продукцияни акъудзава. Цвазвай шейэр базардинбурулай хейлин ужуз къиметрай фабрикадин махсус туьквендай маса гузва.

- Эгер муьштерияр хьайитIа, чи кархана виликдай акъудиз хьайи вири жуьрейрин парталар, иллаки аялриз мектебдин формаяр массовый гьалда цуниз гьазур я, - инанмишвилелди лугьузва Кьасум Абдуллаева. Акъваз хьанвай карханаяр кIвалахдик кухтунихъ рикI кузвай ксариз лазим тир куьмекар гайитIа, абур акваз-такваз кIвачел ахкьалтдай.

Музейдиз - цIийи хъувунвай рекьяй

Хазран КЬАСУМОВ

Рекье къир цунин кIвалахар кьиле тухузва

Алай йисан 18-майдиз, Дагъустандин халкьдин шаир СтIал Сулейман хайи юкъуз, Агъа СтIалдал чIехи шаирдин кIвал-музейдин цIийи дарамат ачухдайвал я. И шадвилерик инсанар гегьеншарнавай, цIийиз къир цанвай, къерехар аваданламишнавай шегьре рекьяй фида. И кардихъ инанмишвал ийидай себебар ава: и йикъара рекье къир цазва, кIвалахар худда кьиле тухузва.

Шегьреда къир цунин кIвалахар Дербентдин 13-нумрадин ДЭП-дин эцигунардайбурун бригадади еридивди кьиле тухузва.

Уьзуьмлухра гатфарин кIвалахар

Хазран КЬАСУМОВ

Сулейман-Стальский районда 2020-йисалди уьзуьмчивал вилик тухунин программа кьабулнава ва кардик акатнава. Адан бинедаллаз хуьруьн майишатдин карханайра, арендадин участокра цIийи уьзуьмлухар кутазва. Алатай йисуз районда санлай 161,5 гектарда (план 115 гектар яз) цIийи уьзуьмлухар кутуна.

2016-йисуз райондин хуьруьн майишатдин карханайри, лежбервилинни фермервилин майишатри, арендаторри, санлай къачурла, 9253 тонн (идакай 3419 тонн карханайрал гьалтзава) ципицIар кIватI хъувуна. Им виликан йисара кIватI хъувурдалай гзаф я.

Районда уьзуьмчивал вилик тухуник инвесторри тешкилнавай "Гуьльгери ваці" ва "Зардиян" ООО-рини еке пай кутазва.

Лагьана кIанда, ина кIвалах хъсандаказ тешкилнава ва гьар йисуз ципицIрин тарифдин бегьерар гьасилзава (гектардин бегьерлувал - 100-120 центнер).

Санлай къачурла, алай вахтунда районда 1360 гектар уьзуьмлухар ава, абурукай 906 гектар бегьердал атанвайбур я.

И йикъара чун Эминхуьруьн мулкунал инвесторди тешкилнавай "ЧIереяр" ООО-диз фена, ана кIвалахар кьиле физвай гьалдихъ галаз мукьувай таниш хьана. Ина уьзуьмлухрин жергейрин араяр цанва, тегьенгрин пунариз пер янава, абур обрезка авуна акьалтIарнава. Рабочияр жегьил уьзуьмлухра даяхар акIурунал, ятар гунал машгъул тир. Икьван чIавалди саки 50 гектар жегьил уьзуьмлухра даяхар акIурнава, амай майданра акIурдайбурни ДаркIуш-Къазмайрал кардик квай цехдай хкана, чкадал ала.

Карханадин управляющий Мавлудин Агъарзаева лагьайвал, гатфарин кIвалахар кьиле тухунал саки 50 кас рабочияр ва механизаторар машгъул я.

Уьзуьмлухар кутунин кIвалах ина зулухъай давамарда. И кар патал чил ва чубукар гьазурнава.

"ЧIереяр" ООО-дин рабочияр тир И.Мегьамедов ва И.Османов

Инвестицийрин проектдин бинедаллаз, ООО-да 150 гектарда уьзуьмлухар кутадайвал я.

Лагьана кIанда, Эминхуьре уьзуьмчивилел са шумуд кас арендаторарни машгъул жезва. Надир Яхьяеван, Эльмира Агъамирзоевадин, Самур Гьамзатован, Миламудин Мегьамедован кIвачихъ галай уьзуьмлухарни хъсан гьалда ава. Кьилди къачуртIа, М.Мегьамедован кIвачихъ 9 йис идалай вилик кутунвай 3,5 гектар уьзуьмлухар гала. Чаз акурвал, анра агротехникадин са жерге серенжемар кьиле тухванва, мукьвара гатфарин ятарни гана.

Ихьтин са карни къейд ийиз кIанзава: Миламудинахъ лежбервилинни фермервилин майишат тешкилдай фикирни ава. И мураддалди ада 4 гектарда шуьмягьин къелемар цанва, абурухъ иесивилелди гелкъуьн тешкилнава.

- Санлай къачурла, райондин карханайрин, лежбервилин майишатрин ва арендаторрин кIвачихъ галай уьзуьмлухра гатфарин чуьлдин кIвалахар кьиле физвай гьалдилай чун рази я, - лугьузва райондин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин управленидин начальник Мегьамедзагьид Бабаева. - Зегьмет чIугун - им гележегдин бул бегьердин замин я. Умуд кутаз кIанзава хьи, алай йисуз районда 10 000 тонндилай тIимил тушиз ципицIар кIватI хъийида.

"Паласада" багълар кутазва

Кьилдин ксарин инвестицияр желб авунал гьалтайла Сулейман-Стальский район республикада вилик жергейра авай муниципалитетрик акатзава. Инвесторри тешкилнавай карханайрихъ кIвалахда хъсан нетижаярни жезва.

Фад бегьердал къведай жуьредин багълар кутунал Вини СтIалрин хуьруьн мулкунал инвесторди тешкилнавай "Паласа" ООО машгъул жезва. Алатай йисан зулухъай ана 35 гектарда интенсивный багълар кутунай. И карда Сербиядин, Краснодарский крайдин, Кабардино-Балкария Республикадин пешекаррин меслятрикай ва тежрибадикай менфят къачуна.

- Чи районда интенсивный багълар кутун патал инвесторди гъиле кьунвай проект вичиз республикада тешпигь авачирди я, - лугьузва муниципальный райондин кьил Нариман Абдулмуталибова. - Пуд йисан вахтунда "Паласа" карханада 250 гектардин майданра цIийи жуьредин багълар кутада, ана 400-450 касдиз кIвалахдин чкаяр жеда.

Малум хьайивал, и йикъара карханада багълар кутунив эгечI хъувунва. Райондин хуьруьн майишатдин управленидин начальник Мегьамедзагьид Бабаевахъ галаз зун и караханадиз фена.

- Багълар кутунин кIвалахар давамарун патал Сербиядай ва Италиядай 40 000 къелем чкадал хканва, - лугьузва карханадин директор Тажир Ярагьмедова. - Санлай къачурла, цIи чна 39 гектарда цIийи багълар кутада. КIвалахдивни чун вири патарихъай виликамаз гьазурвилер акуналди эгечIнава.

Гьелбетда, карханада гъиле кьунвай кIвалах екеди я, гьавиляй багълар кутунал Вини СтIалдилай, Чуьхверхуьрелай, Кьулан СтIалдилай, КIварчагъай гъанвай 80-далай виниз рабочиярни механизаторар машгъул я.

- Интенсивный багъларин бегьерлувал, промышленный багъларив гекъигайла, 5-6 сеферда артух я, - лугьузва карханадин агроном Ямудин Муталибова. - Мадни, Сербиядай гъизвай къелемрин тафаватлувал адакай ибарат я хьи, ихьтин къелемди цайи 8 вацралай сифте бегьер гузва. Шаз кутур багъларин гьар са гектардай цIи чна 2 тонндилай тIимил тушиз емишар кIватI хъувун гуьзлемишзава. Тамамдаказ бегьердал атайла ихьтин багъларин 1 гектардин бегьерлувал 60 тонндилай алатда. Пешекаррин гьисабунралди, багълар кутуниз акъатай харжияр 4-5 йисалай арадал хквезва.

Багълар кутунвай ва кутазвай вири майданра чиликай дигидай цин турбаяр тухванва, чпин кьакьанвал 3 метр тир даяхар акIурнава, абурай 4 жерге симер чIугунва, абурал къелемар кутIуннава.

Инвестицийрин проект кьилиз акъудна акьалтIарайла, анрай гьар йисуз 13-15 агъзур тонн емишар кIватI хъийидай мумкинвал жеда.

Тажир Ярагьмедова лагьайвал, цIийиз кутазвай багъларизгележегда яд марфадин къайдада гуда. И кар патал багъларин кьилихъ яргъивилел - 50, гьяркьуьвилел 40 метр алаз ва 7 метр деринвал аваз яд кIватIдай вир туькIуьрзава. Иниз 10-15 агъзур кубометрдив агакьна яд кIватIда, ам чиликай тухванвай турбайриз ахъайда ва и карди багълар марфадин къайдада дигидай мумкинвал гуда.

Гьакъикъатдани, карханада цIийи къайдадин багълар кутунин кIвалахар хъсан тешкиллувал аваз кьиле физва.

Багълар кутуна акьалтIарун - им проектдин сад лагьай пай я. Гуьгъуьналлаз "Паласа" ООО-да логистикадин центр ва емишар гьялдай цех эцигда.

Мадни, малум хьайивал, "Паласа" кархана магьсулдарвилелни машгъул жезва. ИкI, алатай йисан зулухъай ана 115 гектарда магьсулар цана. Чун никIеризни фена. Анра фарашдаказ къаз акьалтнава, никIер чешнелу гьалда ава.

- НикIерин гьар са гектардай чна алай йисуз 30 центнердилай тIимил тушиз техил кIватI хъийида, - лугьузва Тажир Ярагьмедова.

Рехъ физвай касди атIуда, лугьузва бубайрин камаллу мисалда. Инанмишвал ийиз кIанзава хьи, кIвалах алай аямдин истемишунрихъ галаз кьадайвал тешкилнавай "Паласа" ООО-дихъ гележегда виниз тир нетижаяр, агалкьунар жеда.

ГАЗЕТ - КIЕЛЗАВАЙДИ - ГАЗЕТ

Жегьилри наркотикар негъзава

Къагьриман ИБРАГЬИМОВ

Мукьвара ДГУ-дин Дербентдин филиалда вузрин студентрин илимдинни тежрибадин конференция хьана. "Жегьилар наркотикриз акси я" лишандик кваз кьиле фейи и мярекат наркотикрихъ галаз женг чIугунин Международный йикъаз талукьарнавайди тир.

Ана ДГУ-дин Дербентдин филиалдин руководитель Исмаил Абдулкеримова, шегьердин медколледжди директор Светлана Гьамзатовади, Дербентдин ЦГБ-дин духтур-нарколог Мадина Шихсаидовади, УУП-дин ва ПДН-дин начальникдин заместитель, полициядин майор Заур Мавлутова, вузринни ссузрин, жегьилрин тешкилатрин векилри ва масабуру иштиракна.

Конференциядал наркотикрикай авай зияндикай жегьилрин ва жаваннрин арада гъавурда твадай кIвалах тухунин, регионда наркотикриз акси кIвалах хъсанарунин, начагъбур сагъарунин ва маса месэлаяр веревирдна.

Анал ДГУ-дин, ДГПУ-дин Дербентдин филиалрин студентри - Гуьльмира Рамазановади "Наркотикар. Вучиз абур хаталу я", Арзу Марданованди "Наркотикар: къундарма ва гьакъикъат" темайрай докладар авуна.

Докладчийри конференциядин иштиракчийрин суалриз тамам жавабар гана.

Суддин къарардалди

"Махачкалаводоканал" ОАО тергнава

Махачкъала шегьердин Кировский райондин судди "Роспотребнадзордин" Дагъустан Республикада авай управленидин истемишунрин бинедаллаз, муьштерийрин ихтиярар векъидаказ чIуруниз (нетижада хейлин агьалияр азарлу хьуниз) килигна, "Махачкалаводоканал" ОАО терг авунин къарар кьабулнава.

"Махачкалаводоканал" ОАО-ди вичин везифаяр тайин къайдада кьилиз акъуд тийизвайвилин гьакъиндай арза-ферзе "Роспотребнадзордин" управленидиз ара датIана къвезвай. Агьалийри къейд ийизвайвал, и идаради бес кьадар целди таъминарзавач, ахъайзавай ядни ни къвезвай, кьалуди, чиркер квайди жезва... Анжах 2014-йисалай 2017-йисан алатнавай вахтуналди "Махачкалаводоканал" ОАО-дилай 200 арза атанва.

Ара датIана кимивилериз рехъ гунай управлениди ОАО са шумуд сеферда административный рекьяй жавабдарвилиз чIугуна. Тек са алатай йисуз авур жермейри 812 агъзур манат тешкилзава. Лугьун лазим я, им са алатай йисуз туш, 2014-2015-йисарани фирма 440 агъзур манатдин жерме авунай.

2016- йисан 28-октябрдилай 15-ноябрдалди меркезда арадал атай чIуру гьалариз, хейлин меркезвияр азарлу хьуниз килигна санитарный духтурри ОАО-диз талукь яз 34 протокол (702 агъзур манатдин) кхьенай, гьа са вахтунда 4 материал суддиз рекье тунай. Идалайни гъейри, "Роспотребнадзордин" управлениди арадал атанвай чIуру гьаларихъ галаз алакъалу яз суддиз "Махачкалаводоканал" ОАО терг авун патал арза вугана. Адан бинедаллаз судди ОАО терг авунин къарар кьабулна.

Чаз кхьизва

Законрал амал ийизвач

А.Ш.АЛИМОВА

Чи гьукуматди агьалийрин яшайишдин шартIар хъсанаруниз талукь са жерге законар кьабулзава. Абурукай сад хуьруьн чкада яшамиш жезвай ва кIвалахзавай жегьилриз кIвал эцигун патал куьмек гунин закон я. Им, гьелбетда, жегьил хизанриз еке куьмек я. Амма, гьайиф хьи, чкадал алай чиновникри а закондал эсиллагь амал ийизвач.

Зи бубади Хив райондин Цнаприн хуьруьн почтунин отделенида кIвалахзавай. Чна кIвалер эцигиз башламишна. Пул бес тежез акурла, за, винидихъ къалурнавай закондикай менфят къачун патал, документар кIватIна, лазим тир ксарив вугана. Амма цIуд йис алатнава, а куьмек чав гилани агакьнавач. Бубади кIвалахзавай почтунин отделенини агална. Инсанар гьар са патахъай кIеве гьатна. Хуьре почта авайла, гзаф аялар авай хизанриз гузвай ва маса жуьредин пособияр агьалийрив вахтунда агакьзавай. Хуьруьнвийри газдин, эверин пулар гузвай. Муаллимри ва маса работникри 70-100 экземплярдив агакьна "Лезги газет" ва райондин газетар кхьизвай. Гила са йис кьван я аялрин пособияр тагана. Хуьряй кIватIзавай газдин пуларни квахьзава. Агьалийриз хабарни авачир буржар ала лугьуз, еке ракъемар кхьенвай чарар хквезва. Хуьре кIвалах авачир жегьилар патарал физва ва гьанра амукьзава. Хуьр къвез-къвез чкIизва. Заз зи хуьр гзаф багьа я. Ам хъсан кIвалер, рекьер, виридаз кIвалахдай чкаяр аваз авадан хьун зи мурад я.

Гьукуматди кьабулзавай законар чкадин виликкьилихъ галайбуру кьилиз акъуднайтIа, гьикьван хъсан жедай!

РЕДАКЦИЯДИН ПАТАЙ: *чна Хив райондин талукь идарайрин регьберри, муниципалитетдин кьили и чарче къарагъарнавай месэлайрин гьакъиндай тайин жаваб гун гуьзлемишзава.*

Михьивал хвена кIанда

Рагьидин ЭМИНОВ

Ахцегьа куьчейра эцигнавай контейнерра кIватI жезвай зирзибилар графикдин бинедаллаз махсус автотехникади тухузва. Амма са бязи инсанри абур чилерал, кIамариз гадарзава. Алатай йисуз "сельсовет Ахтынский" СП-дин кьил Н.Эфендиеван алахъунралди са шумуд чкадилай икI гадарнавай зирзибилар кIватI хъувунай. Исятда 1-нумрадин СОШ-дин ва "Жегьил космонавт" тIвар алай аялрин бахчадин къаншарда - кIама зирзибилрин гьамбар арадал атанва. Ихьтин нагьакьан крариз рехъ гузвайбуруз талукь яз кар кьетIдай серенжемар кьабулун лазим я.

Пешекардин меслятар

Сес гьикI хуьда?

Айганат АМИНОВА, духтур-фониатр

Гзаф инсанар патал сес пешедин кьилин алат я. Сесинихъ галаз алакъалу азарар арадал атунин асул себебрикай сад тIебиатди ганвай мумкинвилерикай дуьздаказ менфят къачуз чир тахьун я.

Сесиниз неинки педагогикадин, гьакI музыкальный учебный заведенийрани лазим тир къайдада дикъет гузвач. Бязи вахтара сес квахьун нервийрин система къайдадик тахьунин азаррихъ, кичIе хьунихъ, рикIик хабарсуз къалабулух акатунихъ галаз алакъалу я. Сесинин гзаф нукьсанар (нерай ва туьтуьнай акъатдай сесер) ва са жерге азарар (хронический катар, сесинин гъаларал тIвалар хьун) аял тир вахтунда сес менфятлудаказ ишлемиш тавур студентриз ва художественный самодеятельностдин иштиракчийриз жеда.

Сес хуьн патал аял вахтундилай сесинин михьивилиз талукь тайин тир къайдайрал амал авун лазим я. Сес дегиш жезвай вахтунда яргъалди ва кIевиз манияр лугьуниз рехъ гана виже къведач. Кьилин фикир нефес къачунизни гана кIанда. Хордин кружокда иштиракзавай виридуру нефес нерай къачуз чирунални къал ала. ГьакIни мекьивиликайни хвена кIанда. КIвал чими ийидай алатар ишлемишдайла, патав яд авай къаб эцигун лазим я, гьикI лагьайтIа чими гьавади туьтверай кьур акъудда. Мадни сесинин хъуьтуьлвилиз ва михьивилиз пIапIрус чIугуни ва ички ишлемишуни екез зиян гуда. Абуру сес ифейди ва векъиди ийида.

Фониатр духтурди сесинин патахъай четинвилер авай вири пациентриз Махачкъала шегьердин Шихсаидован куьчедин 41-нумрадин кIвалера авай Республикадин консультацияр гудай поликлиникадин фониатрический кабинетда меслятар гуда.

14-апрелдиз ана "ахъа ракIаррин югъ" серенжем кьиле тухуда. Ша, буюр!

Регистратурадин телефон: **55-02-45**

Хаталу я

М.С.СУПЬЯНОВ,
къенепатан къуллугъдин ст.лейтенант

Тамари цIай кьунин хаталувал авай вахт алукьзава. Рекьин къерехра, хуьруьн майишатдин кIвалахар тамамардайла, багъларин сергьятра кьурай векьер, зирзибил кIватI жезва. Инсанри абуруз цIаяр язава, хаталу чкайрал цIай хъийизва, пIапIрусдин кьатIар гадарзава ва икI мад. Гатфаринни гатун рагъ фена кьуранвай векьер-кьалари, инсанрин игьтиятсузвал себеб яз цIай

кьазва. Ахпа къвез-къвез тамарив агакьзава. Тамун яхада цIай гьатайла, ам хкадариз четин жезва.

Бязибуру фикирзавайвал, кьуранвай хъчариз цIай ягъайла, таза векьер фараш жезва. Гьакъикъатда акI туш, ам гьакI аквазвайди я.

Ингье кьурай векьер-кьалариз цIай ягъуни квел гъизватIа:

- *чилин бегьерлувал хейлин тIимиларзава;*
- *тамариз еке зиянар гузва; таза къелемар ва тарар тергзава;*
- *цIаяри тама эцигнавай бязи чарасуз объектар, кIвалер, муьхцер, электропроводар, кIарасдин муькъвер тар-мар ийизва; дачайриз, тарихдинни культурадин памятникриз еке зиянар гузва. И зиянар хьунин себебкарарни тамарин участокриз ял ягъиз физвай хуьрерин агьалиярни шегьеррай хквезвай мугьманар жезва. Кьурай векьер-кьалариз цIай ягъун, тамара цIай хъувун себеб яз гьатта инсанар телеф жезва.*

Винидихъ къейднавай хьтин хасаратвилер тахьун патал инсанар и месэладив савадлувилелди эгечIун лазим я.

ЦIай кьунин дуьшуьшар хьайила, тади гьалда пожарный органдиз - "01" нумрадиз, мобильный телефонрай "101" нумрадиз хабар гун чарасуз я.

Гъетягъар - нурлу гъетер

Назир ШИХГЬАСАНОВ

Зун фадлай Гъетягърин хуьруьн тарих чирунал алахънава. ЧIехи бубади, зи ими,алим Рамазан Юсуфова авур суьгьбетрилай алава делилар тарихдин гьар жуьре чешмейрайни жагъанва. Малум жезвайвал, Рутул райондай са шумуд кас хипер хуьз Шихидхуьруьн патарив куьч хьанай. Чпиз къазмаяр эцигна, гагь ина, гагь чпин хайи районда зегьмет чIугваз, кьил хуьзвай дагъвийри. Чпин къазмайрилай са тIимил яргъал хьиз вад булахар авахьзавай тIебиатдин надир чкада абуру хипер хуьзвай, яваш-яваш чпин хизанарни хканвай. Рутулвийри ккянавай чкадин хъсанвал кьатIайла, иниз маса хуьрерайни агьалияр куьч жез башламишна. Гьа икI, чIехи хуьр арадал къвез эгечIна.

Сифтегьан кIвалер Эминан гапIалдилай кьибле патахъ галай сад лагьай кIунтIунин рагъэкъечIдай пата авай. КIвалер, агьалияр къалин жезвай и хуьр кIамун муькуь пата мадни еке хьана. Ахпа мал-хеб хуьдай ятахар "Закъид вирелай" кефердихъ, адалай винелди фейила, Кьасумхуьруьн рекьин винел пата, "Урус" кIунтIунин ценерив туькIуьр-на. Алава яз "Къарбулухдин" тамарани, гилан Чуьхверхуьрелай винидихъ къазмаяр эцигна. Гатун вахтунда инра хипер хуьзвай. Зулун вахтунда Белиждинни Дербентдин арада Каспий гьуьляй балугъар кьадай. Гьуьлуьн патарив гвай вирерай кьел кIватIдай. НацIарин къене кьел туна, кьве кьилни кIеви авуна, гъвечIи типIихар гьазурдай. Кьве-кьве типIих хиперин далудал эцигна хутахдай. Дагълух хуьрера абурувай кьел маса къачудайбур тIимил тушир.

ИкI, рутулри бине кутур, гьакI гзаф масанрайни агьалияр куьч хьанвай аниз Рутулрин хуьр лугьун адет хьанвай. Са сеферда агьваллу са хуьруьнвиди виридалайни кьакьан чкадал вичиз кIвал эцигна. Хеб-мал вагьши гьайванри тухун тавун патал кIвалин къавукай, гьаятар экуь жедайвал, лампа куьрсарна. Кьакьандал алай лампа йифиз гъед хьиз аквадай. Гьавиляй къунши хуьрери Гъетрен хуьр лугьуз хьайивиляй адакай Гъетягърин хуьр хьанва. Араб чIалал кхьенвай бязи чешмейри субутзавайвал, XVIII лагьай асирда Гъетягърихъ чпин герб ва пайдах авай, и чкадизни шегьер лугьузвай.

Агьалийрин кьадар къвердавай артух хьуникди кIвалер кIамун муькуь патани эцигиз башламишна. Аниз Гъетягърин къазмаяр тIвар ганвай. Ахпа адакай ЦIийи Гъетягърин еке хуьр хьана. Хизанда са хциз Гъетягъа, муькуьдаз ЦIийи Гъетягъа кIвал эцигун адетдиз элкъвена. Вучиз лагьайтIа, гележег патал ЦIийи Гъетягъар лап кутугай чкадал ала, ина регъвер элкъуьрун патал цин булахар, багълар, салар кутадай чилер авай. Эгер Гъетягъа са регъв авайтIа, ЦIийи Гъетягъа, Сайтархуьруьн кIамай яд гъана, кьве регъв эцигнавай. Ахпа "Бибидин" ва "Яргъи" бахчаяр кутуна, Рагьиман кьара-рикай хкатзавай цел Ягьибега хсуси кьве регъв эцигна. Хсуси регъв Гьажиди вичизни эцигна. Къвердавай и кьве хуьрни авадан, мублагь хьана. Агьалияр алишверишдални машгъул жез эгечIна. Чкадал гьасилзавай недай-хъвадай суьрсет гваз къецепатан уьлквейриз физ, абур анрай гьар жуьредин маса шейэр гваз хквезвай.

XVIII лагьай асирдин 30-йисарин агьвалатрикди, партизанрин дестеяр тешкилна, абурун кьилени Абдулкъагьир, Лачин хьтин ва мад маса кьегьалар акъвазна. Къажаррихъ галаз кьиле фейи дявейра дагъвийри чпин аслу туширвал къалурна, и агьвалатрик Гъетягърин кьил (правитель) фейи падни чир хьанач. Нетижада хуьруьн кIвалахар идара ийидай кас Абдулкъагьиракай хкяна. Гьа девирда Гъетягъай ЦIийи Гъетягъиз фидай рехъ гьяркьуь авуна. Хуьруьн патарив гвай там атIунал къадагъа эцигна. Тамал гуьзчивал тухудай кас тайинарна. Кар алакьдай, уьмуьр акунвай камаллу кас хуьруьн кьиле акъвазуникди агьалийрин дуланажагъни къвердавай хъсан хьана.

Гъетягърин хуьре хьайи агьвалат

Гъетягъиз масанай куьч хьанвай са итим авай. Ам хъсан устIар тир. Вахтар-йисар алатайла, адаз чкадин агьалийри чил гана. Чил валарикай михьдайла, кьеж квай хьтин чка малум хьана. Са тIимил эгъуьниз башламишайла, чиликай яд хкатна. Жемятдиз хьурай лагьана, ада и булах вичин чилел тежедайвал авуна. Гьа икI адал "Шабанан булах" тIвар акьалтна. Зи чIехи бубадин чIехи бубади тамай са зурба мегъуьн тар атIана, булахдик кутун патал адакай 6 метр алай лат расзавай. Шихгьасаназ хабарни авачиз агьалийри Шабаназ ихьтин гафар-чIалар лугьуз хьана: *"Бес Шихгьасана ахьтин зурба лат булахдал вичин тIвар акьалтун патал расзавайди я... Гила адакай Шихгьасанан булах жеда"*. Кьве араба кутIунна, кьве жуьт гамишрин къуватдалди лат хуьруьз хкайла, булахдик Шабана вичин багъдай бегьер гузвай тар атIана раснавай 3 метр алай лат кутунвай. Гьа икI, зи бубайри авур лат са кьадар вахтунда гьакI герек авачиз амукьна. Йикъарикай са юкъуз ругуд метр алай лат са шумуд чкадилай атIана ва адакай малариз алафар гудай пуд тIун туькIуьрна. Колхозар арадал атайла, герек амукьайди са тIун тир. 170 йис кьван хьанвай ам мад виш йисуз ишлемишиз хъжеда.

(Куьруь авуна гузва. КьатI ама)

Дагъустандин культурадин меркез

Музейрин шегьер

Нариман КЪАРИБОВ

(Эвел 28, 29, 32, 33, 36, 38, 40, 41, 42, 45-46, 48-нумрайра. 2017-йисан 3-5-нумрайра)

Надир дараматрикай сад

Къадим Дербентда дегьзаманайрилай инихъ жуьреба-жуьре йисара эцигнавай дараматар гзаф ава. Абурукай садни инин ракьун рекьин вокзалдин дарамат я. И цIарар кхьидайла, зи рикIел "Театр дегьлиздилай, шегьер вокзалдилай башламиш жезва" лугьудай мисал хтана. Поездра аваз Дербентдиз къвезвай гьар са касди, иллаки мугьманри ва туристри, музейрин шегьердиз чпин сиягьат гьа и вокзалдилай башламишзава.

Вокзалдин дараматдин къецепатан ва къенепатан акунри анриз килигзавай гьар са касдин гуьгьуьл ачухарзава. ГьикI хьи, Дербентдин вокзалдин дарамат Кеферпатан Кавказдин ракьун рекьерин (СКЖД) вири станцийрал алай бинейрикай лап гуьрчегбурукай сад я. И надир дарамат шегьердин медениятдин ва архитектурадин ивиррикайни сад яз гьисабзава.

Дербентдин ракьун рекьин вокзалдин дарамат

Тарихдин делилри шагьидвалзавайвал, 1900-йисуз ракьун рекьин Дербент станциядал пассажирар ва паровозар патал дараматар, гьакIни яшайишдин 30 кIвалер эцигна. Линейный маса станцийрал эцигай дараматрилай тафаватлу яз, Дербентда хкажай вокзалдин дарамат, кьилел вышкани (минарани) алаз, кьвед лагьай мертебадин кьилел кьве патахъайни хкажнавай кукIушриз фикир гайитIа, пуд мертебадиндаз ухшар я.

Вокзалдин залдикай, анин надирвиликай кьилди рахана кIанзава. Анин цларал ва къава авай жуьреба-жуьре рангарин нехишриз килигуналди вилер тух жедач. Машаллагь, абур чIугур устIарриз! Нехишар чIугвадайла ишлемишнавай рангар акьван ери авайбур я хьи, цларин ва къавун саки виринрал абур лап хъсандиз, гьа сифтедай хьиз, алама.

ЯтIани, Дербентдин 2000 йисан юбилейдихъ галаз алакъалу яз, ракьун рекьин вокзалдани цIийивилер туна. Залдин къенепата авай нехишарни цIийи хъийиз кIан хьана. Амма гьа авайвал амукьна. Ракьун рекьин станциядин начальник Паша Шихагьмедович Пашаева чаз малумарайвал, зайиф хьанвай са бязи чкайрал нехишар цIийи хъийидай устIарар, художникар, я ахьтин рангарни санайни жагъанач.

Ингье Дербентдин ракьун рекьин вокзалдихъ галаз алакъалу тир генани са маракьлу делил. 1914-йисуз император II Николай поездда аваз Тифлисдиз фидайла, вагондай эвичIна, Дербентдин староста ва полициядин начальникни галаз ракьун рехъ кьуна I Петрдин къазма (землянка) галайнихъ аниз икрамун патал фенай лугьуда. Ахпа император гьа вич фейи рехъди элкъвена хтана, вокзалдин залдиз килигна ва станциядин ресторанда гьуьрметлу мугьман патал Кавказдин тIуьнар гьазурнавай къунагълухда ацукьна.

Къейдна кIанда хьи, Дербентдин ракьун рекьин вокзалдикай, Владикавказ-Дербент, Дербент-Баладжары-Баку ракьун рекьин тарихдикай, ина авай куьгьне дараматрикай, ракьун рекьерин къуллугъчи, "Лезги газетдин" мухбир Гьажиагъа Мегьамедшерифова кьил кутуна, са шумуд йис инлай вилик ачухнавай музейда гзаф маракьлу документар, экспонатар хуьзва. Абурукай ада вичин "Железнодорожный узел на рубежах веков" ктабдани суьгьбетнава.

СА АЛАВА. Алатай йисан эхирра (20-декабрдиз) чи республикадин Кьил Рамазан Абдулатипов Кеферпатан Кавказдин ракьун рекьерин начальник Владимир Пястоловахъ галаз гуьруьшмиш хьайи вахтунда мугьманди 2017-йисуз Дербентдин вокзалдин бинедаллаз ракьун рекьин тарихдин чIехи музей ачухдайдан гьакъиндай малумарна.

Алай вахтунда къадим шегьерда медицинадин алатрин музей ачухунин кIвалахарни, аниз экспонатар кIватIунни давам жезва.

Инкъилабдин тереф хуьналди

Россияда 1917-йисан февралдин инкъилаб гьалиб хьайидакай хабар гьасятда виринриз чкIана. Инкъилабдин ватан тир Петроградда и барадай кьиле фейи вакъиайрикай къадим Дербентда виридалайни вилик шегьердин телеграфистриз малум хьана. Амма а чIавуз шегьердин вилик-кьилик квайбур (Дербентдин староста Гьамид-бег Векилов, полицмейстер, полковник Лачуев, военный гарнизондин начальник, подполковник Малишевский ва масабур) шегьердин агьалийрикай и чIехи вакъиа чуьнуьхиз алахъна. Абуруз шегьерда ихтияр авачир экъечIунар, къанунсузвилер жез кичIезвай.

Риб шешелда чуьнуьхиз жедач лугьудайвал, шегьердин чIехибурун алахъунри арадал затI гьанач - инкъилабдин вакъиайрикай чкадин ракьун рекьин телеграфдизни хабар атанвай. Нетижада телеграфистри ракьун рекьин работникриз хьанвайдакай малумарна, ахпа и хабар вири шегьердизни чкIана.

Архивдин документри ва музейра авай делилри шагьидвалзавайвал, Петрограддин вакъиайри а чIавуз Дербентдин ракьун рекьел бинеламиш хьанвай социал-демократрик (меньшевикрик) иллаки юзун кутуна. Абуру революциядин тереф хуьниз талукь тир манифестация тешкилна. Къейдна кIанда хьи, и мярекатдик шегьерда авай маса партийрин векилар, беспартийнияр ва чкадин военный гарнизондин аскерарни экечIна.

Ахпа вакъиаяр икI давам хьана: ракьун рекьин вокзалдин майдандал кIватI хьанвай инсанар (фялеяр) ва военный гарнизондин аскерар, гъилера революциядин тереф хуьниз талукь транспорантар аваз, духовой оркестрдин сесерик квез, шегьердин а чIаван кьилинди тир Барятинскийдин (гилан Ленинан) куьчедай тIуз Церковный (гилан Азадвилин) майдандал фена. Анал манифестация зурба митингдиз элкъвена. ГьикI хьи, мярекатдиз революциядикай хабар хьанвай муаллимар, мектебрин аялар, мукьварив гвай балугъчивилин ветегайра ва уьзуьмлухра кIвалахзавай рабочияр кIватI хьана.

Митингдал жуьреба-жуьре партийрин (меньшевикар, кадетар, эсерар) векилар, гьа жергедай яз эцигунрин устIар, большевик Д.Пугинни (адан тIварунихъ Дербентда куьче гала) рахана. Абуру вирида кIватI хьанвайбуруз пачагь Николаякай халкьар азад хьун мубаракна, виридаз инкъилабдин тереф хуьниз эвер гана...

(КьатI ама)

“Родной” тарс

Пешекардин веревирдер

Фахрудин НАСРЕДИНОВ,
муаллим-методист

Виликдай хайи чIалакай ихтилат кватай чкайрал бязи лезгийри чи чIалан сергьятар Белиждал кьван эцигнавай. Са шумуд йис идалай вилик Кьурагь районда тухвай муаллимрин августдин конференциядал иниз атанвай образованидин министерстводин векилди чIалан сергьятар “Советскийдин поворотдал” хканай...

Аялди лезги чIалан тарсуниз, мектебда тарсарин расписанида кхьизвайвал, “роднойни” лугьун еке кар я. Муаллимри тарсара ва тектуьк “Лезги газетдиз” акъудзавай чпин макъалайра, бязи чи чIалан алимри учебникра, мухбирри газетра, чIехи инсанри чпин рахунра чи чIалаз “дидед чIал” лугьунни ийизва, кхьинни.

Педагогикадин илимдинни ахтармишунрин институтди акъудзавай лезги чIалан программайрилай башламишна, учебникра, ктабра, газетра, чIалаз талукьарна тухузвай конференцийрани “дидед” гаф ишлемишзава.

Муаллимди аялдиз чIалай чирвал гузвайди гьукуматди гъиле вуганвай учебникдай я. Учебникдин чIал вич чранвайди тахьайла, илимдин малуматар ачухарзавай чешмеяр (тапшуругърин текстер) ва предложенияр бегьембур тахьайла, муаллимдивай вичивайни учебникда ганвайдалай, дуьздайни чIурудай кьил акъат тийиз, алава затI гуз тахьайла, зи фикирдалди, чIалании язух я, аялринни.

1848-йисуз имам Шамила чи халкьдихъ элкъвена лагьанай: “Куьн игит халкь я, лезгияр! Гьикьван вахт я, куьне урус чапхунчийрин ивияр авадариз, хайи ватан паталди абурун аксина женг чIугваз, икьван гагьди ихьтин чIехи дяве куьне текдиз кьиле тухвана. Гила, чир хьухь, зун ва вири Дагъустан куь куьмекчияр я!”

Ихьтин халкь, адан чIал хаталувилик акатнава. Халкь тIимил жезва, чIал - харчи.

ЧIал миллетдин ва халкьдин асул бине тайинарзавай кьилин шартI я. Хайи чIал инсандиз гьамиша пак, эвез авачир аламатдин девлет я. Вуж гьикI рахайтIани, дуьньядал хайи чIалахъ гекъиг жедай маса нямет авач. Философиядин илимрин доктор, чаз уьмуьрдин тарсар гайи гьуьрметлу профессор Агьед Агъаева къейд авурвал, лезгийри дуьньядин жуьреба-жуьре 800 халкьдин арада 442 - чка, Кавказдин 23 халкьдин арада 8 - чка кьазва. Дагъустанда чи чIал 2 - чкадилай 4 - чкадал хканва лагьанай. Къе лагьайтIа, чи халкьдин кьадар, малдин жендек кукIварна, маса гузвай як хьиз, къвердавай тIимил жезва.

ЮНЕСКО-дин дережада аваз кIвалахзавай чIаларин къайгъуда авай лингвистрин экспедициядиз Индиядин Аруначал Прадеш штатдай икьван чIавалди малум тушир 800 кас рахазвай “торо” чIал жагъанва. Алимар торо чIал мукьвал вахтунда тамамдиз квахьунин гъамуни кьунва. Амма, чпин халкьарин кьадар артухариз, лезгияр “чуьнуьхзавай”, чухвазвай азгъунрин хура акъваздай чахъ я депутатар, я алимар, я Гьажи Давудар авач.

Лезги халкьдин тарих ва адан чIал, дуьньядин тарихдин дувулар хьиз, гзаф деринра ава. Вири девиррани ам вичин азадвални аслу туширвал патал мукьвал-мукьвал женгерани хьана. Чи халкьдин тарих, адан савадлувал, къагьриман рухвайрин тIварар ва крар терг ийиз кIанз, гьам къецепатан, гьам къенепатан душманар, вилик вахтара хьиз, къенин девирдани акъвазнавач. Совет властдин генг девирдани, лезги чилел арадал гъайи азер-туьркверин гьукуматдини, Урусатди захавилелди къулар чIугуна, чи халкь пайи-паяр авун анихъ амукьрай, Храх-убадинни Урьян-убадин жемятриз гьихьтин къанунсузвилер ийизватIа, гьар юкъуз вилерикай карагзава. РикIиз такIан хиял ятIани, 50 йисалай артух вахтунда мектебда жуван хайи чIал ва литература лезги балайриз чириз алахъай заз, алатай вахтарин кIелунарни къенин йикъан берекатсуз нетижаяр гекъигайла, ихьтин суал къвезва: “Чи савадсузвал низ герек я?”

Мектебда лезги чIал, тарих, меденивал чир хьунин дережа ахтармишдай конкурсар, олимпиадаяр ва маса мярекатар тухунин “положенияр” гзаф хьанва. Амма гьикI кьиле тухузва а гьерекатар? Са бубат чирвал авай муаллимри, сад-кьве аял хкягьиз, гьазурандал вердишарзава. Зигьин, бажарагъ авай аялар гзаф гьазурна кIандайла, конкурсра “чка кьадай” аялрин гуьгъуьна жезва. Гьа жуьреда вилик кутур, “лап хъсан чирвилер авай” аялдивай предметдай гайи алава суалдиз жаваб гуз, вичин муаллимдин бубадин тIвар кьаз, нубатдалди тухумда бубайрин (иллаки чIехи дидейрин) тIварар лугьуз, лезги халкьдин тайифайрин, вичин бедендин паярин, тупIарин, хуьр элкъуьрна кьунвай мезрейрин, райондин хуьрерин тIварар кьаз ва я лугьуз жезвач...

Савадсузвал ни ва куь арадал гъизва?

2007-йисалай мектебар патал туькIуьрай учебный планра, “Дагъустандин национально-региональный компонент” лугьудай затI акъудна, Х-XI классра “профильное обучение”, ахпани “универсальное” (непрофильное обучение) туна. Мектебрин регьберриз “родной сятер” маса предметриз гудай ихтияр амач” лугьуз къейдна. Амма а къейд гьикI кьиле тухузватIа, ахтармишдай кас тахьайвиляй къейд яз амукьна.

Алай девирда “Аялрин чирвилерин, алакьунрин ва вердишвилерин дережа тайинарун патал Гьукуматдин стандартар. Лезги чIал сифтегьан школаяр патал”, “Лезги чIал. Асул ва тамам юкьван школаяр патал” лугьудай затIар гьикI кардик кватIа, ахтармишай инспектор, методист ва идара квез акунатIа? Заз акунач... Авач ахьтин пешекарар...

ЧIал, чIалар гьим хьайитIани, элликда вири дибрин диб я. И диб чIурзавай, ам авай гьал четинарзавай себебар гьихьтинбур я?

Сифте себеб, за кьатIузвайвал, урус чIала вилик пад кьун я.

Кьвед лагьайди, чIалан михьивал чIалан иесийри рагъуларун (чIалан экология хуьз алакь тавун) я.

Ибурухъ галаз сад хьиз, лезгияр чпин бубайрин адетризни къайдайриз, далу элкъуьрна, къуьнелай килигун я. Им, урус гафар кутуна рахайтIа, этносдин геноцид-эрозия (муркIади кьун), девирдин къайдасузвилерин селди тухун лагьай чIални жезва.

И гьалар, лезгидин къанажагъдилай аслу тушиз, чи алай девирдин гьакъикъатди арадиз гьанвайбур я. Лезгидин вичин къанажагъдин усалвилелайни хейлин крар аслу я.

Са девирда урус чIал, ам чирун чарасуз вилик кутун герек тирдан месэла къарагъарнавай. Гьукуматдин дережада урус чIал школада чирун предмет яз ваъ, тагьсилдин вири терефрай финифин диб яз.

Хайи чIални вилик фенач лагьайтIа, таб жеда. Совет властди чIалариз къимет гунихъ галаз сад хьиз, СтIал Сулейманалай гуьгъуьниз литературадиз атай яратмишунрин цIийи къуватри медениятдин вири къатарни, гуьзел чIални къуватлу ва гужлу авуна. Амма къе...

Чи чIал патал еке хаталувал чеб чIалан муаллимар тушир регьберрини арадал гъизва. Классра аялрин кьадар артухарун патал къунши мектебра “чпелай алудай”, эсиллагь кIел тийизвай ва я шегьерра лезги чIалан группайра кIелна лагьай аялар кьабулуналди, хайи чIалалди рахаз тежезвайбуруз вини кьилин къиметар ягъиз таз, са бубат кIелзавай аялрин гуьгъуьл хаз, чIалан эгьмият агъузарзава. Меркездай мектебрин кIвалах ахтармишиз ара-бир акъатзавай бязи “спецрини” хайи чIалан ва литературадин тарсарин темаяр журналра урус чIалалди кхьиниз мажбурзавай теклифрини халкьдин чIал кваз такьадай хьтин чкадал гъизва.

Хайи чIаларин сятерин кьадар тIимил хьун анихъ амукьрай, расписанида а тарсарин чка 5,6 лагьайбур яз эцигуни аялрин фикир къуьруь ийизва. Мектебдин директорди, иллаки завучди, гьафтеда, йикъа, мажбури тир кьадарда муаллимрин кIвалах ва гьазурвал ахтармишиз, тарсара иштирак тавунини муаллимрин кIвалах усаларзава.

Сифте классдин “Азбукадилай” башламишна, чIехи классар патал туькIуьрнавай вири учебникар лезги чIалан къайдайрин истемишунриз, гьукуматди мажбури яз эцигнавай стандартриз жаваб гузвайбур туш. Аялдивай, шиирдин, гьикаядин ва илимдинни публицистикадин текстер гъавурдик кваз, устаддаказ кIелиз, кIелай эсердин кьилин фикир жагъурна, ам жуван гафаралди хъулагьиз жезвач. Таниш тушир ктабдин мана адан кьилин лишанрай (тIвар, кьилер, шикилар) тайинариз жезвач...

Лезги чIалан учебникар хьиз, абуруз куьмек яз хьана кIанзавай методикадин пособиярни муаллимдин гъиле тахьуни, гзаф йисара кIвалахзаватIани, гьар са муаллимди вичини тарсунин менфят хкажуниз куьмек яз “наглядный пособияр” туькIуьриз, ишлемиш тавуни, классдилай къеце алава кIвалах тухун тавуни, “Лезги газет” ва журнал тарсара ишлемиш тавуни аялрин чирвилер лазим къайдада твазвач...

Къад йисалай гзаф вахтарни алатзава, “Лезги газетда” чIалан гьакъиндай, ам хуьниз, къайдада туниз эвер гузвай материалар чап ийиз, шегьерра, СтIал Сулейманан районда хайи чIалахъ рикI куз, чIехи конференцияр (19 йис) тухуз, серенжемар кьабулун патал къарарар акъудиз, махсус материалар авай журналар халкьдин арада раиж ийиз, амма, гьайиф хьи, арадал затI къвезвач.

Республикадин гьукуматдин дережада чIалариз талукь закон кьабул тавуртIа, чIалар исятда авай гьалдилайни агъуз аватда...

Мегьарамдхуьр

Минарадин агалкьунар

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

Сулейман-Стальский райондин Герейханован 2-хуьруьн Мингьажидин Дибирован тIварунихъ галай школада вири вадар аваз кIелзавай, общественный уьмуьрда иштиракзавай **СЕЙФУЛЛАЕВА Минара** муаллим Мусайибан руш я. Минарадин шикил школадин Гьуьрметдин доскада аваз са шумуд йис я. Алай вахтунда ада 8-классда кIелзава. Минаради 2015-йисуз Махачкъалада урус чIалал шиирар кIелунай кьиле фейи конкурсда хъсан нетижаяр къалурна, районрин уртах конкурсра 1-чкаяр кьуна, 2016-йисуз райондин дережада аваз тухвай КВН-да ам 3-чкадиз лайихлу хьана.

Районда кьиле фейи Виридуьньядин халкьарин дидед чIаларин суварик Герейханован 2-хуьруьн школадин аялрин дестеди чпин алакьунар къалурна. Аникни М.Сейфуллаевади иштиракна.

“Шарвили” эпосдикай сегьне арадал гъунай школа 3-чкадиз ва 20 агъзур манатдин пишкешдиз лайихлу хьана.

Конкурс

КIвенкIвечи чка кьуна

З.САИДОВА

Эхиримжи вахтара дидед чIалаз кьетIен фикир гузва. Хайи чIалан ва литературадин тарсарайни школайра кIелзавай аялрин арада конкурсар ва олимпиадаяр тешкилзава.

Дидед чIалан ва литературадин тарсунал рикI алай, конкурсрани олимпиадайра иштиракзавай аялар Кьурагь райондани тIимил авач.

Алай йисузни чи школайра олимпиадаяр кьиле фена, гьа жигьетдай яз дидед чIалайни литературадай.

Февралдин вацра районда дидед чIалайни литературадай кьиле фейи олимпиадада Кьурагьрин 1-нумрадин юкьван школадин 11 “б” классда кIелзавай **КЪУРБАНОВА ПатIимата** сад лагьай чка кьуна. Мартдиз Махачкъалада Дагъустандин педагогвилин университетда милли чIаларайни литературайрай кьиле фейи республикадин дережадин олимпиададани ПатIимата сад лагьай чка кьуна. ПатIиматаз дидед чIалан ва литературадин тарсар Тамара Исаевади гузва...

Камалдин хазинадай

- ✓ *Намус михьи туштIа, секиндиз ксуз жедач.*
- ✓ *Негъилар ахъаюнапди кIатI ацIуриз жедач.*
- ✓ *Няниз фикир ая, юкъуз кьилиз акъуд.*
- ✓ *Пакаман тариф юкъуз ая, йикъан тариф - няниз.*
- ✓ *Пехъре гьавайда гьарайдач: бедбахтвал гуьзлемишда.*
- ✓ *Пулуниз гьисабун кутугнава.*
- ✓ *РикIяй рикIиз рехъ ава.*
- ✓ *РикIиз эмириз жедач.*
- ✓ *Ракъини цин стIалдайни нур гуда.*
- ✓ *Ракъини садни бейкефдиз тадач.*
- ✓ *Рекье авайдаз фу пар туш.*
- ✓ *Рехъ са йикъанди ятIа, фу са гьафтединди яхъ.*
- ✓ *Ракь ифенмаз гатут.*
- ✓ *Рахун мисалри гуьрчегарда.*
- ✓ *Сифте а-ни я чира, ахпа - илим.*
- ✓ *Сагъ чан еке девлет я.*
- ✓ *Са жанавурди суьруь гьалда.*
- ✓ *Саф цив ацIуриз жедач.*
- ✓ *Са япуз ван хьана, муькуьдай акъатна фена.*

КIватIайди - Ишреф ЖАВАТОВ,
Къалажухрин хуьр

Школайрин уьмуьр

Нетижайри шадарзава

Мукьвара чи селькор Рагьидин ЭМИНОВ Ахцегь райондин Кьурукаларин хуьруьн юкьван школадин директор Гь.Ж.ЭЛЬДАРОВАХЪ галаз гуьруьшмиш хьана. Абурун арада суьгьбет кьиле фена.

Гьайдар ЭЛЬДАРОВА 2015-йисан мартдилай Къурукаларин хуьруьн школадин директорвилин везифаяр тамамарзава. Школада 22 муаллимди 119 аялдиз чирвилер ва тербия гузва. Муаллимрикай 7-дахъ кьилин ва 12-дахъни 1-категорияр ава.

- **Гьайдар Жафарович, и къуллугъдал тайинарайла, куьне сифтени - сифте гьихьтин крар хиве кьуна?**

- Къурукаларин школадин гьаятдихъ дуьзгуьн цлар галачир, гьакI чи ученикар тадаракламишнавай спортдин майдандикайни магьрум тир. Ина электронный почта ва сайт, интерактивный доска авачир, столар, стулар, партаяр куьгьне хьанвай. ГъвечIи классрин аялар ацукьдай махсус чкайралди таьмин тушир. Ихьтин крар себеб яз Роспотребнадзордин райондин къуллугъдин векилри чалай актар туькIуьрзавай. Ахцегь райондин кьил О.Абдулкеримован, "сельсовет Ахтынский" СП-дин кьил Н.Эфендиеван куьмекдалди и татугайвилерал эхир эцигна.

Кьилди къачуртIа, школадин гьаятар шлакоблокрикай эцигай цлалди кIевна. Женнидин патав аялар къугъвадай стадион туькIуьрун патал чил чара авуна, пуд классдин полар дегишна, школадиз цIийи мебель хкана. Райадминистрацияди ва РУО-ди чаз интерактивный кьве доска, "Сельсовет Ахтынский" СП-дин кьил Н.Эфендиева турник, брусар ва спортдин маса тадаракар гун хиве кьунва. Хуьруьн школадиз чна и мукьвара кабельный интернет гьана, цIай кьуникай хабардардай сигнализация къайдадик кутуна.

- **Алатай йисуз Къурукаларин школа акьалтIарайбуру ЕГЭ-дай гьихьтин нетижаяр къалурна?**

- Шаз ЕГЭ вахкунин нетижайрай чи школадин ученикри районда 1-чка кьуна. Им, гьелбетда, шадвал ийиз жедай кар я. Шазан выпускникар тир Р.Фатагьова, Т.Максимова, Р.Алисултановади гьар жуьре вузра агалкьунралди кIелзава.

- **Школадин компьютеррин класс гьихьтин гьалда ава?**

- Алай вахтунда школада 21 компьютер ва са ноутбук ава. Абурукай 13 компьютер "Просвещение" тIвар алай мергьяматлувилин фондуни ганвайбур я. Информатикадин муаллим Ф.Мегьамедалиева аялриз компьютеррикай менфят къачуз чирзава. И муаллим шаз районда кьиле тухвай «Йисан муаллим» конкурсда "Хуьруьн аялар" номинациядай гъалиб хьана.

- **Спортдин жигьетдай квехъ гьихьтин агалкьунар ава?**

2016-йисуз чи аялри шахматрай "Белая ладья", шашкайрай "Чудо шашки" турнирра 2-чкаяр кьуна. Алатай йисуз чи школадин 11-классдин ученик Гьашум Эльдарова кьезил атлетикадай РД-дин ва ЮФО-дин кIвенкIвечивал патал акъажунра 800 метрдиз зверунай (Нальчик шегьерда) 1-чкаяр кьуна. Алай вахтунда ам спортдин мастервилин кандидат я. ГТО-дин нормативрай хъсан баллар къачуналди, махсус знакриз лайихлу хьанвайбурни тIимил туш. Абурукай 3 аялдиз РД-дин спортдин министерводин патай ГТО агалкьунралди вахкунай сертификатар гана.

Аквазвайвал, Гьайдар Эльдарова вичин пешедал, аялрал рикI алаз Къурукаларин чIехи жезвай несилдиз къуллугъзава. Сагърай вич.

Форум тухвана

Къагъриман ИБРАГЬИМОВ

Дербент райондин администрациядин актовый залда райондин образованидин управлениди, образование вилик тухунин Дагъустандин институтди Москва шегьердин электронный образовательный "ЯКласс" ресурсдин кьилин пешекаррихъ галаз санал "It-battle-2017 Мобильные технологии в образовании" форум тухвана.

Форумдин кьилин макьсад образованида мобильный технологияр ишлемишдай ва вилик тухудай хъсан шартIар яратмишун тир.

Адан кIвалахда райондин образованидин управленидин начальник Суфиян Надирова, адан заместитель Замир Исаева, методобъединенидин руководитель Тамила Алиевади, школайрин директорри, сифтегьан классрин, урус чIаланни литературадин, математикадин ва информатикадин муаллимри, методистри иштиракна.

Атанвай пешекарри электронный образовательный ресурсра "ЯКлассдин" кьетIенвилер раижна, мастер-классар тухвана. Эхирдай абуру муаллимрин суалриз жавабар гана.

Виридалайни хъсан тербиячи

Маида АГЬМЕДОВА

Къурагь

И йикъара КьепIирдал райондин муьжуьд ясли-бахчадин тербиячийрин арада "2017-йисан виридалайни хъсан тербиячи" конкурс кьиле фена. Конкурсдиз райондин вири ясли-бахчайрин заведующияр атанвай ва гьар са ясли-бахчадай са тербиячиди конкурсда иштиракна.

Конкурсдин жюридин членар райондин образованидин отделдин ИМЦ-дин (информационно-методический центр) начальник Кьасум Абдулхаликьов, анин методистар тир Раиса Гьажиханова, Нажмудин Эмиралиев, Кьурагьрин "Солнышко" тIвар алай ясли-бахчадин заведующий Фаина Амрагьова тир.

ИМЦ-дин начальник Кь.Абдулхаликьова конкурс тухунин кьилин макьсад тербиячийрин кIвалах ахтармишун, абурук руьгь кутун, акьалтзавай несил тербияламишунин и пешедиз фикир гун тирди къейдна.

Конкурсда Кьурагьрин "Аленушка" ясли-бахчадин тербиячи **Наиля КАТИБОВА** гъалиб хьана, 2-чкадиз КIирийрин "Мечта" ясли-бахчадин тербиячи **Наиля САЛАХОВА** ва 3-чкадизни КьепIиррин "Улыбка" ясли-бахчадин тербиячи **Жавгьарат МЕЛИКОВА** лайихлу хьана.

Наиля Катибовади гила Махачкъалада республикадин дережада кьиле фидай гьа ихьтин конкурсда иштиракда.

Мегьарамдхуьр

Э.МИРЗОЕВА,
Мегьарамдхуьруьн "Солнышко" аялрин бахчадин тербиячи

Мегьарамдхуьре "Йисан тербиячи - 2017" лишандик кваз райондин конкурс кьиле фена.

Пуд юкъуз давам хьайи конкурсда тербиячийри чпин алакьунар къалурна. Конкурс кьиле фейи "Солнышко" аялрин бахчадин тербиячи **Мальвина АГЬМЕДОВАДИНИ** вичин гьунарар къалурна.

Ада аялрихъ галаз "Къумадин аламатдин уьлкве" тIвар алаз машгъулат тухвана. Чпел лацу халатар

алай, гъилера затIар екез къалурдай элкъвей шуьшеяр авай аялар лап халис алимар хьиз аквазвай. Абуру чпин "лабораторияда" дикъетдивди къум ахтармишзавай, къугъунар ийизвай.

Машгъулатда иштиракай вири аялриз "ГъвечIи алим" медални гана.

Конкурсдин нетижаяр кьурла, "Сольнышкодин" хъсандиз безетмишнавай, мани-макьамдин ван гьатнавай залдиз диде-бубаяр, аялар-иштиракчияр, бахчайрин тербиячияр кIватI хьанвай.

Жюриди рейсадвилелди 1-чка - "Солнышко" бахчадин тербиячи **Агьмедова МАЛЬВИНАДИЗ**, 2-чка - "Сказка" бахчадин тербиячи **Афизова ЭЛЬВИРАДИЗ**, 3-чка - "Чебурашка" бахчадин тербиячи **Мурадова ГУЬЛЬМИРАДИЗ**, 3-чка "Ромашка" бахчадин тербиячи **КЪЕМБЕРАЛИЕВА Айнахалумаз** гана.

Райондин депутатрин Собранидин председатель Ханмегьамедов Абубукара конкурсдин иштиракчийриз Мегьарамдхуьруьн райондин кьил Агьмедов Фаридан патай агалкьунар мубаракна ва гьуьрметдин грамотаярни пишкешар гана .

Сад лагьай чка кьур тербиячи Агьмедова Мальвинади "Солнышко" бахчадин заведующий Лейла Сабировнадиз, тербиячияр тир Ирина Абасовнадиз, Гьуьрият Азимовнадиз, Суна Илифхановнадиз, Эльза Магьамедовнадиз, вичик гьевес кутур вири коллективдиз сагърай лагьана.

Бахчадин аялри кьуьлералди, шад манийралди гъалибчияр тебрикна.

Кьасумхуьрел "Квасадин мехъер"

Хазран КЬАСУМОВ

И йикъара Лезгийрин СтIал Сулейманан тIварунихъ галай музыкадинни драмадин театрдин артистар Кьасумхуьрел мугьман хьана. Абуру районда кардик квай Россиядин халкьарин адетрин культурадин Центрадин чIехи залда "Квасадин мехъер" тамаша-концерт къалурна.

Театрдин артистрихъ галаз Сулейман-Стальский райондиз кьуьлерин ансамблни атанвай.

Тамаша-концертдиз килигиз Сулейман-Стальский райондин кьил Нариман Абдулмуталибов кьиле аваз райадминистрациядин жавабдар пешекарар, идарайрин, общественный тешкилатрин регьберар, чIехи классра кIелзавай аялар ва гзаф кьадар маса ксар атанвай.

Лезги театрдин артистри халкьдин виликан адетрикай сегьнеяр къалурна, манияр лагьана. Хъуьруьн-зарафат, шад легьзеяр, аваз

зар, зиринг кьуьлер гзаф квай тамаша-концертдин программадик. РФ-дин лайихлу артист Абдул Гьабибовахъ, РД-дин халкьдин артист Ибрамхалил Рамазановахъ, РД-дин лайихлу артистар тир Фаризат Зейналовадихъ, Эльмира Къараханова-дихъ, Зерифа Къухмазовадихъ, Агъахан Агъахановахъ галаз санал жегьил артистри тамамарай нумраяр, кьуьлерин ансамблди авур Дагъустандин ва Кавказдин маса миллетрин кьуьлер тамашачийри гурлу капар ягъуналди къаршиламишна.

Эхирдай тамашачийри гур мярекат тешкилунай артистриз рикIин сидкьидай чухсагъул лагьана.

“Яру Ярагъ”

(Романдай чIук)

Гьаким КЪУРБАН

РЕДАКЦИЯДИН ПАТАЙ: ***Гьаким Къурбана алатай йисуз вичин нубатдин чIехи эсер - тарихдин “Яру Ярагъ” роман куьтягьна. Ам зариди XIX асирдин чIехи алим, камалэгьли, шейх, XIX асирда Дагъустандин халкь азаддай женгериз руьгь гайи Ярагъ Мегьамед-эфендидин экуь къаматдиз бахшнава. Роман ихьтин кьилелай эгечIзава:***

1777-йис. Лезгистандин аранни сув чара жезвай магьалра, къизилдин зул акъатна, гимишдин кьуьд алукьзава. Куьре магьалдин Синен хуьрера йифериз багълар, тарар, тамар лацу жангади кьазва, кул-кусрикай къужадин рехи спелар хьтин сирсилар куьрс жезва.

Ихьтин са мекьи пакамахъ фад къарагьай Вини Ярагъ хуьруьн агьалияр, агь акъатна, вилер алахьна, кьуд патаз килигиз, рехъхвал, гьатта Карвандин рехъни, чир техжез, амукьна. Хуьруьн мискIин алай кIунтIалай вилиз аквадай кьван дереяр, тепеяр, винелай лацу шаршав чIугунвай хьиз, къалин пурпу живеди кIевирнава, на лугьуди, ам цаварин Иесиди, йифиз, инсанар ксанвайла, хабарсуз атана, зурба харалрай садлагьана сангьисаб авачир кьван ичIирнава.

- Ал-ла-гьу ак-бар! - мискIиндилай межевирдин ван акъатна: ада мусурман стхайриз ва вахариз экуьнин капI авуниз эвер гузвай. - Ал-лагь чIе-хи йа-а! Адав куь бурж вахце, ин-са-нар! - сес явашарна, давамарзава: - Аллагь ви рикIиз килигзава. Аллагь гьамиша ви рикIел алаз хьун еке суваб я. Аллагь керчек касдин дуст я. Аллагь сад я, адаз ибадат ая, инсанар!

Кьве мертебадин кIвалерин чахчах галай ачух айвандик каркачI гада акъатна: ам, вичи хабар кьурдаз уьтквемдаказ жаваб гузвайвал, Ярагъ Малла Исмаилан хва Мегьамед я. Адан кьилел йифен кьепе ала, къуьнерихъ куьгьне кIурт гала, сун гуьлуьтар алай кIвачер кIарасдин сармузра тунва. Гадади, тажуб хьана, “Сад лагьай жив!” гьарайна, чIулав къвакъвар хьиз, экъис хьанвай хци вилер кьуд пата къанихвилелди къекъуьрзава. Накь акур чкаяр къе садни чир хъжезмач: цIарцIар гузвай живеди вилерин ишигъ тухузва.

ТIебиатдин шикилар михьиз дегиш хьанва: хуьрел зурба лацу кавал вегьенва; Карвандин рехъ амач, квахьнава; куьчедал алай хъархъун тар чубандин бармакдиз элкъвенва; кицIерни элуькьзавач; вири хуьр гьеле ширин ахвара ама.

Анжах Каспий гьуьлукай рагъ хкечIдай чкадал цифер ала, абурукай рагъул чIулав-вили-хъипи-яру цIарар, чан алайбур хьиз, вилер ахъайиз-акьализ юзазва... Аялди фикирзава: “Исмаил бубади лагьайвал, атIа гьуьл вацIарикай (абурук чи Кьулан вацIни ква), вацIар - кIамарикай, кIамарни булахрикай жезва... Абурун кьилел жуьгьенрай ацIанвай саф хьтин рагъ ала. Адаз Бункь бубади “дуьньядин чирагъ” лугьуда. Ам са куьнивайни, лап чIулав циферивайни, кIевириз жедач, - Мегьамедан хиялдиз савдагаррин суьгьбетрай ван хьайи ЧIурал шегьердин къеле, айвандикай аквазвай Гъуцарсув атана, ада къастуналди алава хъувуна: - Рагъ гьа къеледивайни, гьа сувувайни кIевириз жедач! Гьабурни, живеди кьуна, лацу чуру квай Бункь бубадиз, - хъуьрена, - ухшар хьанва жеди”. РикIел, вич шаз юлдашрихъ галаз МискIиндин хурай алеррай авахьдайла, чиле авай къванце акьуна, хъурталай дерин лекъвез аватна, камби-камбар хьайивал хтана: пIузарик хъвер акатна, сас амачир сив алахьна.

Гьаятдин пипIе авай демекда ЦIарба, са яб кIаникна, абсундаказ къатканва. “КицI инсандин дуст я лугьуда. Бес кицI вацIу тухун тавун вуч аламат я? Чаз кицIел тIвал гьалчмир лугьузва. За гьахьтин ахмакьвал ийизвач: амни чан алай гьайван я, тIар хьайила, элкъвена, ви тумунин пад акъудун мумкин я. КицI элуькьиз хьайитIани, карван физва... Фирай, карван фирай: ам винидихъ галай хуьрери вилив хуьзва. Вуна ксанвай амалар ая, чан ЦIарба, чна вучзаватIа, ви нериз хабар жезва”, - гадади мад хъверна.

КицIин патав гвай чIехи демекдай верчерин ванер къвезва: гьамиша гишинзавай къушари датIана кIур-кIурзава, гьаятдал экъечIиз тади къачузва.

Вилер тIебиатдал алаз, гадади фикирзава: “Язух верчер... Гьабурузни, заз хьиз, мекьизва... Гьавиляй чи Ругъвац къулавай къарагъзавач, амалдар я, агь, кац, - зурзун акатна, Мегьамеда эрчIи гъилив айвандин дестек кьуна, алай чкадал са шумудра хкадарна. - Ихьтин юкъуз чи магьледин жегьилар къуьрер кьаз чуьлдиз тефена жеч, - хиялдай вичиз чидай хуьруьн мулкар: КIерец кIунтI, Ламан кIам, ПIирен гуьне... акуна, чпин “Фекьийрин” багъ, гъилин капал алай хьиз, карагна. - Амни живедик ксанва жеди, - чина хъвер гьатна. - Яраб тIалабайтIа, чIехи гадайри зун чпихъ галаз тухудатIа?.. Абур рази хьайитIани, дидеди ракъурич: адаз зун, живера акIана, гьана амукьиз кичIе жеда... Живера акIиз зун АбутI, - адан вилерикай са легьзеда вичин гъвечIи стха Абдулгьани карагна, - туш кьван, гилани месик кумай?!”

Айвандин кIаник квай цурай калери гьарайна, балкIанди чилиз кек язава. Верчерин демекдин тIеквендихъ акалнавай чепрекьан къванцик юзун акатна: яру жагъа алай кIек дар хъиткьердай чIугваз-чIугваз экъечIна, са легьзеда кIвачер живедик хкIаз-хкIан тийиз акъвазна, садлагьана лув гана, шуьмягъдин тIваларикай хранвай жугъундал ацукьна, туьтуьна ялар тваз, уьуь-яр ягъиз, эгечIна.

- Вун зурба я, чан Къукъу, вуна жув азад авуна, - Мегьамед кIекрев рахазва. - Вун уьзден яни? Бес зинданда амайбурун язух тушни?

Гададин гафар кIваляй сернич гъиле аваз экъечIай Мисай дидедиз ван хьана, ада милаим сес акъудна, жузуна:

- Вув, я чан МутI, вун, ви чIехибуба Магьарам хьиз, азадвиликай рахазва хьи?! - жузуна дидеди: хуьре гьардаз са лакIаб гудай адет хвена, хизанри Мегьамедаз кIаниви-ливди МутI лугьузва. - Вув, зи аялдиз чидай кьван гафар аку: азадвал, зиндан, уьзден?!

- Эхь, чан де, чи Къукъу уьзден я, - гададин гъвечIи сивикай мили хъвер фена.

- Я чан МутI! Ваз назар жеда гьа! - Мисая кьил галтадна, вичин къайгъударвал, аялдихъ рикI кузвайди къалурна. - Килиг, исятда вири хуьр, ав-эвлед ксана ама, вунни кIвализ ахлад, са вил ахвар хъия, ахлад бала...

- Ваъ, кIандач, гада фикирдик акатна: “За вуч лагьанай?” Сифте вичин сивяй акъатай гафарал тажуб хьана, ахпа абур рикIяй тикрар хъувуна, вич гъавурда авайди къалурун къаст яз, викIегьдаказ жаваб гана:

- Эхь, де. Зун, Ярагъ Малла Исмаилан хва хьиз, Ахцагь Магьарам-эфендидин, - и гаф дуьз лугьуз алахъна, - хтулни я! - агьайнадаказ акъвазна.

- Эхь, чан хва, гьакI я... Килиг гьа, ваз мекьи тахьурай, чан. Уьгьуьяр акатда, ахпа ифин акьалтда, тумаварар акатда…

- Ахпа зун тирш-пирш жеда. Яни? Вакай чинеба нек хъвайи чи Ругъвац хьиз?! Яни?! - жузуна гадади.

- Эхь, чан! Вун кIвализ ахлад, за къула цIай хъувунва. Исятда кал ацана, квез некни хкида. Ахпа кьве стхадини хъухъ... Вахни галаз, - алава хъувуна.

- Зун аял туш, - бейкефвал къалурна гадади.

- Аял тахьана, бес вун вуж я, чан?

- Зун бадихъ галаз жуз кIел жезвай, мусурман шартIар чизвай, сас акъатнавай са еке гада я, - Мегьамеда кьасухдай кьери хьанвай сарар экъисна. - Аялар месик кумай АбутIни МатI я, - ада вичелай гъвечIи стхадинни вахан лакIабар кьуна. - Заз жуван ирид бубайрин тIварар чизвайди я! За, бадин патавай акъвазна, мискIинда капIзавайди я.

- Вуна акьван дамахармир, хва, за ви чирвилер ахтармишда гьа! - зарафатна дидеди.

- Ая, заз кичIе туш, захъ ви суалриз жавабар гудай аж ава, - гадади вичихъ къуват авайди къалурун патал вилер экъисна, гъутар хкажна.

Хцихъ галаз рахаз-рахаз Мисая кIвалахарни ийизва: айвандин кIаник квай кьуралай верхи кул эляна, верчер акъудна, абуруз твар вегьена, кицI зунжурдай ачухна, куьчедиз ахъайна.

- Я МутI, я чан бала, ваз мекьи жеда гьа! КIвализ ахлад, - мад лагьана дидеди. - Ви чиниз цак акъатнава, - фикирна: “Халкьари дуьз лугьузва кьван: бала дидедин бахт я. Эхь, бала дидедиз виридалайни ширин жеда... Зазни зи балаяр гьакI я. Ахпа балайри гьамиша дидедиз кIанивал ийизвач. Къе зи чIехи хци хьиз…”

- Ва-а-ъ, фидач, - Мегьамеда къуьнер чукьвена, сарар кьери сив ахъайна, “ваз хъел къвемир, чан диде”, мана квай хьтин хъверна.

- Я бала, накь бубади, памбагдин гъал вегьена, акъудай ви сас гьиниз хьанай? - жузуна дидеди.

- Ам за куьчедал аялриз къалурна, “зи сас кIелез, кIелен сас заз” лагьана, чинерриз гьат тийидайвал атIа къванерин арадиз вегьена, - пакаман аяздал яру хьанвай бицIи гъил туькIуьрна, жив ацукьнавай цал къалурна.

- Вун тIалдикай азад хьана, бала. Ви буба жерягь я гьа.

- Эхь, зун гила азад инсан я, - тестикьарна Мегьамеда.

- Вуч?! Азад инсан?!

- Эхь, Исмаил бади гьакI лагьана.

- Чан азад инсан! Вуна, чан са еке хва, чIехида лагьайвал авуна, хъсан кар хьана. Накь чна ваз, чан, ви сас акъатун, яни ирид йис тамам хьун, мубаракнай: за гьерен куьк як алай хинкIал авунай, винелай ви рикI алай чумалрин цур вегьенай, ахпа натIуфа гьазурнай... Гила бубади ваз цIийи перем, вахчаг цун патал ЧIурал базардай парча гъида, абур ваз за цвада.

- Зи ба гьинава?! - гададин вилер бирдан бубадихъ кьекъвена.

- Ам сенфиз мискIиндай геж хтанай… Пакаман капI авуна, са вил ахвар хъийиз ахгалтнава...

- Ба вучиз геж хтанай?

Хцин вилера пайда хьайи суалдиз жаваб яз, дидеди куьрелди суьгьбетна:

- Аниз хуьруьн тухумрин: Бубуйрин, Керейрин, Мансуррин, Пенпечийрин, ШапIайрин... картар кIватI хьанвай. Абуру хандихъ галаз чи чилериз талукь месэла гьялзавай... Гьавиляй...

- Де, “чилерин месэла” вуч лагьай чIал я?

- Чилерин месэла ?! Чи хуьруьхъ галай чилерин са пай жемятдинди я, са пайни - хандин. Хандиз мад халкьдин чилерикай вичиз кьаз кIанзава...

- Адаз мад чи, халкьдин, чилер кьаз кIанзава?! - вилер экъисна, чIехида хьиз, жузуна Мегьамеда.

- Эхь. Гьавиляй хандинни уьзденрин, лежберрин арада акъажунар ава, бала.

- Яраб абурукай вуж гьахъ ятIа? - Мегьамед хияллу хьана.

- Гьелбетда, уьзденар, лежберар гьахъ я.

- Яраб чи ба нин пад ятIа?!

- Жемятдин.

- ГьакI хьайила, бес вучиз хан рази жезвач? Ада вучиз гьуьжетарзава?

- Я хва, валлагь, вун, Бункь буба хьиз, рахазва. Я Аллагь, вун куьмек, им вуч аламат я? Накь сас акъатнавай аял, Ярагърин кимел алай камаллу агъсакъал хьиз, рахадани?! Я бала, яраб вун къужадикай хъувунватIа?! - диде тажуб хьанва...

10.01.17

Азедин ЭСЕТОВ

“Вири беден тIазва...”

Жуван духтурвилин везифаяр тамамардайла заз такур жуьре азарлуяр хьанач. Абурухъ жедай кьван арзайриз яб гайила, гзаф вахтара зун мягьтел хьана амукьдай. Къундармайрихъ кьилтум жедач.

И сеферда за квез С.-дин алакьунрикай суьгьбетда. Ам, уф-цIуф ацалтна, хабар затIни кьун тавуна, атана кушеткадал ацукьна.

- Валлагь, духтур, икI амукьайтIа, кьинни мумкин я. Я хизан сагъ хьайиди, вири беден тIазва. Гьиник тIуб кягьайтIани, эхиз тежедай тIал къарагъзава. Ингье килиг, тIуб илисна пелел. “Вайвай, тIазва!” гьарай акъатна. Ченедик тIуб хкуьрна - гьанлайни пара гьарайна. Эхирки, гьинал тIуб эцигайтIани, тIазва...

Сифтедай заз гьакъикъатдани адан язух атана. Къала кван садра зун килигин лагьана, за адан пелел жуван тIуб илисна. Ваъ, тIазвач. Ченени гьакI. Гила ам вични залай тIимил мягьтел хьанач...

С.-дин тIалдин себебдай зи кьил акъатна: адан эрчIи гъилин кьвед лагьай тупIун садлагьай жалгъадин кIараб ханваз хьана. Идакай вичиз хабар хьайила, ацукьна зи вилик, башламишна ван ацалтна хъуьрез. Адан рикIел хтана: кьве югъ вилик машин рас хъийидайла тIуб чархуник акатнай кьван.

ТIуб яз вуч я? Беден сагъ тирдан гъавурда акьурла, С., дугъриданни, аял хьиз шад хьанай.

Гьарайдиз килигай гьай

Зи къуншидин яшар 70-дав агакьнавай. Гьавиляй ада вичин багъда, са еке тарцин серинди, галатайла ял ягъун патал, тахтайрикай куьсруь туькIуьрна.

Яйлахдай хтана, багъдиз фейи хциз ам акуна, вучиз ятIани бегенмиш хьанач. Кьуьзуь бубадал алукьни тавуна, куьсруь ада чукIурна, тахьай мисал авуна.

Бубадиз хъел атана. Хьана абурун арада къайи рахунар.

- Зун ламран хва хьуй, за вав ам алудиз турТIа, - хъел кваз лугьуда бубади хциз.

Амалдар хци вичин бубадиз гайи жавабди кьуьзуьди гьейранарна.

- Я чан буба, вун вучиз ламран хва жеда? Зун хьурай. Анжах а затI анал виже къведач...

Кьуьзуьда, хцин жавабдал рази яз, къал хъувунач. Гьарайдиз килигай гьай агакьна...

Са ламракни квачир дуствал

Незирмета вичиз къалурай чIурай векь яна, кьурурна, кIунтIара туна. Гила амайди ам гьаятдал хкун тир. Амма аниз фидай машиндин рехъ авачир. Амай чара улакь яз лам хьайитIани жагъурун тир. Къунши хуьре авай дуст Феталидихъ лам авайди адан рикIел хтана.

Вичин хтул, 15-16 йис хьанвай гада, гъавурда туна, тапшуругъ гана, дустунин патав рекье туна.

Незирметан хтул атайла, Феталидин кефияр ачух хьана, ам хушвилелди кьабулна. Кефер-гьалар хабар кьуна, суфрани ачухна.

Гила жегьилди, вич бубади адан патав вучиз рекье тунвайди ятIа, ачухна.

И гафарин ван хьайи хванахвадин чин атIугъна, адаз ихтилат бегенмиш хьанач, ламни вугуз жедач лагьана.

Гадади хабар кьазва: “Я Фетали халу, зун бубадин тапшуругъдалди атанвайди я. ЧIехи гьуьрметдивди куьне кьабулни авуна. Амма лам вугуз кIанзавач. Жечни ина вуч сир аватIа заз лагьайтIа?”

“Эхь, хтул, жеда. Кар ана ава хьи, зини ви бубадин арада авай дуствал са ламракни квайди туш”, - атIай жаваб гана касди, ламран тереф вине туна.

Столдал къугъвадай теннис

Фестиваль ачухна

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай хемис юкъуз Махачкъалада, “Труд” стадиондин патав гвай РД-дин волейболдин центрада, столдал къугъвадай теннисдай республикадин фестиваль кьиле фена. И мярекатда РД-дин Кьил Р.Абдулатипова, Дагъустандин физический культурадин ва спортдин рекьяй министр М.Мегьамедова, республикадин Халкьдин Собранидин образованидин, илимдин, культурадин, жегьилрин крарин, спортдин ва туризмдин рекьяй Комитетдин председатель Ражаб Абдулатипова, Махачкъаладин мэр Муса Мусаева, спортдин и жуьредал рикI алай гзаф ксари иштиракна.

Волейболдин центрада кIватI хьанвай ксарин вилик рахадайла Ражаб Абдулатипова столдал къугъвадай теннисдай республикадин фестиваль кьиле тухунин макьсад спортдин и жуьре Дагъларин уьлкведин гьар са пипIе машгьурунихъ, виридаз адал машгъул жедай шартIар тешкилунихъ галаз алакъалу тирдакай куьрелди суьгьбетна. Фестивалди вилик эцигнавай везифайрикай садни гьвечIи несилдин векилриз аялрин бахчайра столдал къугъвадай теннисдай вердишвилер гун, гьакIни школада физкультурадин тарсар теннисдин столдихъ кьиле тухун тирдини раижна. ИкI, столдал къугъвадай теннисдин техникадин ва методикадин такьатрин куьмекдалди аял руьгьдин жигьетдай девлетлу авун, бедендин сагъламвал мягькемарун патални менфятлу тирди лагьана.

- Дагъларин уьлкведа столдал къугъвадай теннис гзафбуруз хуш я. Къенин юкъуз Дагъустанда 4 агъзурдалай виниз инсанар спортдин и жуьредал машгъул жезва. Алай йисан 1-апрелдилай, Дагъустандин фестивалдин сергьятра аваз, аялрин бахчайра, вузра ва ссузра спортдин и жуьредай тарсар тешкилна. Республикада ва адалай къецени машгьур хейлин ксари, Олимпиададин чемпионри Дербентда - “Нарын-къеледа”, Чиркейда-ГЭС-дал, Тлярата райондин Хидиб хуьруьн патарив - Цамаурида, Акуша райондин Гинта хуьре -Чиндирчерода теннисдай чпин устадвал къалурна, - къейдна Ражаб Абдулатипова.

Вичин рахунра ада республикадин кьилевай ксариз спортдин и жуьре вилик тухуз куьмек гунай, адал машгъул жедай къулай шартIар яратмишиз чалишмиш хьунай чухсагъул малумарна, фестивалдин иштиракчийрихъ хъсан нетижаяр хьана кIанивилин келимаяр лагьана.

Спортдин серенжемдин сергьятра аваз паралимпиададин къугъунра иштиракдай Россиядин хкянавай командадин член, колясочникрин ва ампутантрин международный спортдин федерацияди (IWAS) столдал къугъвадай теннисдай кьиле тухузвай Виридуьньядин къугъунрин гъалибчи Расул Назировав, СКФО-дин кIвенкIвечивал патал столдал къугъвадай теннисдай кьиле фейи хейлин турнирра гъалибвал къазанмишай Аймесей Саидовадив, гьакIни Асхабали Мегьамедовав пулдин пишкешар авай конвертар вахкана.

Волейболдин центрада эцигнавай 29 столдихъ и юкъуз спортдин и жуьредал рикI алай 2000-далай виниз инсанар къугъвана.

Республикадин фестивалдин нетижаяр кьадай мярекатдин сергьятра аваз волонтёррин, студентрин, школайра кIелзавай аялрин, гьакI столдал къугъвадай теннисдал рикI алай вири ксарин арада, гьакIни хуьреринни шегьеррин командайрин арадани акъажунар ва дуствилин матчар, Дагъустандин машгьур спортсменри мастер-классар кьиле тухунни пландик кутунва.

“Дагъустан” - 5-чкадал

ВОЛЕЙБОЛ

Алай йисан 8 ва 9-апрелдиз Каспийскда, Али Алиеван тIварунихъ галай Спортдин дворецда, “Дагъустан” ва Казань шегьердин “Академия” командайрин къугъуналди (са къугъуна чи команда 3:0, муькуьдани мугьманрин команда 3:1 гьисабралди гъалиб хьана) Россиядин чемпионатдин (2016 ва 2017-йисар) кьилин “А” лигадин къугъунар акьалтIна.

“Дагъустан” волейболдин командади Россиядин чемпионатдин кьилин “А” лигадин къугъунрин сергьятра аваз 25 къугъуна гъалибвал, санлай 78 очко къазанмишна. Нетижада чи команда 5-чкадал ала.

Инсанар ва кьисметар

Вири уьмуьр чад хьана

Алаудин ГЬАМИДОВ

Ахцегь райондин Ялахърин хуьряй тир Шихалиеврин хизан уьмуьрда вичин гел тунвай, адлу хизанрикай сад я.

Гьа и хизандай тир **Шамил ШИХАЛИЕВАН** аял ва жаван вахтар регьятбур хьана лугьуз жедач. ЯтIани, ада вири дарвилериз таб гана, юкъуз “Дагнефтдин” АТК-да автослесарвиле гьакъисагъвилелди зегьмет чIугваз, Махачкъаладин 3-нумрадин нянин школа агалкьунралди акьалтIарна. Советрин Армиядин жергейра къуллугъна хтай жегьилди Дагпедуниверситетдин физвоспитанидин факультет акьалтIарзава. Жегьил педагог спортдин дисциплинайрин кафедрада кIвалахал тазва.

Шихалиева вичин уьмуьр илимдиз бахшун кьетIна. Ада диссертациядин кIвалах куьтягьна. **“Школьникриз физический тербия гунин карда экскурсийринни туриствилин серенжемрин таъсирлувал ахтармишун”** темадай кхьей Ш.Шихалиеван диссертациядиз Москвадин Н.К.Крупскаядин тIварунихъ галай пединститутдин Ученый Советдин заседанидал тIвар-ван авай алимри еке къимет гана.

Ингье вичи акьалтIарай вузда физвоспитанидин факультетдин спортдин дисциплинайрин кафедрадин старший преподавателди студентриз чирвилер гунихъ галаз сад хьиз, жаванрин азад вахтуникай, ам метлеблудаказ тухунин рекьерикай фикириз башламишна. Адан планрик Дагъустандин меркезда жаванрин клубар ачухун гьеле 1972-йисалай квайди тир.

- Школьникар физкультурадал ва спортдал желб авунихъ кьетIен метлеб авайди ва и жигьетдай кафедради ва ректоратди зи тереф хуьзвайди аннамишна, за шегьердин пуд школада анкетадин къайдада хабарар кьун тешкилна, - рикIел хкизва Шамил Сейфудиновича. - Абурун жавабрай малум хьайивал, 50 процентдилай виниз жаванри вири азад вахт гьакI куьчейра акъудзавай. И кар фикирда кьуна, Махачкъалада 3-нумрадин домоуправленидин патав “Олимпиада-80” тIвар алаз спортклуб ачухна.

Меркездин Лейтенант Шмидтан тIварунихъ галай куьчеда 136-нумрадин кIвалера вичин ракIарар ачухай и клубда аялар акробатикадал, азаддиз кьуршахар кьунал, боксдал, столдал къугъвадай теннисдал машгъул жезвай. Секцийрин кIвалахни Даггоспединститутдин студентри общественный бинейраллаз тухузвай, Шамила лагьайтIа, гележегдин муаллимриз, тренерриз чпин пеше кIан хьун патал регьбервал гузвай, абур дуьз рекье твазвай.

...1978-йис. Чи ватанэгьлидиз СССР-дин Спорткомитетдиз эвер гузва ва къецепатан уьлквейриз яргъал вахтунин командировкадиз фин теклифзава. Гьа икI, Шамил Сейфудинович Центральноафриканский империядиз акъатзава. Ина чи ватанэгьлиди сифтедай лицейда, гуьгъуьнлай ЦАИ-дин Багни шегьердин университетда физкультурадин муаллимвал ийизва. Адакай уьлкведа кьиле фейи чIехи вакъиайрин, император Жан Бидель Бакасса, тахсирлу авуна, тахтунай вегьей вахтарин шагьид хьана. Багнида кьве йисуз кIвалахайдалай гуьгъуьниз Шамил хайи ватандиз хквезва. Даггоспединститутда физвоспитанидин факультетда цIийи кафедрадин (спортдин къугъунрин) кьиле акъваззава. Гьайиф хьи, и вахтунда “Олимпиада-80” клуб чкIанвай. Ам цIийи кьилелай кардик кухтадай мумкинвал амачир. Шамила лагьайтIа, вири къуватар илимдин кIвалахал желбзавай. Педагогдин къелемдикай гьар йисуз футболдиз талукь цIийицIийи брошюраяр (абурун кьадар цIувадалай алатнава), кьилди къачуртIа, “Акъажунар гьикI тешкилда”, “Техника ва мад сеферда техника”, “Къугъунрин тактикадин дибар”, “Чирвилер гунин методика”, “Жегьил футболистрин гьерекатрин ери хкажун” (ва икI мад) тIварар алай ва хейлин масабур хкатзава. Абура футбол вилик тухуниз талукь темаяр ва къайдаяр ачухарнава.

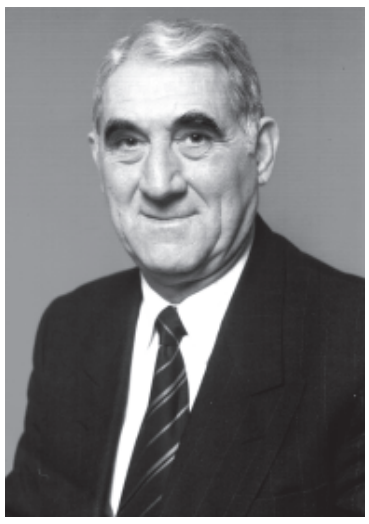

Гьа икI, кIуьд йисуз гьакъисагъвилелди педагогвилин ва илимдин кIвалах давамарай дагъвидиз мад яргъал сефердиз - Монголиядин Халкьдин Республикадиз - эвер гузва. Пешекарди кьве йисуз Монголиядин госпединститутда физкультурадин факультетда консультант яз кIвалахзава. Шамил Сейфудиновича вуздин коллективда еке гьуьрмет ва авторитет къазанмишзава. Монголияди чи ватанэгьли алимдин чирвилериз, тешкилатчивилин алакьунриз еке къимет гана. Кьве йисалай Шамил Монголиядин Халкьдин Республикада СССР-дин Гособразованидин школайрин отделдиз кIвалахал хквезва ва Советринни Монголиядин школьникар тербияламишуниз куьмек гузва.

Кьилди къачуртIа, Улан-Баторда школьникрин арада тухвай XIX спартакиада тешкилуник Шамил Сейфудиновичан лайихлу пай ква. Ада, анай хтайлани, Монголиядин госпединститутдихъ галаз алакъаяр атIанач. Гьа вузда илимдинни практикадин конференциядал гегьенш доклад авуна.

Дагъларин уьлкведай тир алимди Монголияда хьайи кьве йисуз ана физический культура ва спорт вилик тухун патал лап еке кIвалахар тухвана. Лагьана кIанда, адаз лайихлу къиметни гана. МНР-дин высший школадин руководстводи Ш.С.Шихалиеваз **“Монголиядин Халкьдин Республикадин физкультурадин ва спортдин лайихлу работник”** лагьай гьуьрметдин тIвар гана. Ада кIвалахай вуздин коллективдини чи ватанэгьлидин тIвар еке гьуьрметдивди кьазва. Идан гьакъиндай МНР-дай хтай ихьтин са чарчи шагьидвалзава. *“Гьуьрметлу дуст Шамил багша (Шамил муаллим лагьай чIал я)! Чи вузда физвоспитанидин факультетда куьне къимет эцигиз тежедай кьван еке кIвалах тухвана. Гьам чирвилер гунин методикадин, гьамни илимдинни ахтармишунрин кIвалахрин рекьяй. Авур кьван хъсан крарин сан-гьисаб авач.*

Вири хъсанвилерай ва баркаллу крарай ваз, ви хизандиз еке чухсагъул! Квехъ гьамиша мягькем сагъламвал ва бахтар хьурай!

Шамил багша, ара датIана рагъ авай Монголияди ва чи коллективди Дагъларин уьлкведин баркаллу хва тир ви тIвар гьамиша рикIел хуьда.

Улан-Батор шегьер Госпединститутдин коллектив”

Яргъал тир къецепатан уьлкведай Шамил Сейфудинович виринра вичихъ галаз санал хьайи уьмуьрдин вафалу юлдаш Татьяна Шагьабасовна ва кьве хвани галаз ватандиз хтана 25 йисалай виниз алатнава. Ада вузда спортдин кафедрада профессорвилин кIвалах давамарзава. Гьа икI, чи ватанэгьлиди вичи акьалтIарай вузда гьакъисагъвилелди зегьмет чIугваз саки 50 йис жезва. И девирда алимди 50-далай виниз илимдин кIвалахар кхьенва. Абурукай гьам муаллимри, гьам студентри менфят къачузва. Гьа са вахтунда Шамил Сейфудиновича Россиядин Федерациядин чемпионатдин Высший дивизиядиз экъечIзавай “Анжи” тIвар алай пешекарвилин футболдин клубда илимдин дестедиз регьбервални гана.

2002-йисалай Ш.Шихалиева Дагъустан Республикадин образованидин ва илимдин министрдин приказдалди футболдай тешкилнавай республикадин илимдинни методикадин центрадиз регьбервал гузва. Ада ана тухузвай бегьерлу кIвалах акурла, ДГТУ-дин ректор Т.Исмаилова гьа ихьтин центр вичи регьбервал гузвай вуздани ачухун кьетIна. Гьа икI, ина 2015-йисалай кардик квай НМЦ-дин (научно-методический центр) кьилени Шамил Сейфудинович акъвазнава. Лугьун лазим я, гьа и центрада общественный бинейраллаз физкультура ва спорт вилик тухунин рекьяй вузрин уртах консультативный Совет тешкилнава. И Советдин кIвалахда вузрин алимри, вири жуьрейрай тIварван авай тренерри иштиракзава. Абуру мукьвал-мукьвал итижлу гуьруьшар, элкъвей столар тешкилзава. Ш.Шихалиева республикада физкультура ва спорт еримлу авуник ара датIана вичин лайихлу пай кутазва. Ам гьакI **“Чирвилер ва тербия гунин педагогика, теория ва методика”** номинациядай 2014-йисуз тухвай Международный конкурсдин лауреат, **Дагъустан Республикадин образованидин лайихлу работникни** я.

И мукьвара чи ватанэгьлиди вичин 75 йисан юбилейни къейдна. Ваз и лишанлу вакъиа ва, вири уьмуьр чад хьана, къазанмишнавай гьуьрметдин тIварар мубаракрай, Шамил Сейфудинович!

Шикил хизандин альбомдай къачунвайди я

понедельник, 17 апреля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

08.07-08.10 Местное время. Вести-Дагестан
08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:40 Местное время. Вести-Дагестан
17:20 Местное время. Вести-Дагестан
17:40 Горячий поднос. с.Ашильта Унцукульский район
18.15 Акценты. Аналитическая программа Ильмана Алипулатова
18.45 Реклама
20:45 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей. Итоги
07.50 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
08.35 Мультфильм 0+
08.50 «Спортивный уик-энд»
09.20 Х/ф «Всадник с молнией в руке»
10.50 «Горы Кавказа, приветствую вас!» Дагестанский государственный театр кукол.
12.05 «Парламентский вестник»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 «Человек и право»
14.05 «Подробности»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Друзья»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Она Вас любит»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Дагестан туристический» Аксайские платки
20.45 Д/ф «Иван Черняковский. Загадка полководца»
21.50 «Память поколений. Высота 102.0»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.15 Д/с «Тайны путешествий»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
01.35 Т/с «Марианна и Скарлетт»
02.20 «Дагестан туристический» Аксайские платки
02.35 Х/ф «Звуки музыки»
04.45 Д/ф «От Гюлистана до наших дней»
05.35 Х/ф «Она Вас любит»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Давай поженимся!
18.00 Первая Студия.
20.00 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с "Что и требовалось доказать".
23.30 Вечерний Ургант.
0.00 Познер.
1.00 Ночные новости.
1.15 Х/ф "Игра".
3.00 Новости.
3.05 Х/ф "Игра".
3.45 Наедине со всеми.

РОССИЯ 1

5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
11.40 Вести. Местное время.
11.55 Т/с "Склифосовский".
14.00 Вести.
14.40 Вести. Местное время.
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00 Вести.
17.20 Вести. Местное время.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
20.45 Вести. Местное время.
21.00 Т/с "Анна Каренина".
23.00 Специальный корреспондент.
1.25 Т/с "В лесах и на горах".
3.20 Т/с "Дар".

НТВ

5.00 Дорожный патруль.
6.00 Сегодня.
6.05 Дорожный патруль.
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с "Мухтар. Новый след".
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с "Лесник".
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
18.30 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
21.30 Т/с "Трасса смерти".
23.30 Итоги дня.
0.00 Поздняков.
0.10 Т/с "Шеф".
1.10 Место встречи.
3.05 Еда без правил.
4.05 Т/с "Час Волкова".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.15 По делам несовершеннолетних. (16+).
11.15 Давай разведемся! (16+).
14.15 Тест на отцовство. (16+).
15.15 Т/с "Женский доктор 2". (16+).
18.00 Свадебный размер. (16+).
19.00 Т/с "Условия контракта 2". (16+).
21.00 Т/с "Дыши со мной. Счастье взаймы". (16+).
22.55 Беременные. После. (16+).
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Детектив "Любить и ненавидеть. Шантаж". (16+).
3.30 Т/с "Дыши со мной. Счастье взаймы". (16+).
5.20 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.05 Х/ф "Неисправимый лгун".
9.40 Детектив "Версия полковника Зорина".
11.30,14.30 События.
11.50 Постскриптум.
12.55 В центре событий.
13.55 Линия защиты. Куплеты по-киевски.
14.50 Город новостей.
15.05 Естественный отбор.
16.10 Городское собрание.
17.00 Т/с "Призрак уездного театра", 1 и 2 с.
18.50 Откровенно с О. Байрак
19.40 События.
20.05 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Европа в тени полумесяца. Спецрепортаж
23.05 Без обмана". "Это не едят!
0.00 События. 25-й час.
0.30 Х/ф "Дом на краю леса".
4.25 Откровенно с О. Байрак
5.15 Д/ф "Мой ребенок - вундеркинд".

вторник, 18 апреля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

08.07-08.10 Местное время. Вести-Дагестан
08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Даймокх» (на чеченском языке)
11:40 Местное время. Вести-Дагестан
14:40 Местное время. Вести-Дагестан
17:20 Местное время. Вести-Дагестан
17:40 Юбилейный вечер Курамагомеда Бичаева
18.25 Здоровье и жизнь. Лучший невролог
20:45 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
08.00 Мультфильм 0+
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Величайшие дворцы мира»
09.20 Х/ф «Большая прогулка»
11.40 Д/с «Тайны путешествий»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 Д/ф «Иван Черняковский. Загадка полководца»
13.50 «Память поколений. Высота 102.0»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «О чем молчала тайга»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Повесть о первой любви»
18.45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00,23.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Подробности»
20.45 «Память поколений. Гусейн Рабаданов»
21.25 «Профессионал» Опера.
21.50 «Правовое поле»
22.30 Время новостей Дагестана
23.15 «Угол зрения»
23.40 Д/с «Тайны путешествий»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
01.35 Т/с «Марианна и Скарлетт»
02.20 «Память поколений. Магомед Гамзатов»
03.00 Х/ф «Шарада»
04.45 «Профессионал» Опера.
05.05 «Правовое поле»
05.35 Х/ф «Повесть о первой любви»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Давай поженимся!
18.00 Первая Студия.
20.00 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с "Что и требовалось доказать".
23.40 Вечерний Ургант.
0.15 Т/с "Салам Масква". (18+).
1.20 Ночные новости.
1.35 Х/ф "Вне поля зрения".
3.00 Новости.
3.05 Х/ф "Вне поля зрения".
4.00 Наедине со всеми.

РОССИЯ 1

5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
11.40 Вести. Местное время.
11.55 Т/с "Склифосовский".
14.00 Вести.
14.40 Вести. Местное время.
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00 Вести.
17.20 Вести. Местное время.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
20.45 Вести. Местное время.
21.00 Т/с "Анна Каренина".
23.00 Вечер с Владимиром Соловьевым.
1.25 Т/с "В лесах и на горах".
3.20 Т/с "Дар".

НТВ

5.00 Дорожный патруль.
6.00 Сегодня.
6.05 Дорожный патруль.
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с "Мухтар. Новый след".
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с "Лесник".
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
18.30 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
21.30 Т/с "Трасса смерти".
23.30 Итоги дня.
0.00 Т/с "Шеф".
0.55 Место встречи.
2.55 Квартирный вопрос.
4.00 Т/с "Час Волкова".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.15 По делам несовершеннолетних. (16+).
11.15 Давай разведемся! (16+).
14.15 Тест на отцовство. (16+).
15.15 Т/с "Женский доктор 2". (16+).
17.00 Беременные. После. (16+).
18.00 Свадебный размер. (16+).
19.00 Т/с "Условия контракта 2". (16+).
21.05 Т/с "Дыши со мной. Счастье взаймы". (16+).
22.55 Беременные. После. (16+).
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Детектив "Любить и ненавидеть. Шантаж". (16+).
1.35 6 кадров. (16+).
Профилактика.

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.20 Доктор И...
8.50 Х/ф "Не могу сказать "прощай".
10.35 Д/ф "Владимир Меньшов. Один против всех"
11.30,14.30,19.40 События
11.50 Т/с "Чисто английское убийство".
13.35 Мой герой.
14.50 Город новостей.
15.05 Естественный отбор.
16.05 Без обмана". "Это не едят!
17.00 Т/с "Призрак уездного театра", 3 и 4 с.
18.50 Откровенно с О. Байрак.
20.05 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Осторожно, мошенники! Смертельная недвижимость.
23.05 Удар властью. Александр Лукашенко.
0.00 События. 25-й час.
0.25 Право знать!
2.00 Х/ф "Бессонная ночь".

среда, 19 апреля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

08.07-08.10 Местное время. Вести-Дагестан
08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Шолом» (на татском языке)
11:40 Местное время. Вести-Дагестан
14:40 Местное время. Вести-Дагестан
17:20 Местное время. Вести-Дагестан
17.40 Парс надежды
18.00 Ток-шоу. Территория общения
18.45 Реклама
20:45 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07.10 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
07.50 Мультфильм
08.45 Д/с «Величайшие дворцы мира»
09.20 Х/ф «Шарада»
11.30 Д/с «Тайны путешествий»
12.55 «Правовое поле»
13.20 «Угол зрения»
13.45 «Профессионал» Опера.
14.05 «Подробности»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Парень из нашего города»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Светлый путь»
18.45 Передача на даргинском языке
19.30 Время новостей Дагестана
20.00,23.00 Время новостей. Махачкала
20.20 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
20.45 «Линия судьбы. Шугаиб Магомедов»
21.30 «Память поколений» Защитник Севастополя Осман Бабаев
21.55 «Жилой мир»
22.30 Время новостей Дагестана
23.20 «Аутодафе»
00.00 Д/ф «Кавказские истории. Новолак 2011»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на даргинском языке
01.35 Т/с «Марианна и Скарлетт»
02.20 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
02.40 «Память поколений» Защитник Севастополя Осман Бабаев
03.00 Х/ф «Дама с камелиями»
04.50 «Жилой мир»
05.15 Х/ф «Светлый путь»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Давай поженимся!
18.00 Первая Студия.
20.00 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с "Что и требовалось доказать".
23.40 Вечерний Ургант.
0.15 Т/с "Салам Масква". (18+).
1.20 Ночные новости.
1.35 Х/ф "Не пойман - не вор".
3.00 Новости.
3.05 Х/ф "Не пойман - не вор".
4.00 Наедине со всеми.

РОССИЯ 1

5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
11.40 Вести. Местное время.
11.55 Т/с "Склифосовский".
14.00 Вести.
14.40 Вести. Местное время.
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00 Вести.
17.20 Вести. Местное время.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
20.45 Вести. Местное время.
21.00 Т/с "Анна Каренина".
23.00 Вечер с Владимиром Соловьевым.
1.30 Т/с "В лесах и на горах".
3.25 Т/с "Дар".

НТВ

5.00 Дорожный патруль.
6.00 Сегодня.
6.05 Дорожный патруль.
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с "Мухтар. Новый след".
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с "Лесник".
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
18.30 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
21.30 Т/с "Трасса смерти".
23.30 Итоги дня.
0.00 Т/с "Шеф".
0.55 Место встречи.
2.50 Дачный ответ.
3.50 Авиаторы.
4.10 Т/с "Час Волкова".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.15 По делам несовершеннолетних. (16+).
11.15 Давай разведемся!
14.15 Тест на отцовство. (16+).
15.15 Т/с "Женский доктор 2". (16+).
17.00 Беременные. После. (16+).
18.00 Свадебный размер. (16+).
19.00 Т/с "Условия контракта 2". (16+).
21.00 Т/с "Дыши со мной. Счастье взаймы". (16+).
22.55 Беременные. После. (16+).
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "Я буду ждать тебя всегда". (Россия - Украина). (16+).
2.20 Т/с "Дыши со мной. Счастье взаймы". (16+).
5.00 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.50 Х/ф "Каменное сердце"
9.05 Детектив "Призрак уездного театра".
12.00 Т/с "Чисто английское убийство".
13.45 Мой герой.
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Естественный отбор.
16.05 Удар властью. Александр Лукашенко.
17.00 Т/с "Чудны дела твои, Господи!", 1 и 2 с.
18.50 Откровенно с О. Байрак.
19.40 События.
20.05 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Линия защиты.
23.05 90-е. Голые Золушки.
0.00 События. 25-й час.
0.30 Детектив "В полосе прибоя".
2.20 Т/с "Инспектор Морс".
4.10 Откровенно с О. Байрак.
5.00 Д/ф "Ольга Волкова. Не хочу быть звездой".

четверг, 20 апреля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

08.07-08.10 Местное время. Вести-Дагестан
08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Шолтавысы» (на ногайском языке)
11:40 Местное время. Вести-Дагестан
14:40 Местное время. Вести-Дагестан
17:20 Местное время. Вести-Дагестан
17:40 «Жизнь на сцене». 80-летие Айгума Айгумова
18.45 Реклама
20:45 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке
08.00 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/ф «Величайшие дворцы мира»
09.20 Х/ф «Дама с камелиями»
11.25 «Память поколений» Защитник Севастополя Осман Бабаев
11.45 «Аутодафе»
12.55 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
13.20 «Линия судьбы. Шугаиб Магомедов»
13.55 «Жилой мир»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Майские звезды»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Кето и Котэ»
18.30 Обзор газеты «Хlакьикъат»
18.45 Передача на аварском языке
19.30,22.30 Время новостей Дагестана
20.00,23.00 Время новостей Махачкала
20.20 «История Дагестана в лицах» Григорий Гагарин
21.10 «Память поколений» Ханпаша Нурадилов
21.45 В/ф «Мой Цекоб»
23.20 «Прогулки по музею»
23.40 Д/с «Тайны путешествий»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на аварском языке
01.35 Т/с «Марианна и Скарлетт»
02.20 «История Дагестана в лицах» Григорий Гагарин
02.55 Х/ф «Рыцари короля Артура»
05.30 Х/ф «Кето и Котэ»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Давай поженимся!
18.00 Первая Студия.
20.00 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с "Что и требовалось доказать".
23.40 Вечерний Ургант.
0.15 Т/с "Салам Масква". (18+).
2.20 Х/ф "Марта, Марси Мэй, Марлен".
3.00 Новости.
3.05 Х/ф "Марта, Марси Мэй, Марлен".
4.15 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
11.40 Вести. Местное время.
11.55 Т/с "Склифосовский".
14.00 Вести.
14.40 Вести. Местное время.
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00 Вести.
17.20 Вести. Местное время.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
20.45 Вести. Местное время.
21.00 Т/с "Анна Каренина".
23.00 Поединок.
1.00 Т/с "В лесах и на горах".
2.55 Т/с "Дар".

НТВ

5.00 Дорожный патруль.
6.00 Сегодня.
6.05 Дорожный патруль.
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с "Мухтар. Новый след".
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с "Лесник".
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
18.30 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
21.30 Т/с "Трасса смерти".
23.30 Итоги дня.
0.00 Т/с "Шеф".
0.55 Место встречи.
2.55 Судебный детектив.
4.05 Т/с "Час Волкова".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.15 По делам несовершеннолетних. (16+).
11.15 Давай разведемся! (16+).
14.15 Тест на отцовство.
15.15 Т/с "Женский доктор 2". (16+).
17.00 Беременные. После. (16+).
18.00 Свадебный размер. (16+).
19.00 Т/с "Условия контракта 2". (16+).
21.05 Т/с "Дыши со мной. Счастье взаймы". (16+).
22.55 Беременные. После.
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "Я буду ждать тебя всегда". (16+).
2.25 Т/с "Дыши со мной. Счастье взаймы". (16+).
5.05 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Доктор И...
8.45 Детектив "В полосе прибоя".
10.30 Д/ф "Последняя любовь Савелия Крамарова"
11.30,14.30,19.40 События
11.50 Т/с "Чисто английское убийство".
13.40 Мой герой.
14.50 Город новостей.
15.05 Естественный отбор.
16.05 90-е. Голые Золушки.
17.00 Т/с "Чудны дела твои, Господи!", 3 и 4 с.
18.50 Откровенно с О. Байрак.
20.05 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 10 самых... Несчастные красавцы.
23.05 Д/ф "Андропов против Щелокова. Смертельная схватка".
0.00 События. 25-й час.
0.30 Х/ф "Нераскрытый талант".

пятница, 21 апреля

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

08.07-08.10 Местное время. Вести-Дагестан
08.35008.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:40 Местное время. Вести-Дагестан
14:40 Местное время. Вести-Дагестан
17:20 Местное время. Вести-Дагестан
17:40 Мир Вашему дому
18.00 Летописец Дагестана Евгений Козубский
18.30 Вести-дежурная часть
18.45 Реклама
20:45 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке
08.00 Обзор газеты «Хlакъикъат»
08.10 Мультфильмы 0+
08.45 Д/с «Величайшие дворцы мира»
09.20 «Память поколений» Ханпаша Нурадилов
10.00 В/ф «Мой Цекоб»
10.50 Д/с «Тайны путешествий»
11.40 Пятничная проповедь. Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала
12.10 Д/ф «Обычный рейс»
12.55«История Дагестана в лицах» Григорий Гагарин
13.35 Д/ф «Лезгинка»
14.00 «Прогулки по музею»
14.30,16.30,19.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Нет неизвестных солдат»
16.50 Х/ф «Я родом из детства»
18.45 Передача на кумыкском языке
20.00,23.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Подробности»
20.40 Д/ф «Один на один»
21.50 Обзор газеты «Дагестанская правда»
22.00 «Вернисаж»
22.30,00.30 Время новостей Дагестана
23.20 «Время молодых»
23.550 Д/ф «Кавказские истории. Мать»
01.00 Передача на кумыкском языке
01.35 Т/с «Марианна и Скарлетт»
02.20 «Вернисаж»
02.35 Х/ф «Степная орда»
04.20 Д/ф «Один на один»
05.20 Х/ф «Я родом из детства»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Жди меня.
18.00 Вечерние новости.
18.45 Человек и закон.
19.50 Телеигра "Поле чудес".
21.00 Время.
21.30 Голос. Дети.
23.45 Вечерний Ургант.
0.30 Т/с "Фарго". (18+).
1.35 Х/ф "Лицо со шрамом".
4.45 Модный приговор.

РОССИЯ 1

5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
11.40 Вести. Местное время.
11.55 Т/с "Склифосовский".
14.00 Вести.
14.40 Вести. Местное время.
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00 Вести.
17.20 Вести. Местное время.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
20.45 Вести. Местное время.
21.00 Юморина.
23.20 Х/ф "Простая девчонка".
1.35 Х/ф "Альпинист".
3.35 Т/с "Дар".

НТВ

5.00 Дорожный патруль.
6.00,10.00 Сегодня.
6.05 Дорожный патруль.
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с "Мухтар. Новый след".
10.20 Т/с "Лесник".
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
18.30 ЧП. Расследование.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
21.30 Т/с "Трасса смерти".
23.30 Х/ф "Мировая закулиса. Повелители погоды"
0.25 Мы и наука. Наука и мы.
1.25 Место встречи.
3.25 Авиаторы.
4.00 Т/с "Час Волкова".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.55 По делам несовершеннолетних. (16+).
10.55 Мелодрама "Провинциалка". (16+).
18.00 Свадебный размер. (16+).
19.00 Мелодрама "Бабье царство". (16+).
22.40 Д/с "Героини нашего времени". (16+).
23.40 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "Шесть соток счастья". (16+).
2.25 Т/с "Условия контракта 2". (16+).
5.25 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Д/ф "Людмила Хитяева. Командую парадом я!"
8.55 Х/ф "Евдокия".
11.00 Х/ф "Место встречи изменить нельзя".
11.30 События.
11.50 Х/ф "Место встречи изменить нельзя".
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Х/ф "Место встречи изменить нельзя".
19.30 В центре событий.
20.40 Красный проект.
22.00 События.
22.30 Приют комедиантов.
0.00 Д/ф "Рудольф Нуреев. Неукротимый гений".
0.55 Т/с "Пуля-дура. Агент и сокровище нации".
4.20 Петровка, 38.
4.40 Д/ф "Андропов против Щелокова. Смертельная схватка".
5.25 Мой герой.

суббота, 22 апреля

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

08:20 Реклама
08.25 Дагестан спортивный
08.40 Документальный фильм «Касплианская полиция»
09.16 Реклама
11:20 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес» Беседа с поэтом и журналистом - Гцюрчюн Атаевой.
07.55 Обзор газеты «Дагестанская правда»
08.05 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Величайшие дворцы мира»
09.20 Х/ф «Прощайте, голуби!»
11.00 «Вернисаж»
11.20 «Мой малыш»
12.00 «Время молодых»
12.30 Вечер памяти заслуженного деятеля искусств РФ Валерия Эфендиева
14.20 Х/ф «Первый троллейбус»
16.00 «Здравствуй, мир!»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 «Парламентский вестник»
17.20 Дагестанское кино. Х/ф «Пора красных яблок»
18.40 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф "От седых вершин до седого Каспия"
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «Чистое сердце»
20.10 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
20.40 «Глянец»
21.10 Приветы и поздравления в программе «Полифония»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Моноспектакль «Медный всадник»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 «Мой малыш»
01.25 «Глянец»
01.50 Х/ф «Буч Кэссиди и Санденс Кид»
03.50 Вечер памяти заслуженного деятеля искусств РФ Валерия Эфендиева
05.20 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
05.45 Дагестанское кино. Х/ф «Пора красных яблок»

ПЕРВЫЙ

6.00,10.00,12.00 Новости
6.10 Комедия "Трембита".
8.00 Играй, гармонь любимая!
8.45 М/с "Смешарики. Новые приключения".
9.00 Умницы и умники.
9.45 Слово пастыря.
10.15 К-100-летию Г. Вицина. "Чей туфля?"
11.20 Смак.
12.15 Идеальный ремонт.
13.15 На 10 лет моложе.
14.00 Голос. Дети.
16.20 Вокруг смеха.
18.00 Вечерние новости.
18.15 Кто хочет стать миллионером?
19.10 Минута славы.
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 Прожекторперисхилтон
23.35 Х/ф "Капитан Фантастик". (18+).
1.45 Комедия "Побег из Вегаса".
3.45 Х/ф "Грязная Мэри, безумный Ларри".
5.30 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

5.15 Т/с "Чокнутая".
7.10 Живые истории.
8.00 Вести. Местное время.
8.20 Россия. Местное время.
9.20 Сто к одному.
10.10 Пятеро на одного.
11.00 Вести.
11.20 Вести. Местное время.
11.40 Юмор! Юмор! Юмор!
14.00 Вести.
14.20 Х/ф "Портрет женщины в красном".
16.20 Золото нации.
18.00 Субботний вечер.
20.00 Вести в субботу.
21.00 Х/ф "Огонь, вода и ржавые трубы".
1.20 Х/ф "Невеста моего жениха".
3.05 Т/с "Марш Турецкого 2".

НТВ

5.00 Их нравы.
5.30 Т/с "Русский дубль".
7.25 Смотр.
8.00 Сегодня.
8.20 Устами младенца.
9.00 Готовим с Алексеем Зиминым.
9.25 Умный дом.
10.00 Сегодня.
10.20 Главная дорога.
11.00 Еда живая и мертвая.
12.00 Квартирный вопрос.
13.05 Двойные стандарты. Тут вам не там!
14.05 Битва шефов.
15.05 Своя игра.
16.00 Сегодня.
16.20 Однажды...
17.00 Секрет на миллион. Филипп Киркоров, ч. 2.
19.00 Центральное телевидение.
20.00 Ты супер!
22.30 Ты не поверишь!
23.35 Международная пилорама.
0.30 Х/ф "Ответь мне".
2.15 Т/с "Русский дубль".
4.15 Т/с "Час Волкова".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 Мелодрама "Шесть соток счастья". (16+).
9.25 Детектив "Любить и ненавидеть. Королевский сорняк". (16+).
13.25 Детектив "Большое зло и мелкие пакости". (16+).
17.30 Домашняя кухня. (16+).
18.00 Свадебный размер. (16+).
19.00 Т/с "Великолепный век. Империя Кесем". (16+).
23.00 Д/с "Героини нашего времени". (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "Коснуться неба". (Россия - Украина). (16+).
2.20 Т/с "Условия контракта 2". (16+).
5.20 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.10 Марш-бросок.
6.45 АБВГДейка.
7.15 Комедия "За двумя зайцами".
8.50 Православная энциклопедия.
9.15 Короли эпизода. Тамара Носова.
10.10 Х/ф "Волшебная лампа Аладдина".
11.30 События.
11.40 Х/ф "Женатый холостяк".
13.25 Детектив "Чудны дела твои, Господи!"
14.30 События.
14.45 Детектив "Чудны дела твои, Господи!"
17.20 Детектив "Дом у последнего фонаря".
21.00 Постскриптум.
22.10 Право знать!
23.40 События.
23.55 Право голоса.
3.05 Европа в тени полумесяца. Спецрепортаж.
3.35 Т/с "Инспектор Морс". (Великобритания).

воскресенье, 23 апреля

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

10.20 Местное время. Вести-Дагестан. События недели. Информационно-аналитическая программа

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 «Мой малыш»
07.45 Мультфильм 0+
08.00 «Здравствуй, мир!» 0+
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Моноспектакль «Медный всадник»
10.00 Приветы и поздравления в программе «Полифония» 6 +
11.20 « Чистое сердце» 6+
11.30 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
12.00 Д/ф «Дагестан, какой он есть»
13.00 «Глянец»
13.30 Концерт Руслана Гасанова
15.40 Х/ф «Отарова вдова»
17.00 «Человек и право»
18.20 «Спортивный уик-энд»
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги
20.20 «Владимир Высоцкий: Четыре четверти пути»
22.30 Время новостей Дагестана. Итоги
23.20 «Парламентский вестник»
23.40 Х/ф «Полосатый рейс»
01.10 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
01.45 Х/ф «Война крестоносцев»
03.45 Концерт Руслана Гасанова
05.45 Х/ф «Отарова вдова»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 Х/ф "По главной улице с оркестром".
8.10 М/с "Смешарики. Пинкод".
8.25 Часовой.
8.55 Здоровье.
10.00 Новости.
10.15 Непутевые заметки.
10.35 Пока все дома.
11.25 Фазенда.
12.00 Новости.
12.15 Комедия "Стряпуха".
13.40 Теория заговора.
14.50 Х/ф "Мумия".
17.10 30 лет балету "Тодес.
19.30 Лучше всех!
21.00 Воскресное "Время".
22.30 Что? Где? Когда?
23.40 Х/ф "Тройной форсаж: Токийский дрифт".
1.35 Х/ф "Верный выстрел".
3.20 Модный приговор.
4.20 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

5.00 Т/с "Не пара".
7.00 М/с "Маша и медведь".
7.30 Сам себе режиссер.
8.20 Смехопанорама.
8.50 Утренняя почта.
9.30 Сто к одному.
10.20 Местное время. Вести - Москва. Неделя в городе.
11.00 Вести.
11.20 Смеяться разрешается
13.10 Семейный альбом.
14.00 Вести.
14.20 Х/ф "Последняя жертва Анны".
18.00 Танцуют все!
20.00 Вести недели.
22.00 Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым.
0.30 Иван Великий. Возвращение государя.
1.35 Т/с "Женщины на грани".
3.35 Смехопанорама.

НТВ

5.00 Т/с "Русский дубль".
7.00 Центральное телевидение.
8.00 Сегодня.
8.20 Лотерея "Счастливое утро".
9.25 Едим дома.
10.00 Сегодня.
10.20 Первая передача.
11.05 Чудо техники.
12.00 Дачный ответ.
13.05 НашПотребНадзор.
14.10 Поедем, поедим!
15.05 Своя игра.
16.00 Сегодня.
16.20 Следствие вели...
18.00 Новые русские сенсации.
19.00 Итоги недели.
20.10 Звезды сошлись.
22.00 Х/ф "Игра с огнем".
1.50 Т/с "Русский дубль".
3.40 Авиаторы.
4.05 Т/с "Час Волкова".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.35 Мелодрама "Есения". (Мексика). (16+).
10.10 Мелодрама "Найти мужа в большом городе". (16+).
14.25 Мелодрама "Бабье царство". (16+).
18.00 Свадебный размер. (16+).
19.00 Мелодрама "Печали-радости Надежды".
22.50 Д/с "Героини нашего времени". (16+).
23.50 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "Лера". (16+).
2.30 Т/с "Условия контракта 2". (16+).
4.30 Д/с "Героини нашего времени". (16+).
5.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.45 Х/ф "Евдокия".
7.45 Фактор жизни.
8.15 Х/ф "Вам и не снилось..."
10.05 Барышня и кулинар.
10.40 Д/ф "Александр Михайлов. Я боролся с любовью".
11.30 События.
11.45 Х/ф "Одиноким предоставляется общежитие"
13.30 Д/ф "Рудольф Нуреев. Неукротимый гений"
14.30 Московская неделя.
15.00 Боевик "Настоятель".
16.55 Х/ф "Место встречи изменить нельзя".
0.10 События.
0.25 Петровка, 38.
0.40 Д/ф "Список Лапина. Запрещенная эстрада".
1.30 Х/ф "Московские сумерки".
3.15 Д/ф "Трудно быть Джуной".
4.15 Т/с "Инспектор Морс".

МАТЧ ТВ С 17 ПО 23 АПРЕЛЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

6.30 Д/с "Вся правда про..."
7.00,7.25,8.55,11.50 Новости.
7.05 Кто хочет стать легионером?
7.30,11.55,16.15 Все на Матч!
9.00 Кто хочет стать легионером?
9.20 Формула-1. Гран-при Бахрейна
12.20 Спартак" - "Зенит". История противостояний.
12.40 Д/ф "Братские команды".
13.10 Футбол двух столиц.
13.40 Спартак" - "Зенит". Live.
14.10 Футбол. Чемпионат Англии. "Манчестер Юнайтед" - "Челси"
16.10 Новости.
17.00 ЕвроТур. Обзор матчей недели
17.30 Д/с "Звезды премьер-лиги".
18.00 Тотальный разбор с В. Карпиным.
19.30 Спортивный репортер.
19.50 Новости.
19.55 Все на Матч!
20.25 Хоккей. ЧМ среди молодежных команд. Россия - Белоруссия
22.55 Новости.
23.00 Все на Матч!
23.45 Волейбол. Чемпионат России. Женщины. Финал.
1.45 ЕвроТур. Обзор матчей недели
2.15 Футбол. Чемпионат Англии. "Мидлсбро" - "Арсенал".
4.15 Х/ф "Гол".

ВТОРНИК

6.30 Д/с "Вся правда про..."
7.00,7.25,8.55, Новости.
7.05 Кто хочет стать легионером?
7.30 Все на Матч!
9.00 Кто хочет стать легионером?
9.20 Тотальный разбор с В. Карпиным.
10.50 Смешанные единоборства.
12.50 Новости.
12.55 Все на Матч!
13.25 ЕвроТур. Обзор матчей недели.
13.55 Спортивный репортер.
14.15 Хоккей.
15.55 Новости.
16.00 Все на Матч!
16.45 Спортивный репортер.
17.05 Реальный спорт. Гандбол.
17.40 Секрет успеха Зидана.
18.00 Спортивный заговор.
18.30 Континентальный вечер.
19.00 Хоккей. КХЛ. Кубок Гагарина. СКА (Санкт-Петербург) - "Металлург" (Магнитогорск). Прямая трансляция.
21.55 Футбол. Лига чемпионов.
23.40 Все на Матч!
0.30 Спортивный заговор.
1.00 Обзор Лиги чемпионов.
1.30 Д/с "Вся правда про..."

СРЕДА

10.00,10.25,11.30 Новости.
10.05 Кто хочет стать легионером?
10.30,15.05,20.15 Все на Матч!
11.40 Секрет успеха Зидана.
12.00 Футбол. Лига чемпионов. 1/4 финала. "Реал" (Мадрид, Испания) - "Бавария" (Германия).
14.00 Кто хочет стать легионером?
15.00,20.10 Новости.
15.05 Все на Матч!
15.30 Почему "Лестер" заиграл без Раньери?
15.50 Футбол. Лига чемпионов. 1/4 финала. "Лестер" (Англия) - "Атлетико" (Испания).
17.50 Десятка!
18.10 Футбол. Лига чемпионов. 1/4 финала. "Ювентус" (Италия) - "Барселона" (Испания).
20.45 Кройф. Тот, кто придумал "Барселону.
21.05 Все на футбол!
21.40 Футбол. Лига чемпионов. 1/4 финала. "Барселона" (Испания) - "Ювентус" (Италия). Прямая трансляция.
23.40 Все на Матч!
0.15 Баскетбол. Евролига. Мужчины. 1/4 финала.
2.15 Обзор Лиги чемпионов.
2.45 Х/ф "Золотой лед 2: В погоне за золотом". (США).
4.45 Х/ф "Золотой лед 3: В погоне за мечтой". (США - Канада).

ЧЕТВЕРГ

6.30 Д/с "Вся правда про..."
7.00 Новости.
7.05 Кто хочет стать легионером?
7.25 Новости.
7.30 Все на Матч!
8.55 Новости.
9.00 Кто хочет стать легионером?
9.20 Новости.
9.30 Спортивный заговор.
10.00 Смешанные единоборства.
12.00 Новости.
12.05 Все на Матч!
12.35 Футбол. Лига чемпионов.
14.35 Д/ф "Хулиган".
16.10 Континентальный вечер.
16.40 Хоккей. КХЛ. Кубок Гагарина.
19.55 Новости.
20.00 Все на Матч!
20.45 Спортивный репортер.
21.05 Все на футбол!
22.00 Футбол. Лига Европы. 1/4 финала. "Манчестер Юнайтед" (Англия) - "Андерлехт" (Бельгия). Прямая трансляция.
0.00 Все на Матч!
0.30 Баскетбол. Евролига. Мужчины. 1/4 финала.
2.30 Обзор Лиги Европы.
3.00 Волейбол. Чемпионат России. Мужчины.
5.00 Д/с "Капитаны".
6.00 Д/с "Заклятые соперники".

ПЯТНИЦА

6.30 Д/с "Вся правда про..."
7.00,7.25,8.55,11.50 Новости.
7.05 Кто хочет стать легионером?
7.30,11.15,15.55 Все на Матч!
9.00 Кто хочет стать легионером?
9.20 Футбол. Лига Европы. 1/4 финала
11.20 Д/с "Жестокий спорт".
12.30 Футбол. Лига чемпионов. Жеребьевка 1/2 финала. Прямая трансляция из Швейцарии.
13.00 Лига Европы. Путь к финалу.
13.30 Футбол. Лига Европы. Жеребьевка 1/2 финала. Прямая трансляция из Швейцарии.
14.00 Спортивная гимнастика. ЧЕ. Мужчины. Многоборье.
15.45 Новости.
16.55 Росгосстрах. Чемпионат России по футболу. "Уфа" - ЦСКА.
18.55 Спортивная гимнастика. ЧЕ.
19.30 Новости.
19.35 Все на футбол! Афиша.
20.35 Новости.
20.40 Все на хоккей!
21.10 Хоккей. Еврочеллендж. Швейцария - Россия. Прямая трансляция из Швейцарии.
23.40 Все на Матч!
0.25 Смешанные единоборства. Fight
1.40 Баскетбол. Евролига. Мужчины. 1/4 финала.
3.40 Десятка!
4.00 Смешанные единоборства.
6.00 Д/с "Заклятые соперники".

СУББОТА

6.30 Д/с "Вся правда про..."
7.00 Все на Матч! События недели.
7.30 Диалоги о рыбалке.
8.30 Смешанные единоборства.
9.45 Д/с "Несвободное падение".
10.45 Десятка!
11.05 Все на футбол! Афиша.
12.05 Спортивный репортер.
12.25 Д/с "Звезды премьер-лиги".
12.55 Кто хочет стать легионером?
13.55 Росгосстрах. Чемпионат России по футболу. "Зенит" (Санкт-Петербург) - "Урал" (Екатеринбург)
15.55 Новости.
16.00 Все на Матч!
16.25 Росгосстрах. Чемпионат России по футболу. "Ростов" - "Спартак" (Москва).
18.25 Новости.
18.30 Все на Матч!
19.10 Футбол. Кубок Англии. 1/2 финала. "Челси" - "Тоттенхэм".
21.10 Новости.
21.15 Все на Матч!
21.40 Футбол. Чемпионат Италии. "Фиорентина" - "Интер". Прямая трансляция.
23.40 Все на Матч!
0.15 Теннис.
2.45 Спортивная гимнастика. ЧЕ.
4.00 Смешанные единоборства.

ВОСКРЕСЕНЬЕ

6.30 Смешанные единоборства.
7.00 Все на Матч! События недели.
7.25 Х/ф "Фабрика футбольных хулиганов". (Великобритания).
9.05 Футбол. Чемпионат Англии.
11.05 Спортивный детектив. Документальное расследование.
12.05 Баскетбол. Единая лига ВТБ. "Енисей" (Красноярск) - "Химки"
14.00 Спортивный репортер.
14.25 Теннис. Кубок Федерации. Мировая группа. Плей-офф. Россия - Бельгия.
16.30 Все на Матч!
16.55 Росгосстрах. Чемпионат России по футболу. "Краснодар" - "Арсенал" (Тула).
18.55 После футбола с Г. Черданцевым.
20.05 Спортивный репортер.
20.25 Новости.
20.30 Все на Матч!
21.00 Х/ф "Рестлер". (США).
23.00 Все на Матч!
23.45 Волейбол. Лига чемпионов. Женщины. "Финал 4-х". Трансляция из Италии.
1.45 Теннис.
5.00 Д/с "Заклятые соперники".
5.30 Д/с "Вся правда про..."
6.00 Керлинг. ЧМ. Смешанные пары.

РАДИО

ИСЛЕН, 17-АПРЕЛЬ

12.10 «Дагъустан». Хабарар
12.35 «Хважамжам».

САЛАСА, 18-АПРЕЛЬ

12.10 «Дагъустан». Хабарар
12.30 "Карчи Дагъустан".

АРБЕ, 19-АПРЕЛЬ

12.10 «Дагъустан». Хабарар
12.30 «Девирар».

ХЕМИС, 20-АПРЕЛЬ

12.10 «Дагъустан». Хабарар. Газетдин обзор
12.30 «Вахт ва жегьилар».

ЖУЬМЯ, 21-АПРЕЛЬ

12.10 «Дагъустан». Хабарар
12.30 «Исламдин сес».

КИШ, 22-АПРЕЛЬ

10.43 «Гьафтедин нетижаяр»
10.50 Концерт.

ГЬЯД, 23-АПРЕЛЬ

10.43 «Кард». Аялар патал программа

Программа гьазурайди - Насима ВЕЛИБЕГОВА

Тарихдин чинрай

Къубадин ханар гьибурукай тир?

Бедирхан ЭСКЕНДЕРОВ

(Эвел - 14-нумрада)

Къубадин агьалийрин гафаралди, ханарин тухум "Лезги Агьмедалай" арадиз атана. Идакай "Россиядин Кавказдилай къецепата авай мулкарикай малуматар" тІвар алай ктабдин 4-томдин 143-чина кхьенва. Кавказ ахтармишунин жигьетдай дибдинди тир и кІвалахда Къубадин ханарин "эхиримжи фамилиядикай", ата-бубайрин тарихдикай итижлу делилар ава. Гьуьсейн-хан "эхиримжи фамилиядин" сагьибрин арада авач, тухум Агьмед-хандилай гатІунзава. Амма гьа са вахтунда кІвалахдин авторри тарихдин маса гьич са чешмедани авачир Гьасан-Али-хандин - Агьмед-хандин хцин тІвар кьазва.

Гуьгъуьнлай хьайи хандиз - "Султан Агьмед-хандиз" абуру я Агьмед хандин хтул, я Гьасан-Али-хандин хва лугьузвач. Ахпа "Малуматра" ханарин ирсдарвал галай-галайвал хуьзва: "Ада ирс вичин хва Гьуьсейн-Али-хандиз туна, адани вич кьейила, идара авунин ирс вичин хва Фет-Али-хандиз".

ФІНКА-дин сайтдай

Къубадин ханарин тухумдин бине кутурди Лезги Агьмед я

Абурулай гьейри, П.К.Услара вичин "Куьре чІал" ктабдани Къубадин ханарин сихилдин бине эцигайди «Лезги – Агьмед лугьудай кас» яз къалурнава. Амма ахпа Услара алава хъийизва: «Кьисайра лугьузвайвал, ам Уцмиев фамилиядин векил тир. (Услар П.К. Кавказдин этнография. Языкознание. VI. Куьредин чІал, Тифлис, 1896).

Къубадин вилаятдин агьалийрин лап чІехи пай лезгияр тирди Услараз хъсандиз чизвай. Абурувай къайтагъвидиз лезги лугьуз жедачир. Вичин кІвалахда ада гьакІни къейдзава хьи, лезгийри "…я хайдакьриз, я табасаранвийриз, я яхулвийриз, я дагълух халкьарикай маса садазни «лезгияр» лугьузвач".

Амма и жуьреда халкьар какадарун вичи арадал гьанвай баянрин сергьятра гьакъзава: гьа и ктабда «тайин хьун патал» Услара вичи лезгийриз куьревияр лагьана цІийи тІвар гана. И делилди Дагъустандин вири халкьариз талукь яз закондалди «лезгияр» гаф ишлемишун мумкин кардиз элкъуьрзавай.

Кавказ чирунин рекьяй машгьур пешекар А.П.Бержеди вич Кавказдин Археографиядин Комиссиядин председатель тир вахтунда Къубадин ханарин ата-бубайрилай эгечІна, вири несил-эвледдин тІварар авай сиягь туькІуьрна. Адалай анжах вичиз малум тир чешмеяр ишлемишна, Гьусейн-хан - 1690-йисуз, Агьмед-хан (Бержеди адаз ва Султан-Агьмед-хандиз уцмияр лугьузва, гьикІ лагьайтІа, Бакиханован фикирдалди, абурулай Къайтагъ кьаз алакьна ва са кьадар вахтунда ана тахтуна ацукьна - автор) 1703-йисуз кьейиди ва ам Маджалисда кучукнавайди, Султан Агьмед-хан 1711-йисуз кьейиди ва Худатда кучукнавайди тайинариз алакьна. Адольф Петровичалай абур хайи йисар ва йикъар тайинариз хьанач. Фетали-хандин буба Гьуьсейн-Али-хан 1709-йисуз дидедиз хьана, 1734 ва 1737-йисара эвленмиш хьана, 1757-йисуз кьена, Худатда кучукнава (АКАК т.VI, 207-ч.). Гьа идалди Къубадин ханар къайтагъвийрин сихилдай тирди документламишиз хьанвайди хьиз аквазва.

И месэладай кьил акъудун патал чна Къубадин ханарин эсил-несилдиз талукь вири документар галай-галайвал чирун кьетІна. Сифте чун Къуба вилаятда къайтагъвияр пайда хьунин тарихдиз килигин. И кардикай анжах "Гуьлуьстан ва Ирам" ктабда суьгьбетнава, гуьгъуьнлай саки гьич са жуьрединни дегишвилер авачиз "Асари Дагъустанда" тикрар жезва.

(КьатІ ама)

Бажихануман межлис

Б.Исаевадин межлис "Марвар" кІватІалди тешкилнавай 41-мярекат я

Векил ТАРХАРОВ

8-АПРЕЛДИЗ КцІарин ктабханада лезги литературадин Азербайжанда кардик квай "Марвар" кІватІалди бажарагьлу шаир Бажиханум Исаевадин "Дамаха, къелем" тІвар алай ктаб веревирд авуниз талукьарнавай мярекат тешкилнавай. Аниз Москвадай, Бакудай, Сумгаитдай, Хачмазай, Къубадай, КцІар райондин хуьрерай хейлин мугьманар атанвай. Шииратдин 3 сятда давам хьайи межлис "Алам" журналдин редактор Къурбаналийрин Камрана кьиле тухвана. Гзафбуру Бажиханум Исаевадин шиирриқай, уьмуьрдикай, цІийиз чапдай акъатнавай ктабдикай чпин фикирар лагьана ва шаирдихъ кьетІен бажарагъ авайди къейдна.

"Алам" журналдин редколлегияди лезги шиират еримлу авунин карда лайихлувилерай Зерифа Кьасумовадиз - "СтІалрин гьуьл", Бажиханум Исаевадиз "Дамаха, къелем" ктабар акъатунихъ галаз алакъалу яз "Лезги халкьдин зари" дипломар гана.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективдини чи къелемдин юлдашриз цІийи ктабар мубаракзава ва ширатдин рекье абурухъ мадни еке агалкьунар хьун алхишзава.

Итижлу я

Урус ва лезги омонимия

Фахрудин НАСРЕДИНОВ, лезги чІалан муаллим

(Эвел - 14-нумрада)

УРУС ЧІАЛА:

"Базар"- жуьреба-жуьре суьрсетар, затІар маса гузвай, къачузвай чка. (Еще с рассвета люди из ближних сел несли на базар овощи, хлеб, фрукты, мед. Фадеев).

"Бак"- металлдикай раснавай къен авай къаб. (Молчун черпал столовой ложкой мед из ведерного жестяного бака и ел. Шолохов).

"Бал"- кьуьлердай чІехи межлис (Новогодний бал).

"Балабан" - Кавказдин халкьарин музыкадин алат.

"Барка"- пар дашмишун патал кІарасдикай раснавай гьяркьуь кІан авай луьткве (Легкий запах смолы доносился от барок, стоявших за биржевым мостом. Каверин).

"Басма" - безекар яз ишлемишун патал ракьукай атІанвай шукІуь пешерин кІалубар.

"Бах"- са затІ кІевиз аватайла, я тахьайтІа хъиткьинайла акъатдай ван лишанламишзавай сес. (Растапливают соседи печку, а вдруг - бах, тарарах. К чертовой матери летит печка. Липатов).

"Баштан"- бахча. (Дед засеял баштан на самой дороге и перешел жить в курень. Гоголь).

ЛЕЗГИ ЧІАЛА:

"Базар" - гун-къачун кьиле физвай чка. (Ния авуна вун базардиз фейила, Хъсан затІ хьуй, а къиметар гайила. Е.Э.).

"Бак" - металлдикай раснавай къен авай къаб. (АцІурзава ада бакар чІижре вичин рекъер хьиз. Къ.Р.).

"Бал"- вирт. (Меци бални гъида, балани. Л.М.).

"Балабан" - музыкадин кфилдиз ухшар алат. (Сегьнедай саздинни балабандин суьгьуьрдин хьтин сесер акъатна. Гь.Къ.).

"Барка"- мубарак, тарифарун. (А тахт тахт хьуй, тахт барка хьуй! Ф.).

"Басма" - чап (кхьин). (Сад лагьай лезги алифар Къазанфар бегди туькІуьрна, 1871-йисуз Темир-Хан-Шурада басма авуна.).

"Бах" - диде. (Бах, я бах! – дидедин перемдин цен кьуна ялзава ЦІарака, - чун тарцик ацукьин ман. Б.Гь.)

"Баштан" - халидин сал. (Паласада даргийри цайи халидин салан майваяр вири хуьруь ужуз къиметдай маса къачуна. Р).

Гафар-чІалар

(Зарафатдивни, зарафатсузни)

Алибег ОМАРОВ

* * *

Планетадал виридалайни гегьеншдиз китай, ингилис ва испан чІалар чкІанва.

Виридалайни чІехи цІуд чІалак мадни хинди, араб, бенгал, португал, урус, япон ва немс чІалар акатзава. Абурукай са пай Европадинбур я. Европа вич лагьайтІа, дуьньядин чІаларикай анжах кьуд процентдин ватан я.

Мадни. Эгер ингилис чІал халисандиз 341 миллиондиз хайиди ятІа, дуьньядин бизнесда ва информациядин технологийра ам мадни 350 миллион касди хайиди яз гьисабзава.

* * *

Къенин юкъуз китай чІалаз виридалайни чІехи итиж Кьибле патан Азияда, РагъакІидай патан Европада ва США-да ийизва. И сиягьда Россия, чунни Китай къуншияр ятІани, анжах кьуд лагьай чкадал ала.

* * *

Ингилис чІала тахминан 600000 гаф ава.

Китай чІала лагьайтІа - 40000 символ (иероглиф).

Камалдин хазинадай

✓ *Къизил яз вуч затІ я? Анжах ракъинин нурари дуьнья ишигълаван ийиз хьурай!*

✓ *Мез - гьам я гзаф чІуру крарин тахсиркар.*

✓ *Пулар, девлетар уьцІуь яд хъвазвай хьиз я: гьикьван гзаф хъвайитІа, гьакьван гзаф кІан жеда.*

✓ *Аялдиз вич ни гатазватІа, виридалайни гзаф гьам такІан жеда.*

✓ *Тербияламишдайла, виридалайни чІехи гъалатІ тади къачун я.*

✓ *Виниз тир дережайрив агакьнава лагьана, фурс акатмир, виридахъ галаз жув барабардиз твах.*

✓ *Михьи, дуьзгуьн, яратмишунардай инсанриз чпи гайи гаф мажбурнама хьиз я.*

✓ *ЧІур хьанвай инсан тербияламиш хъувунилай, ам дуьз рекье хтунилай четин кар авач.*

✓ *Намус ар-эдебдин, марифатлувилин барометр я лугьуда.*

✓ *Жув виридалайни акьуллуди хьиз къалуриз кІан хьунилай еке кІамашвал авач.*

✓ *Чпихъ кар галачир гафари ваъ, анжах гьакъикъи чешнеди хъсандиз тербияламишда.*

✓ *Рахунра устадвал вахъ галаз суьгьбетзавайдан чІалалди рахаз алакьун я.*

Ш.Ш.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 “а”

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГЪИМОВ
Тел/Fax. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекьяй Федеральный къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2016 йисан 12 декабрдиз регистрация авуна.
Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди туькIуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 “а”. Печатдин кIвал

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
М.А. АГЪМЕДОВ
65-13-55

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН СОВЕТНИК
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-02-81

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д.Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н.М. ИБРАГЪИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж.М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э.Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М.А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А.Х. ГЪАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Н. ИБРАГЪИМОВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249
Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 17.10

Газет **“Лотос”** ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.

Тираж 9031

(Гь) - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.
(12+) - Икьван яшар хьанвайбуру кIелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ “Редакция республиканской газеты “Лезги газет”
УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

(Гь)

Мубаракрай!

Гзаф йисара чи участокдин больницадиз (Тагьирхуьруьн-Къазмайрин) регьбервал гайи, алай вахтунда Мегьарамдхуьруьн райбольницадин кьилин духтурвиле зегьмет чIугвазвай БЕГЛЕРОВ Гьажибала Гьажиевичаз РД-дин “Йисан лап хьсан духтур” лагьай Гьуьрметдин тIвар ганва.

Мубарак, хва, ваз
чIехи тIвар, -
Гур зегьметдин къимет я.
Кьилел алаз ракъинин зар,
Сагъвал чандин лезет я!
Дережаяр мадни кьакьан,
Лукьманан хьиз,
вине хьуй.
Хуьз алакьа чилин девран,
Ам бахтарин бине хьуй.

Къуй квехъ мадни чIехи агалкьунар, гьуьндуьр дережаяр, гьар са камуна чандин сагъвал хьурай... Амин!

ТАГЬИРХУЬРУЬН-КЪАЗМАЙРИН УЧАСТОКДИН БОЛЬНИЦАДИН КОЛЛЕКТИВ

“Йисан муаллим - 2017”

И йикъара Вирироссиядин “Йисан муаллим - 2017” конкурсдин республикадин пай куьтягь хьана. Гъалибчияр тебрикиз Урусрин драмтеатрдин чIехи залдиз РД-дин Гьукуматдин вице-премьер Е.Толстикова, РД-дин илимдин ва образованидин министр Шагьабас Шагьов ва бязи вузрин ректорар, шегьеррани районра образованидин хел идара ийизвай ксар атанвай.

Гъалибчийрин арада Мегьарамдхуьруьн райондин Самур хуьруьн школадин математикадин муаллим **Анна АГЪАМЕТОВАНИ** авай. Ада конкурсда пуд лагьай чка кьуна.

Муаллимриз тебрикдин гафар лагьайдалай кьулухъ мярекат Образование вилик тухунин рекьяй Дагъустандин институтда “Йисан муаллимрин аллея” ачухуналди давам хьана. Бегьер гъидай тарар цунин и лишанлу кар Экологиядин йисан сергьятра аваз конкурсдин тешкилатчийри теклифайди я.

Гьуьруьперидин агалкьун

Дагъустанда, Виридуьньядин церин йикъаз талукьарна, республикадин конкурс кьиле фена. Ам школайра кIелзавай аялар яд чиркинарзавай тегьердихъ галаз танишарунин, экология хуьнин, экологиядин культура арадал гъунин мураддалди тешкилнавайди тир.

Республикдин конкурсдин тешкиллувилин комитетдиз 10 шегьердайни 32 райондай вад номинациядин сергьятра аваз 160 кIвалах рекье тунвай.

Сулейман-Стальский районда кьиле фейи конкурсрин гъалибчийри аниз 15 кIвалах ракъурнавай. Республикадин конкурсдин нетижайрай Агъа СтIалрин-Къазмайрин школадин 5-классда кIелзавай **Гьуьруьпери ГЬАЖИЕВА** “Литературная” номинациядай гъалиб хьана. Ада цикай гьикая

ва шиир ракъурнавай. Гьуьруьперидиз РД-дин образованидин ва илимдин министерстводин патай 1-дережадин диплом ганва.

Продается каркас двухэтажного саманного дома, S=160 м2, 10 сотых земли, в селе Ашагастал-Казмаляр, цена 1 млн 750 тыс. руб. Тел. **8-928-979-17-42**.

“ЛГ”-дин 14-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

1. ПIузар. **2.** “Рухун”. **3.** НуьцIуьгъ. **4.** Гъери. **5.** ИцIи. **6.** Имарат. **7.** Таразум. **8.** Мерез. **9.** Зумул. **10.** Лилипут. **11.** Тилисим. **12.** Маяк. **13.** Кстах. **14.** Хинер. **15.** Рахшанд. **16.** Дербент. **17.** Тамада. **18.** Аламат. **19.** Табагъ. **20.** Гъам. **21.** Марф. **22.** Фугъан. **23.** Намус. **24.** Сажда. **25.** Агъа. **26.** “Анжи”.

“Лезги газетдин” редакциядин коллективди Каспийскдин эцигунрин материалрин хсуси карханадин иеси Исмаилов Расим Ясиловичаз играми диде

АЛУВАН

рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагълугъвал гузва.

Нумрадиз чар

Сагърай, духтурар!

И мукьвара чи хизандал, вири багьрийрал вичин анжах пуд варз хьанвай бицIек денбеден пис начагъ хьуникди хаталу дерт элкъвена. Чун Дербентдай Махачкъаладиз, Республикадин аялрин гзаф терефрин больницадиз атуниз мажбур хьана. Ина чун гьакьван хушвилелди къайгъударвилелди вичихъ кьетIен чирвилер ва пешекарвал авай медицинадин илимрин доктор-хирург (ам Ахцегь райондин Хинерин хуьряй я), ДГМА-да аялрин хирургиядин рекьяй кафедрадин доцент Вагиф Талибович Ашурбегова кьабулна. Гъиле-гъилди аялдин гьал ахтармишна ва тади куьмекар тешкилна.

БицIекан ратунал звар акьалтнаваз хьана. Операция авуна, пуд йикъалай сагълам бала гвай бахтлу диде - чи руш, свас Исмиханова Гуьлгез кIвализ ахъай хъувуна.

РикIелай залан къван алатай хьиз, чи шадвилин дережа гафаралди къалуриз жедач.

Хайи “Лезги газетдин” чинилай чаз Вагиф Талибовичаз, бала къутармишай вири къуллугъчийриз - духтурриз, медсестрайриз рикIин сидкьидай сагърай лугьуз кIанзава.

Эхь, ава чахъ хъсан пешекар - алимар ва духтурар! Инсандин гьарайдиз гьай лугьузвай, куьмекар тешкилзавай, сагъламвал хуьзвай куь вирибурун гъилер-вилер сагърай! Куь кьилел Аллагь, куьнни чал къадимлу хьурай! Амин!

ЧIехи гьуьрметдалди, Дербентда яшамиш жезвай Исмихановрин, Жалиловрин, Рамазановрин хизанар.

Кроссворд

ТуькIуьрайди - Абдула АБДУЛАЕВ

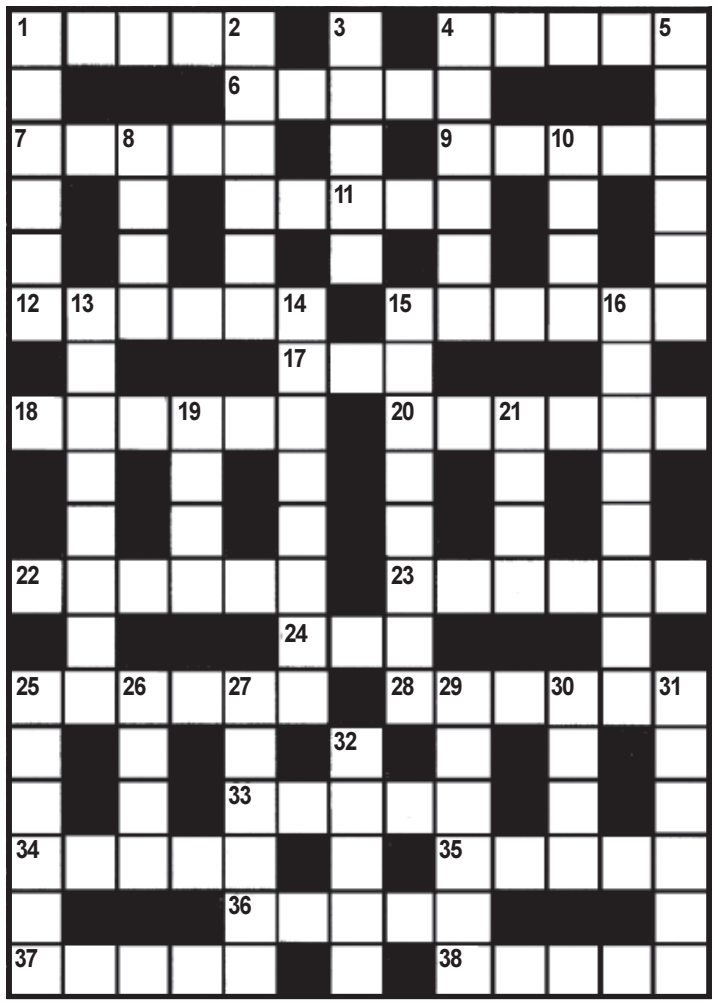

ТИК ЦIАРАРА: 1. Шадвилин мярекат. **2.** Футболдин команда. **3.** Лезги жинсинин лапаг. **4.** Дишегьлидин тIвар. **5.** Мажиб гузвайди. **8.** Диде, гьуьрметзавай яшлу дишегьлидихъ элкъвена рахун. **10.** Гьуьлерин дяведин кьушун. **13.** Дишегьлийри мехъерик лугьудай халкьдин мани. **14.** Шегьер. **15.** Музыкант. **16.** Сагъар хъийидай чка. **19.** Хуьрекдал, чайдал акьалтда. **21.** Чухур, кIам, чарх. **25.** Аялри кIелзавай идара. **26.** Гьуьлел жеда. **27.** Сулейман-Стальский районда са хуьруьн тIвар. **29.** ГъуьнтI гун, гуьгъуьна гьатун, югъ тагун. **30.** Итимдин тIвар. **31.** Дагъустандин халкьдин артист. **32.** Багьа къван, алат (итимдин тIвар).

ДУЬЗ ЦIАРАРА: 1. Дерт, яс, пашманвал. **4.** Чайдиз вегьена хъвада. **6.** Гьалва. **7.** Парталдал жеда. **9.** Грамматикадин лишан. **11.** Жегьил гамиш. **12.** Сиягь. **15.** Мектебдин сухтадиз (ученикдиз) герек затI. **17.** Партал. **18.** Санкциядин нетижада яшайишдин четин шартIар. **20.** Жерягь, сагъардайди. **22.** Гьуьжет, лагъламагъ, яхулрин мани. **23.** Гьайванар хуьзвайди. **24.** Фу чрадай чка. **25.** Куьрпе аялдиз, михьи, дугъри касдиз лугьуда. **28.** КапI авун, дуьа авун. **33.** Вафалу, халисан (итимдин тIвар). **34.** Ружа, ярякь. **35.** ЧIехи чувал. **36.** КIвалин гьайван. **37.** Багьда, сала, никIе жеда. **38.** Аял.

Опытные юристы оказывают юридическую помощь гражданам при переселении из ветхого и аварийного жилищного фонда.
Тел.: 8-989-454-55-99